

MESCLUM

**L'armanac,
Textes... Es-ti l'òc ?**

An 2004 !...

ARMANAC DE MESCLUM

PER L'ANNADA 2004

AMBÉ LO

BOLHADISSA

Tancada au pè de la cadena de Reganhàs, envirota de forèst, de còlas cauquieras e mai de vergiers solelhats, Bolhadissa (4300 abitants) marca clar son apartenéncia a Provença. Son nom li ven de la fos que son aiga bolhonava, « lo Bolhador ». Lei baumas dau Tonèu, de Janet e dau Garagòu son estadas abitadas au neolitic e lei vestigis d'opida son un testimòni de la preséncia ligora, e mai lei redotas, muralhas ancianas de defensa. L'istòria de Bolhadissa es estada longtemps aquela d'Auruou que n'èra ren qu'un escart avans de venir comuna en 1880. Es tanben aquela de la carboniera que l'a marcada per sempre. Uei, pasmens, la proximitat d'Ais de Provença e de Marselha ne fa un ròdol atractiu per aquestei que cècan una qualitat de vida veritabla dins un siti encara aparat. L'estrambòrd de seis abitants lo trobam dins leis associacions esportivas e culturalas que sa reputacion es conoissuda fins a Marselha e mai dins la realisacion d'espacis sociaus e educatius chanuts.

POUR LIRE LA GRAPHIE CLASSIQUE

Conformez-vous aux habitudes de prononciation de votre région. L'accent tonique se place généralement sur l'avant-dernière syllabe du mot.

Graphie		Prononciation
a	atone final (vila, parla)	e généralement (vile), parfois o, a, ou en certaines régions
a	(man)	a (man)
è	tonique (sabètz)	è très ouvert (sabès)
é, e	tonique (lésèr, mena)	é fermé (lésé, méne)
ò	tonique (pòrta)	o très ouvert, avec diphtongaison fréquente en diverses régions (pòrte, pouarte, pouerte)
o	atone (color)	ou (coulour)
u	(pura)	u (pure)
ai	(aiga)	ay comme dans le mot français « ail » (aygue)
èi	(glèisa)	èy (gleyse)
ei	(eissame)	ey (éyssamé)
au	(autre)	aou (aoutré)
èu	(burèu)	èou (burèou)
eu	(deure)	èou (déouré)
iu, ieu	(viu, mieu)	yiou (vyou, myou)
iá	(veniá)	ié (vénié) parfois io en certaines régions
òi	(gòi)	oy (goy)
oi	(foire)	oui (fouiré) comme dans le français « ouille »
òu	(plòu)	òou (plòou)
uè	(puèi)	uè (puèy)
uò	(juòc)	uò (djuò)
ch	(facha, frucha)	tch (fatche, frutche), ts en quelques régions
ch final	(lach)	muet sauf en quelques

<p>lh (cholha) lh final (trabalh)</p> <p>nh (banhar)</p> <p>nh final (besonh)</p>	<p>régions, mais réapparaît dans la liaison</p> <p>l mouillé français comme dans le mot « travailler » (tchouye) comme ci-dessus, muet dans quelques mots</p> <p>gn comme dans le mot français « campagne » (bagna)</p> <p>n (bésoun)</p>
--	--

PORTISSON

S'es dubèrta l'annada, o quasi, ambé l'agression de Bush e de son complici Blair, còtra lo pòple iraquian, e non coma o pretendián, Saddam Hussein. Que s'èran acomodats d'aqueu personatge tant qu'aqueu leis adobava : de servir un dictator tant sanguinari, èra una ajuda estent un element d'estabilitat per seis interès dins l'Orient Mejan. Mai lo petròli li fasiá de besonh, e Bush, agent dei petroliers recebèt d'una, l'òrdre d'aquestei d'aicí de durbir lo pargue nacionau d'Alascà ai foratges, de dos de se desbarrassar de l'Hussein qu'ambé la decision de l'ONU d'escambiar de vianda còtra de petròli, èra vengut tròp entrepachós. Aguet lo sosten dau Blair, pecaire, qu'es ren que son canicha e que se radassa per sòu davant son mèstre. Naturalament aquò te rend pas mai simpatic lo Saddam Hussein, mai l'agression anglò-americana a agut per resulta, estent lo reflexe de resisténcia, de far que de monde son ara a considerar aqueu dictator coma un eròi ! E mai d'empurar lo terrorisme deis integristas ! Quin arri ! Lo terrorisme verai, l'avián entamenat còtra lo pòple iraquian ambé lo blocatge que t'a tuat aperaquí un million de pichòts. Resulta dei porcariás americanas : l'assassin Saddam Hussein vau leis assassins de la còla Bush-Blair, e mai de Clinton qu'aviá mantengut lo blocatge.

An « decidit » leis Americans que la guèrra èra finida lo 1er de mai ! Nautrei nos pensam qu'es partent d'aqueu jorn d'aquí qu'a acomençada per de verai, ailàs ! E es pas per calar ! Que leis Iraquiens aimavan pas lo Saddam, mai pas colhons, an lèu comprés que leis Americans son pas venguts per lei liberar. Per badat aquela guèrra a permés de tornar far una virginitat a d'autrei criminaus coma Poutina lo potinós que perseguis sa guèrra en Chechenia o lo govèrn israelian que contunha seis assassinats. Lei Palestiniens an de segur sa part de responsabilitat, mai per totei lei conflictes, fau pausar lei questions de fons : cu es l'agressor ? cu es lo terrorista ? aqueu que resistís o aquest que representa un estat imperialista ? Que fau pas metre sus lo meteis plan l'agressor e l'agressat. Te parlan de terrorisme, mai quand l'armada francesa largavan de bombas sus lei

mechtàs, quand l'aviacion americana te largavan sus la poblacion civila de Viet-Nam mai de bombas que dau temps de la segonda guèrra mondiala, que debarcavan a la Barbada, qu'organisavan un còp d'estat a Chile e mai mai, cu èra lo terrorista ?

Tot aquò non per justificar lo terrorisme qu'es una orror, mai per de dire que devèm far atencion car ara la guèrra te pren sistematicament lei poblacions en ostatic, consentas o non. Ren es simple, i a pas lo blanc o lo negre, e devèm analisar avans de jutjar. Subretot ambé la censament « informacion » qu'es fargada segon çò qu'adòba lei peis ferams : rementatz-vos dau censament « chaple » de l'espital de Timisoarà en Romania, e ara deis armas de destruccion massivas de l'Irac, qu'au moment qu'escrivèm aqueu portisson an pas poscut ne trobar una ! Servatz vòstre eime, braveis amics, e vos prendràn pas per de gornaus lei falibustiers dau govèrn qu'apofichan elei tanben de l'afaire d'Irac per se donar d'èr de pacifistas e escondre sei assauts còntra lei drechs dei trabalhadors.

Cas mai de la censament decentralisacion. Qu'aquela que te prepausan es tot lo contrari d'una decentralisacion estent qu'a per tòca de rompre lei solidaritats. Solidaritats estrechas que se bastisson sus de basas istoricas (mestier, etnia...), solidaritats alargadas que son la mesa en comun dei solidaritats estrechas. Una bèla pròva n'es lo transferiment sus lei regions dei despensas que pagadas per lei poblacions (bòrd que demenisson leis impòs dei richàs e qu'i a pas d'impòs regionau sus la fortuna) sensa transferir de crèdits d'estat e far de perequacion !

Aqueu brave monde adonc son a t'explicar dins son jargon qu'es per ton ben que fan la guèrra, que demenisson lei retiradas, que « decentralisan » o que te fan trabalhar mai en te pagant mens ! Adonc chifratz sempre quand vos dison que te vòlon ajudar, qu'an un paraulís melicós per mièlhs vos enganar ! Per parafrasar Gelu, que dins sa cançon disiá « vos lo meton sensa pomada », aquí vos « lo meton ambé de pomada ! » Coma d'alhors, per çò qu'es de nòstra lenga, quand te dison, ambé la man sus lo còr, que son per lei « lengas regionalas », e que chaplan puei lei crèdits (ja tras qu'estrechonets !) per aquestei lengas, o lei temps d'emissions a la telé. Chifratz, chifratz ! E se volètz èstre cocuts, qu'es vòstre drech democratic, qu'aumens siá voluntari, en avent tota vòstra coneissença !

Mai pron barjat, passem ara au trabalh qu'avèm complit despuei 2002. E d'en premier lei concors organisats per *La Marseillaise* et *Leis Amics de Mesclum*. Bèla capitada per *Enfance-Jeunesse en Langue d'Oc*, que pron classas e escòlas i an participat. Parier per *Escriure en Lengua d'Òc* onte se perseguís l'auçada de nivèu. Lei laureats an rebut lei jòias au mes d'aost dins l'encastre de l'*Universitat Occitana d'Estiu* de Nimes ; èran venguts fòrça nombrós e foguèt l'escasença d'una manifestacion de convivialitat dei chanudas. Lo concurs 2004 es dubèrt e i podètz participar ; demandatz-nos lo reglament e vos lo mandarem. Rementam que lei guierdons son ofèrts per tot plen d'organismes : *La Marseillaise*, lo *Conseu Generau dei Bocas-de-Ròse*, lo *CREO-Lengadòc*, lei *Mutuelles de Provence*, *Parlaren*, IDECO, *Espaci Occitan*, la comuna de Bolhadissa... E òsca per la *MARPOC* que s'encarga de l'organizacion materiala de la remesa dei jòias e nos aculhís ! Grandmercé en totei per son ajuda ! Dins aquest armanac son publicats lei tèxtes qu'an daverat la primera jòia.

Coma totjorn avèm participat a tot plen de manifestacions. Ne vaquí una tiera qu'es pas completa : dictada en lenga d'òc a Seteme-de-Provença (B-de-R) au mes de genoier, presentacion de libres e conferéncias a Aiguieras, Greasca, Trets, Sant-Estève-de-l'Òlm etc... ; preséncia marcanta a Fuvèu per leis Estats Generaus de la Lengua Regionala ; e tanben a totei lei manifestacions de luchas per la defensa dei retiradas, deis ensenhaires e de l'educacion nacionala, deis intermitents de l'espectacle... de la França « d'adabàs » !

Dintre lei capitadas, avèm obtengut qu'una carriera de la vila de Marselha siá baptejada dau nom de Jòrgi Reboul, lo grand poèta marselhés que foguèt l'un deis ajudaires màgers de *Mesclum*.

E puei i a lei cors d'occitan, leis emissions a ràdio-Galèra, e la taulejada annala au mes de setembre que s'es mai debanada a Brecòda (B-de-R), onte un fube de collègas an escambiat seis idèas e an prepausat de projècts. L'un que volèm realisar lèu lèu, belèu tre lo premier trimestre de 2004, e que la proposicion venguèt de Renat Merle, es un rescòntre per discutir e definir per la cultura occitana una linha politica progressista fòra tot nacionalisme ; aquestei que son interessats pòdon nos escriure.

E per l'Armanac de 2005, nos anatz dire ? Que serà ? Lo tèma retengut es l'agricultura e l'industria en país d'Òc. Vesètz que

sus d'aquò, i a de que barjar ! La participacion de totei serà la benvenguda !

MESCLUM

Per comandar un libre occitan

IDECO

La difusion occitana per excelléncia
IDECO B.P. 6 81700 PUÈGLAURENÇ (Puylaurens)
Tel 05 63 75 22 26 Fax 05 63 75 22 14
e-mèl : ideco@ideco.dif.com

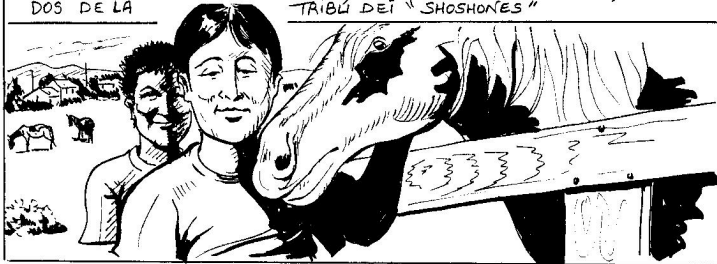
GENOIER : Fabian

Portat per un aucelon sus lo tròn que tal un Santpèire
s'assetava, ne perdèt lo cap ambé la tramontana.

LO SER DAU BAPTISME

FORT WASHAKIE, RESERVA INDIANA DE "WIND RIVER" DINS L'ESTAT DAU WYOMING, U.S.A. ES ONTE VIVON TOM E SON AMIC PAT, TOTEI DOS DE LA TRIBU DEI "SHOSHONES"

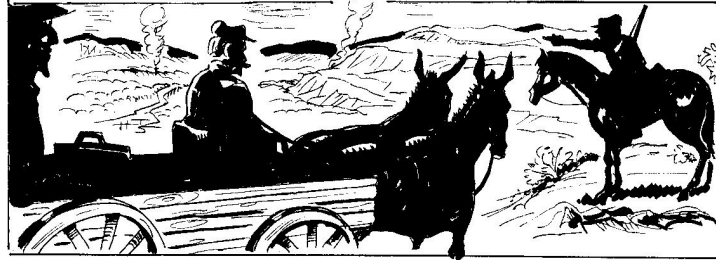
PER ELEI ES SEMPRE UN CHALE D'ANAR ESCOTAR LO VIÈLH JOHN REMEMBRAR LEIS ISTORIAS D'A PASSAT TEMPS QUORA LEI SHOSHONES ERAN DE GUERRIERS VALDROS, CAÇAÏRES DE BISONNS E QUE VIVIAN SOTA LO "TIPÍ".

"DINS AQUELA PONTANADA NOSTRE VILATGE SE SONAVA PAS ENCARA DAU NOM DE SON GRAND E GLORIOS CAP "WASHAKIE". ERA SOLAMENT UN AVANS POSTE MILITARI. NOSTRE POBLE LI AVIA PLANTAT CAVILHA DESEMPUEI DOS ANS."

"QUORA DINS L'ESTIU 1873, L'AVESQUE DE DENVER QUE VISITAVA LEI CAMPAMENTS MINEIERS, MAI AU SUD VOUGUET S'AVANÇAR FINIS AICI E ÇO MAUGRAT LEI TRIBUS INDIANAS OSTILAS"

"APRÈS LO DINNAR TOTEI SE RECAMPERON DINS LA GLÈISA. ES AQUELA CABANA DE POST QUE PODETZ VEIRE ARA DINS LO CEMENTERI AMONT SUS LA CDLA. L'AVESQUE LI BATECÈT ONGE DROLES, DEMIEG ELEI MON GRAND"

" MENTRE QUE S'OFICIAVA , UNA BANDA DE NOSTREIS ENEMICS LEI MAI DESPIETADÓS , LEI "SIOX" , ASSALIERON D'ESCOMONS LO CAMPAMENT . "

" S'AVISERON QU'ERIAM TOTEI ACAMPATS DINS LA CAPÈLA E TOT D'UNA S'ESBINHERON TANT SILENCIÓS COMA ERAN VENÇUTS "

" UN PAUC MAI TARD , NOSTREI GENTS DESTOXÈRON LEI PIADAS DE MOCASSINS DEI "SIOX" VEGUERON TAMBEN QUE SEI "CAVAUS AVIAN DESPAREGUT . "

Gerard PHAVORIN

Concours literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* » deis *Amics de Meschum*,
Prèmi Valèri Bernard (benda dessenhada)

SE L'ASTRADA O DITZ...

Espondida sus la cadierassa a la proa de batèu de locacion, Cristèl legissiá lo jornal. La penicheta estacionava a l'ombra d'un platanièr, lo long del camin de tira, prèp d'un vilatjòt del Menerbés. Aquela crosièra li pesava. Una idèa de Joan-Loís, son marit. Percórrer lo Canal del Miègjorn, de Seta fins a Tolosa. « Aquò nos daissarà lo temps de nos retrobar, de parlar, de faire lo punt. »

Per de qué charrar ? I aviá pas res pus a dire. De son costat, tot èra acabat, li semblava de viure amb un estrangier. A trenta uèit ans, aquel òme semblava lo qu'aviá rescontrat e aimat quinze ans enrè coma lo cocut amb l'agassa. Lo jovent plen de fòga e d'idèas grandas, amorós fòl, s'èra mudat en turbocadre dins una societat informatica montpelhienca, preocupat per lo cors de las accions e lo darrièr microprocessor a sortir en cò d'Intel. Los desparts imprevises per Amsterdam, Venècia o Londres, los ramelasses de ròsas, las declaracions d'amor enfuòcadas, escritas dins la nuèit e daissadas sul cabecièr, èra plan luènh tot aquò ! Al fial dels jorns, s'èra alassada d'aquela vida rotinièra e n'esperava pas res mai.

Claudi montava son tibanèl a la broa d'una pineda, pròche lo pont-canal vièlh qu'encambava un rivassèl. Sa prigondor mostrava que se podiá cambiar en gaudre quand los aigacis d'auton lo conflavan. L'endreit li agradava. Aviá fait sos cinquanta quilomètres amb la bicicleta lo long del camin de tira. Besièrs, lo Malpàs, Capestanh, lo Bief Grand, una bona jornada que las cambas se li tibavan. Una lassièra sanitosa alentissiá sas pensadas rebaladissas.

Èra partit de Seta l'abans-velha. Lo trin qu'aviá pres a la gara de Lyon l'aviá daissat aquí amb son VTT, sa tenda e sas sacòchas. Aviá amassat son material e fai tirar ! La plaja de la Cornicha, Agde e lo Canal. Aquel viatge solitari li fasiá de ben. Aviá temps de soscar a sa vida, sa separacion d'amb la Mariana, fa quatre ans, aprèp dotze ans de vida comuna, sa cèrca de La Femna que ara, i aviá renonciat. Se disiá que lo rescontre vendriá, que la coneissiriá tan lèu la veire. Pas la pena de la cercar de bar en bar, de dançador en dançador...

Cristèl se languissiá. Un paísatge totjorn parièr, d'aiga, de platanièrs, de correires o de vetetistas que fasián bonjorn. Entre ela e son marit, lo silenci, pas res a se dire, ges d'interès comun. Las

etapas : quelques quilomètres amb la bicicletoneta logada amb lo batèu, qu'avançava pas, son òme crebat qu'aviá besonh de « recuperar » çò disiá. Sièsta, lectura, pesca ! Quina taïna !

A dich de virar las paginas del jornal sens comprèner çò que legissiá, Cristèl tombèt sus l'oroscòp. I cresiá pas mai qu'aquò, mas cerquèt son signe : « Aprèp un periòde de vuèg sentimentau, lo vòstre còr se podriá plan embalar a la seguida d'un rescontre imprevisit. Vòstre cèl astral favorable comanda d'i resistir pas, que l'ocasion se tornarà pas presentar sulcòp. » Primièr, soriguèt, puèi demorèt soscaira...

Sietat davant la tenda, Claudi jogava d'armonicà. Avia alucat un fuòc amb de branquetas de platanièr que lo cèrç avia escampilhadas per sòl. Agachava las flamas en bufant dins son otís. Lo solelh èra bas e lo Canal, cap a l'oèst, se tintava de roge. Lo vent s'èra pausat. L'atmosphèra èra estranha, e avia l'impression que quicòm èra per li arribar. Degús passava pas pus. Los batèus avian fait etapa, que lo bief s'acabava quelques quilomètres mai luènh. Una tropelada de rits nadavan en cacanejant...

Dempuèi quelques jorns, Claudi pensava qu'èra ora de cambiar sa vida. Aquela fugida amb la tenda e lo VTT li permetriá de soscar e d'i véser mai clar. Partir luènh per tot recomençar ? Podia totjorn demandar un pòste de professor a l'estrangièr, que n'aviá un confle de son collègi de Sèina-e-Marna. Mas partir sol li fasiá pas enveja. Auriá aimat, abans d'alargar, de rescontrar la que l'auria acompanyat dins sa vida novèla. « Lo moment es pròche, ba sentissi », se disiá... Uèi, deman, deman passat ? Perqué pas ?

Dins sos sòmis, raubava una femna de la cara amagada e partissiá sus un camin en l'entraïnant a sa seguida. Aquel sòmi èra de mai en mai frequent. A i pensar plan, aquel camin semblava un pauc lo qu'aviá davant los uèlhs. Aital pensava lo Claudi en tirant un aire tristonèl de l'armonicà.

La decision de Cristèl èra presa. Son òme (se disiá ja « mon ex ») èra installat a pescar un pauc pus luènh amb un cadieron e una caneta de bièrra. Prenguèt sa saca, daissèt sul jornal la letra que venia d'acabar. Endralhèt lo camin de tira dins la direccion opausada a la qu'aviá seguida lo pescafin. Marchava dempuèi un moment en soscant a la prevision de l'oroscòp. Èra encar temps per ela de cambiar son existéncia. A son atge, tot èra encara possible. Podia pas

pus contunhar aquela vida entre recapte, seradas entre cadres montpelhierencs, que se prenián per d'intellectuaus mas que las convèrsas mostravan la pauretat de sas pensadas. Se rapelava amb nostalgia de la fac, las discutidas, las nuèits passadas a tornar faire lo mond, s'inventar un país en escotant Martí, Beranger e Lou Reed. Regretava las seradas o las nuèits d'escambis am lo Joan-Loís. Ara, las convèrsas escassas qu'aviá portavan sus la santat de l'economia de mercat o las entrepachas que l'estat metiá dins las ròdas de las jovas startups dinamicas.

Pauc a pauc, son ombra s'estirava davant ela a mesura que lo solelh asulhava. Ausiguèt una musica amortida, un bricon tristonèla. S'estrementiguèt. « Es ara que quicòm se va passar », sosquèt. La prevision qu'aviá legida, l'aviá imprimida dins lo cap. Passèt lo pont-canal, trebolada per la sensacion d'una preséncia. Bona o marrida ?

De l'autre costat del pont, un airal planièr s'espandissiá a la broa d'una pineda. S'ausissiá pas pus de musica. Se sarrèt dels arbres, animada per una impulsion. Vegèt l'emplaçament d'un fuòc de lenha, e remarquèt que l'èrba, sus una susfàcia rectangulara, èra aplatussada. Degús. Tornèt sul camin fins al vilatge, e sonèt un taxi amb son portable per anar a la gara. « Quinas conariás, aquelas previsions ! Tot just bon per las minetas ! », sospirèt en montant dins la Mercedes. « D'ara en la, legirai pas mai d'aqueles necitges. » Aquel divendres de julhet s'acabava e li semblava d'aver mancat quicòm.

Joan-Loís, lo panièr voidè, montèt sul pont de la penicheta. Vegèt la letra de Cristèl e la legiguèt : anonciava son despart. « I a pas res a far pichon, i a pas res a faire... » cantorlegèt. Getèt un uèlh sul jornal dobèrt a la pagina de l'oroscòp. « Es novèl, aquò. » Tampèt lo jornal, s'avisèt de la data : dijòus 25 de julh. « Amai, legissiá lo de la velha », rifanhèt.

Lo divendres de matin, Claudi aviá plegat lo tibanèl, emplenat las sacòchas, enforcat la bicicleta, tirat camin cap a Carcassona. Res i èra pas arribat de çò qu'entrevesiá. Falsa impression. Deman, benlèu se l'astrada o vòl...

Ives SEGUIER (Canet d'Aude, Aude)

Concòrs literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* », deis *Amics de Mesclum*, prèmi Victor Gelu (novèla)

L'OMENET VÈRD

Un còp èra, la Femna, assetada davant la bauma que li servissia d'abric, au canhard, que lo palle solelh de fin d'ivèrn ne'n finissia pas de se caufar tornar un pauc. La Femna somiava de cluquejar, quant tot d'una, entre las parpèlas entrebadadas, veguèt una mena de pel vèrd que gislava de tèrra. La Femna, ja plan curiosa, lo gaitava, que magrostèl trantolava dins l'aureta. Èra prim coma una agulha e d'un vèrd tendre, coma la color dels uèlhs de la Femna, quand se clinava sus lo miralh pampalhejant dau riu, per se penchinar e per se remirar un brieu. Quauques jorns après, lo fil èra devengut gròs coma lo det menèl, s'èra despartit en tres, e au cap de cada talhon freminejavan de pichòts trocilhons vèrds.

« Veja, diguèt la Femna a l'Òme que tornava esquinassat de la çaça, vaquí quicòm que sorgís de tèrra, se diria un omenet vèrd : a una camba e de braces que a la cima bolegan de manetas vèrdas. »

L'Òme que pensava pas qu'a manjar un pauc e a se pausar puèi, bailèt una ulhada distracha. Mas, la Femna que se fasiá de degun e qu'aviá trobat de que s'alesonar un pauc, agachava còp e còp l'omenet vèrd. De segur, èra un sembla òme que ni non caminava, ni non parlava. Mas benlèu que li agradava plan a la Femna de bargalhar de causas e d'autras, de dire tot çò que li passava per la tèsta, los pantaissets, las desiranças, los projectes los mai baugs... e que degun la contradiguèsse pas.

Cada jorn, la Femna s'assetava a costat de l'omenet vèrd que ara, èra mai bèl qu'ela. Se podia de mai arrucar e arremicolar contra son pè. S'èra lèu trachada qu'èra pas un òme, son omenet vèrd, que s'en coneissia pas ges d'òmes tant immobile e tan silenciós, que reclamava pas jamai de manjar, que rondinava pas, que voliá pas totjorn anar ont èra pas ! Un jorn lo bategèt « arbre ». Aquò, coma lo mot « òme » ressonava clar, fòrt coma lo que apara de totes los dangièrs, mas èra mai doç e aviá una preséncia que balhava l'enveja de pantaissar.

E la Femna cantorlejava de longa : « Vau far visita a mon arbre, me vou assetar près de mon arbre, vou remirar mon arbre, me vou fisar a mon arbre... »

E coma per la grandmercejar de li téner companhiá, un jorn, tot lo long de sos braces e au mitan de sas manetas, de pichòts bombaments clars espeliguèron : de molons e de molons de morselons blancs e ròses, color de la pèl e de las pòtas de la Femna parpallhonegèron. Quand la Femna mormolvava la boca en còr es lo mot « flor » qu'alenava entre sos pòts. Es atal que sonèt aquelas coròlas de la forma de sa boca, e de la color de las arcanetas de sas gautas. Totas las flors amassadas dessenhavan un ramelet gigant que la Femna s'alassava pas de lo remirar. Las flors nevejavan, e ela ne trapava delicadament de borrihs nevoses que semenava per ondrar sa cabeladura de jai, puèi anava se mirar de longa, dins lo riu vesin, que ja... la Femna li agradava de s'embelinar.

Quand lo nenet arribèt, l'arbre contunhava de plorar sas flors una a una. La Femna i menava lo pichon dins la breçòla e totes dos i passèron de longas oras dessota. Lor fasiá gaug d'aprofiechar de las raissadas dau solelh criveladas per lo fulhum dentelejat de l'arbre. Aquò se prolonguèt amb de jorns e de jorns. Mas a beles paucs, lo temps cambiava, lo solelh se botava a dardalhar mai que mai. E foguèron los jorns embugats d'estiu, la calor que caufa la pèl, qu'es un plaser de s'estorrelhar e d'estremar lo chale calorós dins son còrs. Puèi tombèt d'un còp lo calimàs, la calorassa de la mai pesuga. Auriatz cresegut que l'arbre aviá comprés : sas manetas creissèron de pertot. La Femna las sonèt « fuèlhas », que lo mot alenava de sa boca coma un leugièr sofle e qu'aquelas li semblavan tan leugièras coma las plumas daus aucèls dins l'aureta. L'arbre provesiva una ombreta fresca tot lo manne dau jorn. Amai l'Òme se sarrava d'el e veniá faire sa dormida dins lo canton solombrat per lo frami de fuèlhas de l'arbre bèl.

« M'as bailat ta companhiá, tas polidas flors, ton ombra fresqueta, siás un bon companhon, siás mon amic, arbre », çò disiá la Femna.

Dempuèi un brivet aviá plan agachat que de pichòtas pelòtas remplaçavan las flors ran daus rams. Un jorn, las boletas devenguèron bèlas coma un uòu. Alara la Femna s'en agantèt una : teniá a pro pena dins la pauma de sa man. L'aguèt lèu sonada « poma ». Quand la gostèt, foguèt embelinada tant la frucha èra gostosa e chucosa e tota doça que se'n agolardiguèt. O vesètz, fa un

brave temps que las femnas aiman las lipetitges ! Remarcatz ben que l'Òme i prenguèt gost el tanben...

N'i a que brodèron l'istòria en pretendre qu'un jorn, la Femna vouguèt gostar a la poma de la pomièra proibida d'Eden, que la sèrp la temptèt fins que se daissèsse anar a la falta... Mas crèse, ieu, qu'an vougut faire tombar tot lo pes de l'umanitat sus la febla femna... que çaquela, solide qu'es pas tan febla qu'aque, la Femna ! Mas li agrada benlèu d'o daissar crèire, que aima mièlhs d'èstre sostada e calinhada per l'Òme tan fòrt...

Adonca, la Femna e l'Òme se congostèron de pomas tant que n'i aguèt, e n'i aguèt a ne vòs aquí n'as ! Puèi, l'arbre lor bailèt la vision espectaculara de son fum de fuèlhas d'aur, maurèlas e rossèlas coma un fuòc de jòia esbrilhaudant avans l'ivèrn. Las fuèlhas fin finala, tombèron en s'espargalhar o en s'amolonar en un lièch mofle que serviria de jaça. L'arbre venguèt, mai que mai la caricatura de l'òme : esqueleta negre e noselut que bracejava dins la taïna e la frejor de la cisampa. La Femna cresiá qu'èra mòrt : sonque quauques secalhs que noiriron son fuòc, lo rastèl, teniá bon ! Que que siá, n'aviá lagui d'el, que crenhissiá que crebèsse dins aquel freg que pelava.

L'ivèrn foguèt longàs e en fin, un jorn, lo solelh de lèbre se desrevelhèt un pauc e s'encalorèt. La Femna e lo nenon, tot engrepesits, s'avancèron cauta-cauta defòra, dau temps que l'Òme mai coratjós èra partit caçar ailà luènh. Se sarrèron de l'arbre, totjorn negre mas ont se destriava de centenats de puntets vèrds, long de las brancas. En s'assetar contra el, sus la pèira bèla, la Femna agachèt alentorn una còla d'arbronets que grelhavan çai e lai. L'avenidor èra assegurat ! Ja, la Femna calculava per desplantar, desbosigar, replantar, endavant, endarrièr, a l'entorn, long del riu, en tièras ran dau camin... Fargava son jardin e tanben son jardin secret que son companhon e amic, l'arbre, ne ritmariá las sasons ongan e las annadas venentas...

O crèse, es dempuèi aquel temps, que fa de sègle e de sègles, que la Femna engimbra son jardin e que l'Òme per li far plaser desbosiga tot alentorn de l'ostau e s'enròda d'arbres. E l'arbre de còsta d'els, generós e donarèl, los acompanha de totas sas ofèrtas. Solide que, sa fidelitat a pas totjorn agut per paga la reconeissença umana...

Mas dins l'ambient de beton e de quitran d'ara, i a pasmens fôrça mond que se congostan de sa preséncia e que l'aiman !

Qui sap, es benlèu en soscar als benfachs de l'arbre, que dempuèi aquel temps se ditz a l'An Nòu e que s'esperlonga, abans de començar la ronda de las sasons : « Bona annada, plan granada e plan acompanhada... »

Marineta MAZOYER (Sant-Privat-lo-Vièlh, Gard)

Concors literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* » deis *Amics de Mesclum*, prèmi Jòrgi Gibelin (cònte)

PLOR D'IVÈRN

Pluèja
Enveja
D'un autre solelh
Delanhas
E banhas
Mos paures uèlhs

Nèu
Dins lo peu
Beluguetas de freg
Per lo manit
Tot estransit
Que jai defòra cada nuèch.

Aucèls
Maurèls
Dins la mar mascarada
Es de sègre
« L'aur negre »
Sus la còsta daurada...

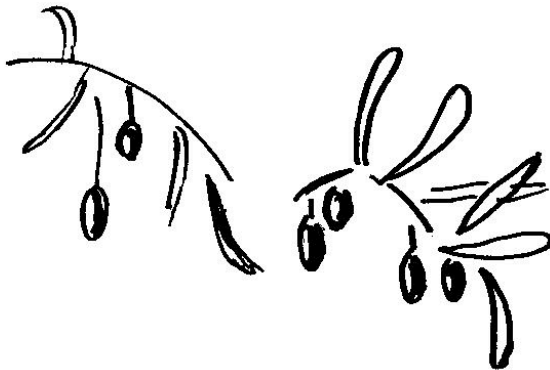
Gelibre
Flor libre
Sus las veirièras d'obradors
Ara tampats :
Còrs esclapats
Caumaires los treballadors !

Fum
E baujum
Per la vilassa
Aire trebol
Degalh, embolh
L'espèr s'estraça.

Ilhauç
Enclaus
Entre nívolis de guèrra
L'oncle Sam n'a besonh
Amai cridèsse non
Lo rèsta de la tèrra !

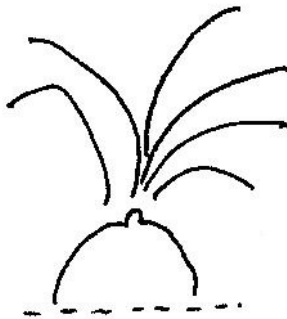
Pluèja
Enveja
D'un autre solelh
Delanhas
E banhas
Mos paures uèlhs...

Elena FERRARI-SARAN (Beç-e-Esparron, Gard)
Concors literari « *Escriture en Lengua d'Òc 2003* », deis *Amics de Mesclum*,
prèmi Jòrgi Reboul (poèma)

FEBRIER : Agata

Pecaïre ! Li sagatèron lo pitre ! Coma podiá plus balhar la
popa, de colèra, empacha l'Etnà d'escupir !

COUNTE PER LO TEMS DEI SANT

Un autre que ièu a déjà counta l'istori de Sant Picoussin en franchimand, aquèu sant prouteitour d'un pichin vilajoun de Prouvenço e que mancavo pas d'ana passa la serado encò d'un viei couble de paisan quouro si languissié tròup damount a canta de làude, uno paumo en la man.

Mai bessai qu'avès pas jamai aussi parla d'aquèu Sant ? Es tras que poussible qu'aquest apartèn à-n-aquelo loungo tièro de pas tant grand sant pas fourço counèissu e que la sièu noutourieta passo gaire lou lime de la paroqui vo memo dòu quartié, un d'aquelei moudeste sant qu'avien uno pauro e souleto estatuo, souventi fès de legno, dins uno nicho d'ouratori, vo d'un simple pieloun, a la crousado d'un camin, à l'orle d'un camp, à l'ouraio d'un bosc.

Si sabié pas grand cauvo sus d'èu, dòu manco d'archièu e la sièu agiougرافیé avié pas jamai tenta degun panagiristo. Si sabié tout bèu just qu'aurié agut, passa-tèms, un role impourtant de soun vivènt, aquèu de coumbatre lei loup qu'enfetavon lou pais, devourant lou bestiari emé la gent. Usavo per acò faire d'uno armo manejado d'uno man qu'èro de redouta, uno vertadiera picosso de bouscatié qu'èra per aiour lou sièu mestié. L'artista que l'avié rapresenta lou mountravo lei man pauvado sus lou margue d'uno destrau, un ped pauva sus d'un cors de loup enorme a mens que fuguessé un ourse, la testo auto, la barbo en bataio, lou sant, pas lou loup, que lei loup an pas de barbo, acò lei geinarié per devoura lei pichounet que soun pas sage. Mai estant la taio de l'estatueto, la picosso semblava tant pichouno que semblavo à-n'un picoussin d'encuei. Nouostre valènt tuaire de loup avié viscu li a tant de tèms que soun noum mèmo nen fuguè oublida. Finiguè per prendre lou noum de l'eisino que lou persounificavo.

Èro un sant ben moudeste qu'aquèu Picoussin, talamen moudeste qu'avié mancou pas lou drech de resta dins lou Paradis mai souletamen dins l'Aneisso. Eila gès d'estudio individiau emé liech de plumachou, doucho, teletto, tirafouno e tiravisioun, non dei cambrado couleitivo de uech à dès coumo à la caserno, posto d'aigo sus lou pountin coumo dins lei viei immobile. Per lou cagadou, veire après la tresenco nieulo, à sinistre, darriera la luno.

Adounc, nouostre sant restavo emé d'autrei coulègo pas mai couneissu qu'èu. Li avié un sant irlandés que soun noum pouidié pas gaire si dire e enca mens s'escrèure, un sant dòu pais de Bourdèus qu'avié douna soun noum à-n-un castèu emé sa vignaredo, e subretout quatre sant bretoun. Pouodi vous dire qu'em'elèi la calamo de reglo n'aquelei luèc èro pas toujours respèitadò, subretout lei ser de festo quouro s'èron cuca quauquei bolado de poumat de tròup. Si charpignavon alouro entr'elèi en un patouas incoumprenensible pas vertadiermen prochi dòu latin de gleio, souleto lenguo tradiciounalo e ouficialamen autorisado emperaqui. E quand si saup qu'eisisto quatre tipe de grafio per trascire aquèu dialeite pensas un paù à ce que pouidié douna aquèu quatuor bretoun si cridant l'un l'autre e cadun dins uno grafio diferento !!! Li avié vertadieramen de que li perdre soun latin. Un darnié sant senso-patrio trevavo raramen l'endré. Èro toujours per mount e coumbo en missioun especialo. Pas degun sabié soun noum, si disié qu'èra lou sant prouteitour deis espion e cadun si maufidavo d'èu.

Sarié tròup lounc de vous counta coumo Sant Picoussin, pau à cha pau oublida dei sièu prouteiciouna, nen èro vengu à si manifesta de maniero concreto, visualo e materialo ei darnié felèn de la famiho qu'avié founda lou masage e l'avié chausi coumo sant prouteitour, dòu tèms que Berto filavo. 'Quelei felen èron un couble de viei paisan, Jeromo e Babet que finissien aqui, d'un biai tout bucouli, uno vido de rusticagi, de joio e de sagrin coumo tout d'un cadun, en la sièu vieio bastido, en coumpanio d'un ai per la careto, uno cabro per lou lach, un can per la casso, doui cat per lo ratun, de poulo per l'aioli, de lapin per lou civié.

Lei serado de disputo grafico-dialeitalo, lou nouostre sant, eicedi d'aquelo garouio celtico, coumprenent un cornou à tout aquèu galimatias gaelic, eimavo de veni passa quauquei moument pasible e quiet davant l'antico chemineio dei bouon viei doun quauquei souco de fruchié dounavo uno calour douço e countinuo. La sièu presencio leis avié espaventa d'en premié puei espauri. Emé lou tèms s'èron coustuma à la sièu persono vengudo familièro tout coumo lou can, lei cat, l'antico mastro doun si pastissié pus gaire de pan vo lou depensoun eis estagiero cuberto de papié blu festouneja coumo de paihoto de Nouvè.

Au travers dei vitro poudien si veire lei boutiho de Cartageno vo lei ratafia divers, aquelei misturo que lei paisano de Prouvenço si transmetavon un tèm la receto de maire en fiho. Nouostre sant refusavo toujours de tasta à d'aquelei bevendo terrestro au preteste de soun estat de santeta, seis oste nen èron atupi « qu'es pas gaire bourgau de faire de refus à quauquoren òufri tant voulientié, qu'acò si fahié pas » !

Pertant uno sero, la Babet avié sourti dòu depensoun uno boutiho pleno d'un liquide daura, croumpado per la fièro de Santo Luço à-n'un bounimentaire, vesti de buro e tounsurà de fresc, que baroulavo lou mounde emé un ai e sa cariolò, si disent fra de la Coungregacioun de Sant Sumian, manda de soun ordre per gari la gent em'uno liquour autant famouso que caro. D'efèt sus l'etiqueto poudié si veire un mounji barbassu e ventrescu, s'afeirant davant d'un alambic d'aram. Lou sant avié gès d'escusi per pas tasta d'aqueleto liquour garantido mounacalo, senso marca gravamen a sei devé envers leis oste de l'oustau. La cauvo, per ma fé èro ben agradio à beure e lou sant si leissè tenta quouro lei visito seguento, proutestant mouletamen per lou principì, puei, ben lèu, senso proutesto. Finiguè mèmo de reclama l'elissir coumo soun degut quand d'aventuro la bravo Babet oublidavo de propousa la sièu poucioun. Avès toui coumprès que lo Malin avié trouba aqui lo miejan de faire trebuca lou sant. Ben vite, lei visito dòu ser vengueron quoutidiano. Pretestant de vougué espargna la peino de la pauro Babet, palaficado de la raumatico, lou sant prenguè l'abitudò de si servi de rasado mai que ben tassado e de fès repicavo au tai, s'acò pouden dire. D'aqueu trin, memo se fuguesse pas d'infern encaro que... lei boutiho dòu depensoun defilavon.

Li avié bèu tèm que la bevendo mounacalo de la debuto avié fa plaço ei liquour de fenestro councoutado de la vieio. Quouro fugueron touteis agoutado lou sant s'estaquè a seca l'elemen de baso d'aquelei ratafia, valent-a-dire l'aigardent que lou brave Jeromo radurravo au sièu après agué fa bouli sa raco encò de Ricuort que tenié l'alambi. Certanei serado, quand lou sant s'en tournavo au liech, la couabitacioun emé lei veisin bretoun si fahié chavanouso, a la grandò joio dòu Cifer, ravi d'oucasouna de revès dins l'Aneisso à la defauto dòu Paradis.

Mai lou Mâufatan, de còup que li a, es mai couioun que furbou e s'envisco à sei propre vergoun. Bessai que tout aquo n'es que l'efèt de la Prouvidenço que si dich perfès Santo. Adounc, alouro que lou Mâufatan s'inginiavo de planta lou pàti doun sabès, d'un autre coustat, troubè ren de miés que de rempli d'amarun e de marridigi lou cuor de Brancaci, lou cantounié, pulèu bounoumas avant que li baïso la visto. Despuei la touto debuto de la sasoun de casso mancavo tout ço que voulié e pamens la sàuvagino aboundavo n'aquest' annado. Las de rentra carnié vide e cartouchièro de mèmo, passant davant l'ouratori doun trounavo l'antico estatuo d'ou sant, Brancaci l'acusè d'estre l'autour vo lou coumplice dei sièu debouiro de casseiròu, lou tratè coumo un mens-que-rèn, qu'èro un d'aqui e d'eila puei li fagué peta sus lou moure tant ben que l'estatuo, per la segoundo fès en pas gaire d'annado, s'especè tout plen.

Priva d'ou sièu moudèle, lou sant pousquè pus ana visita sei prouteiciouna. Assajé ben de si ramenta lei detai de soun aparenci mai, bessai l'efèt de l'alcouol sus lei celulo d'ou cervèu vo souletamen uno coumençanço de senilita, toujours es que la souleto e unico tentativo de reprene fourmo umano manquè de vira àu dramo. Quouro si presentè eis uei dei bouon viei, aurias pouscu vous creire que lou sant s'èro mai inspira d'uno estatuo d'art african d'ou Dahomey pulèu que d'un' estatuo d'estile roumano-prouvençau de l'Age Miejan. Davans l'er espaventa dei doui viei, prifirè de pas insista e s'arranjè per li faire acreire que fasien un marit pantai, asoumi au cantoun de la chamineio.

Pamens, avant que de s'entourna vouguè tasta un darrié còup de la boutiho d'aigarden. Eilas ! La Santo Prouvidenci que vihavo, avié inspira à la Babet de si soucita d'ecounoumio adonc de bateja, s'acò si pòu dire, lou countengut d'ourigino de la boutiho. Mai per si faire perdouna ço qu'aurié pouscu passa per un pecat d'avarici, estant la qualita de soun invita, Babet avié imagina de preferi l'aigo signado d'ou benitié de la gleio pulèu qu'aquelo d'ou pous de l'oustau. Mai de mescla ansin d'aigardent 'mé d'aigo lustralo, acò equivalié de marrida d'aigo 'mé de fuec, vo de fuec 'mé de poudro. Luen de beissa lou degat de la brando, acò lou multipliquè per dèss vo belèu mai. Lou sant, un tèms, si cresè d'agué tasta de la boutiho d'acide muriatic que servicié, un còup l'an, per desenféci lou jas ! La gargamelo affamado, l'estoumi enfuèca, lou sant s'en tournè a l'Aneisso autant lèu que

poudié, oubliant au passagi de despuia la sièu caricaturu d'envelopo carnelo. Acò aguèt per efèt de desclaveleta lou sistemi d'alarmo aparant leis abord dòu Paradis e soun Aneisso. Uno patrouio d'angi gardian arrivè ben vite a tiro-l'alo. Descubiron un Sant Picoussin, toursegu de doulour, souffrissent toui lei tourment de l'infèrn.

S'amaguèron lèu tout un atroupamen de sant, benerous e beatificat. Cadun voulié douna soun avis à prepaus dòu mau doun souffrissié lou sant nouostre e lei remedi à li pourta. D'unei reclamavon l'intervencioun de Santo Barbo qu'es la padrouno dei sourdat dòu fuec, dei minaire e artificié. D'autrei èron per lei medicino douço coumo la tisano d'erbo de Sant Jan, vo de bastoun de Sant Jacou, d'agreno de Santo-Luci. D'autrei encaro parlavon d'oli sant, de sant crèmo, vo memo de poumado dei tres boumian ! E cadun de vougué impàusa lou sièu pounch de visto. Lou treboulun grandissè emé l'arribado de nouvèu badaire.

Proufichant de l'oucasious touto'no chourmo de languissous, ouriginari de Bizanço, belèu santifica un pàu troup à la va-vitou per rasoun de martire subi de la man dei Turcoman, prouveron de relança, en grè, la garrouio sus lou seisse deis angi. La counfusioun faguèt lèu lou coumoulun quoro l'arribado dei quatre sant bretoun que s'en tournavon dòu Grand Perdoun de Sant Anno d'Auray. Manifestamen aquest annado li avié pas agu de carestie de cidre ne de calva. 'Moco la garrouio linguistico venguè si mescla ei garrouio teoulougico e medicalo, tamben que pa degun sabié pus en quàu sant se vouda !

La meteouroulougio d'aquèu jour èro gaire favorablo, lou ressoun de tout aquèu bousin, barrulant sus l'espesso jasso de nieulasso qu'eilamont li diguon de cumulus, nimbus e autreis altus stratus, lou ressoun dounc parvenguè enjusque lou Sant dòu Sant màugrat l'arsenau anti-brut censa de protègi lou rode. Per l'ouro, Dièu lou Pèro s'ocupavo à-n'un problemi matematic escabissous, cadun s'ocupo coumo pòu, qu'es tant loungo l'eternita, adounc Dièu si soucitavo de saupre se l'espaci èro fini vo noun-fini. Gravo questioun !

N'èro aqui dins sei pensamen quouro li parvenguèt lou brut, ensourda, mai brut quand mèmo, de l'escandolo picoussinesc. Mandè cerca lou Sant Peire que tardè pas de si mountra, precedi dòu brut

dòu sièu troussèu de clàu ce qu'aguè l'ur vo pulèu lou malur de countraria ben mai lou sièu padroun. Fermamen rapela ei sièu respounsabilita de baile-maje, Sant Peire reparteguè en estirassant lei ped, remientejant coumo n-un viei servitour devoua mai rougnous, evoucant vai-t-en saupre qualo demessioun prouchano, revendicant uno retirado amplamen meritada, envejant l'astre dei moudesti sant de l'Aneisso, pas gaire counouissu, adounc pas gaire soulicita. Au destour d'uno nivo, rescountrè un gaiardas touplen afeira que devié faire faci à n-un caremboulagi de primiero. Èro lo Sant Cristòu. Dòu còup Sant Peire regagnè lou sièu poste en grando pressiero qu'anavo li aguè de travai de trio.

Mandè en passant l'Archange Miquèu, ravi de l'aubeno de poudé sourti, per uno fès, dòu trin-trin quoutidian de la caserno de police. Arribè lèu sus lou rode dòu pàti, precedi d'un escorto de douze musician jougant dòu cor de gleio. Apareissè en toutei, mounta sus soun cavàu alu, cengla dins uno cuirasso daurado, l'espaso au coustat, cen dòu cordoun de Grand Mestre de l'Ordre de la Besti Amatado, la lenço en la man. Èro magnific e ben digne d'estre lou vinçaire dòu Princi dei Tenebri.

D'aucun que lou veguien per lou premié còup lou prenguien per Sant Jorgi embardassant lou drac. D'autrei mens saberu, engana de l'espaso e la cuirasso, penseron à Sant Magno que soun santuari es damount à Castèumagno, au sourgent de la Grana, dins leis Aup dòu Pimount. Parlarai pas dei mai couioun que si pensavon à Sant Jano la Piucelo.

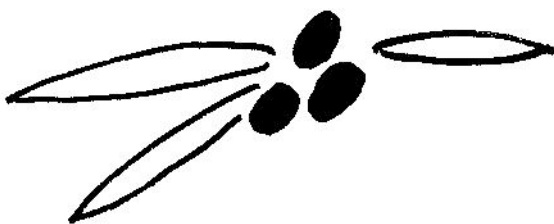
La garrouio menaçavo de reprendre de pu bello per saupre qu èro quand, usant dei sièu poudé discreciounari, l'Archange impausè silenci en toui, emé un simple bloucagi dei couordo voucalo. Sus soun ordre lei sant s'amaguèron en rang, coulono per très coumo au regiment. Fuguèron destribui de pichin casernet de cantico emé de paume. Sus un ordre brèu e imperatièu de l'archange, l'atroupement de sant retrouban la vous, s'esbrandè en cantant de louangi au Segnour : èro devengu un sant atroupent, valent-à-dire uno proucessioun. D'aqueù tèms Sant Picoussin resta mut tout soulet, si countentavo de sufri en silenci. Fuguè amena au poste, escourta de quatre angi gardian arma de pistoulet d'aigo signado. Pousquè retrouba la vous per si counfessa e implora perdoun. Estant seis ancian estat de servici agantè souleto uno peino de principi : segui

uno curo per si gari dòu vici de cuco, apprendre de cuor lou librihoun dòu « caté » e mounta la gardo ei pouorto dòu Purgatori quatre dimenche d'afilado ; fuguèt acò lou mai pire, estant priva d'ana si messa n'aquelei jour.

Uno fès la miso à l'esprovo acabado, retroubè toutei lei sièu prerougativo, reçaupè l'aureolo qu'avié degu remisa dòu tèms de la penitenci. Pousquè fin-finalo ana vesita seis amic mourtau que s'inquieteron d'uno tant loungo absenci. Manquè de li menti en countant un istori de marrido gripo mai s'obligè à li dire la verita per rason d'umilita. Jeromo faguèt pas de coumentari, counouissié tròup la vido per acò. Babet fuguè mai curioso, couma touto fremo, si faguent douna de detai que tenié aqui de que barjaqua 'mé lei coumaire dòu marcat semanié. Es d'aiour graci en elei que tout aquel istori de Sant Picoussin es parvengu enjusque nautrei.

Andrieu MELLIRA (Vença, Aups-Maritims)

Concors literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* » deis *Amics de Mesclum*,
prèmi Josèp Roumanille (umor e galejada)

MURTRE AL LICÈU

Cinc oras de vèspre. Dintri al mieu que mon tipe m'es vengut depausar. Mon apart pudís tant a cigareta qu'ai pas brica enveja d'i demorar.

D'un còp, lo bip de mon telefonet m'alarma. M'an daissat un messatge.

Es lo comissari Finòt que tomba plan : un afar de murtre que me vòl fisar. La jornada es pas encara clavada...

Preni las claus de mon ravan e m'escampi drech cap als luòcs del crimi. Lo licèu Jean-Moulin a Pesenàs.

Lo daquòs se passa al Self-Service, la manjadoira de la bòstia de bac. Finòt me saluda a son biais : « Per aquí ! »

- Adieu comissari. Ont se trapa lo tròç de carn refregit ?

- Seguís-me fins al refregidor. Gaita !

- E ben... Brava quantitat de manjalha !

- Òc, òc... Veni que te vau mostrar un brave tròç de carn plan cuèch...

Demest porcèls e cambajons encrancats per cròcs de talhas multiplas, lo vaquí que me fa veire penjolada a son torn, una paura neneta, la quizenada, plan cuècha, efectivament.

Va plan ! Un polit murtre aital, es pas cada jorn que ne vesi. Vau m'afanar de reglar aquel afar plan digne de ieu.

Primièr, la C.P.E. Ela deu saupre de causas : « Plan lo bonjorn. Siái l'inspector Prescilha, per l'afar que sabètz... »

Vòli tot saupre : nom d'ostal, pichòt nom, atge, emplec del temps complet, patin cofin... « Òu... Veni tot bel just de far tot mon tralalà als collègas vòstres. Lor podètz anar demandar que coneisson ja la cançon, inspector. »

Aquò comença plan ! A calgut que tombèssi sus una tan lenguda coma una tomba. Me cal passar a un brave testimòni que m'an dich son escais-nom : Brama-qui-pòsca, la piona. « Digatz-me çò que sabètz, plan-planet... »

- Umm... Èri a clavar lo self quand ausiguèri un bramàs puèi pas res pus. A la debuta me pensèri als intèrnes. Mas vegèri mai luènh una tirassada de sang que menava al refregidor. Es aquí que descobriguèri la victima, la Laura, pecaireta... Me cresètz inspector ?

Digatz, me cresètz ?! Es pas perque siái rossèla que siái colha !! De tot biais, aimi ni mai los cans ni mai la drolalha ! Me pòrtan suls nèrvis ! Vòli èstre respectada, res-pec-ta-da !!! Òu ! Sabètz, mon mestièr es desvalorat. Vòlon suprimir pòstes de pionas ! Siái pas qu'una piona que brama !!!

Decidissi de daissar l'autra caborda darrièr sa banca per m'anar interrogar los de la classa de la victima. Totes tan colhons los uns coma los autres, aquelas putas de gafets ! Levat un que me sembla mai desgordit amai foguèsse un pauc fracàs.

Apreni que ten de relacions estranhas amb Brama-qui-pòsca e mai d'embolhas amb Laura, la mòrta...

Topinegi aquel fracàs de suspècte dins la sala Jacques Tati que me servís d'un biais provisòri de grillh. Es aquí que li farai escopir lo tròç un còp la cosina costumèira de presentacion digerida. « Joan-Pèire, Joan-Pèire Vernhetas. Lo trobapòrc del licèu. Pas una me pòt resistir aquí. Perque al licèu, se'n passan de causas. Amai, ne podèm far de causa ma polideta... »

- Ò ! Mon poleton, qué t'arriba ? Seriás pas un pauc baug ? Me tòques pas ! Diga-me mai que mai çò que fasiás lo matin del crimi ?

- De matin ? Mas tot aquò se passèt un còp passada la recreacion de 16 oras !

- Colhon que siás ! Pas degun sabiá pas encara aquela precision levat los nòstres metges expèrts ! T'embarqui ! Me vas venir contar tos fantasmas al comissariat !

Fa tres annadas qu'aquela istòria es passada mas desempuèi capiti pas de dormir a de bon.

Quiti pas de pensar a l'autra bolhaca de Brama-qui-pòsca que vegèri dins los cagadors del licèu s'escafar de bonhas de sang que son vestit èra empegat, mentre que tiravi bravament pel braç aqueste minòt del morre innocent.

Joan-Pèire e Laura PRICILHA

(escolans 2^{nda} Licèu Jean-Moulin Pesenàs, Erau)

Concòrs literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* » deis *Amics de Mesclum*, prèmi Max Roqueta ex-aequo (novèla, estudiants e liceans)

LO MANEQUIN

M'assetèri dins lo tren. Dintravi a l'ostal après una longa setmana de trabalh. Prenguèri plaça al mitan del vagon, del costat del corredor. I aviá una vista panoramica, tot lo mond èran en fàcia de ieu.

A mon costat, una pichòta vièlha s'èra setada amb son chin tot enmantelat de ròse viu. Lo pauròt ! Ela, semblava romegaira, aviái pas enveja de discutir amb ela.

Alara, agachèri la rama del tren. Qu'es amusant ! Aquò càmbia d'aquel païsatge qu'es totjorn parièr setmana après setmana. Las gents son cada còps diferentas, cada còps susprenentas, subretot quora se pensan pas agachadas. Es aital que passi mon temps quand dintri a l'ostal.

Davant ieu, sus la banqueta d'en fàcia, i aviá un omenàs gròs coma un ors, e que preniá solet quasi las doas plaças de son banc. Aviá l'agach dins lo vuèg, que deviá èsser fòrça trist. Pareissiá sul punt de plorar, e aquò fasiá tament contrast amb sa carura que lo fasiá semblar un orsonetonet.

I aviá tanben, pus luenh, un drollet que jogava amb sa Game-Boy, lo son a tota borliga, que tot lo tren podiá saupre quora aviá ganhat o perdut.

I aviá puei dos amoroses que s'engulavan, e naturalament, tres o quatre personas que charravan tranquilament al telefòn coma s'èran estats a l'ostal.

Al cap d'un pauc, vegèri tot al fons de la rama una domaisèla que me semblava plan polideta. Èra setada soleta sus sa banqueta.

Que me semblava polida...

Aviá la pèl blanca coma la nèu, e los pels negres e plan estacats coma las dònas dels temps passats. Èra vestida coma las stars del cinemà. Me fasiá pensar a un dels manequins que podèm veire dins las publicitats a la television.

Que me semblava polida...

De mai, de tan luenh, arribavi pas a la plan veire, e aquò me fasiá pantaissar encara mai.

Sos uèlhs me pareissián blaus coma la mar en estiu e lusissián a través tot lo tren, qu'èran polits...

Solament, quicòm me trucava, sos uèlhs èran dubèrt mas pareissiá somiar tota desrevelhada, gaitava pas res. De mai, desempuèi lo temps que la badavi, aviá pas bolegat d'un pel. Aquò me tafurava mas me disiái que la vida de manequin deu benlèu èsser aital.

Al cap d'un moment, arribèrem a destinacion. Alara, tot tremolent, avancèri cap a aquela polida filha dins l'espèr de li poder parlar un pauc. Mas coma avançavi, un òme setat davant ela l'agantèt per lo braç e la joslevèt.

Ieu me diguèri : « Bogre, es acompanhada ! »

Mas la filha bolegava pas, demorava totjorn drecha, coma una popèa. Aquí prenguèri paur : « Que li es arribat ? »

E es aquí qu'en m'aprochant d'ela, compreguèri enfïn qu'aquele polida domaisèla que semblava un manequin, n'èra un, vertadierament, mas un de los que demòran tota la jornada a la dintrada dels magasins.

Èra de PLASTIC.

Valentin BELHOMME (Montpelhier)

Concors literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* », deis *Amics de Mesclum*, prèmi Max Roqueta ex-aequo (novèla, estudiants e liceans)

FANJÒ LO GRÈC

Nòstra istòria comença per una nuèch d'auritge. Un òme tusta a la pòrta, una siloeta impausanta comença de s'impacientar. A l'interior Fanjò saup que sas minutas son comptadas. Se precipita alara a la pòrta de darrièr : « A, malur, es una trapèla ! » Qualqu'un l'espèra d'aqueste costat tanben. Los dos « marrits » dintran dins l'entrepaus. Fanjò es perdut e o saup. Mas a pas paura. Se met a rire, ven de reconéisser los dos òmes : « A a ! Adieu los amics ! » Es alara que l'un dels dos òmes (lo mai gròs), se crida : « A ! Aqueste rire, lo reconeissi entre mila, t'avèm demascat Fanjò. A ! Fanjò lo Grèc ! As fach una gròssa error en dintrant aquí, paure caluc ! Mas aquò m'a fach plaser de te veire un darrièr còp viu. Auriás pas degut venir : se te tui pas, siam nosautres que nos farem tuar per nòstre bòss, alara... Es la fin per tu. Lo mercat de vòstre fetà es mòrt ! E viva lo brocciu ! Adieu Fanjò, mon amic... » Es atal que s'acabèt l'istòria de Fanjò lo Grèc.

Fanjò, èra d'origina grèga, visquèt tota son enfança a Eleusis. A 17 ans, decidèt de quitar lo país per anar en França aprèner lo francés. Mas Fanjò debarquèt a Marselha e ailà, èra pas francés, mas occitan que lo monde parla. Mas Fanjò se sentiá en cò d'el aquí, i aviá lo solelh, los oliuèrs, la Mediterranèa... Se faguèt lèu de collègas. Se fasiá sonar « Fanjò lo Grèc » per tot lo monde. Rabalava totjorn amb la meteissa banda, de tres Marselhés, dos Còrses, e el, lo Grèc. Totes èran ligats per aquesta lenga. E mai Fanjò mestrejava l'occitan coma un « dieu ».

Los dos Còrses, avián de bonas combinas per ganhar d'argent aisidament. Ne fasián profitar tota la banda. La combina èra de recuperar de cargasons de brocciu (fromatge còrse) al pòrt de Marselha, e de las depausar dins un entrepau de la Jolieta. Èra un afar coma un autre, amb la diferéncia qu'aquest afar èra en ligam dirèct amb la Mafía còrsa. Mas bon, los joves se'n fotián, l'essencial èra de ganhar d'argent per poder anar beure un jaune amb los collègas e faire la fèsta....

Puèi, a 20 ans, comencèt de li mancar la Grècia a Fanjò, alara faguèt sos afars e tornèt al país. Lo despart foguèt un pauc dur, mas bon es jamai aisit de quitar los collègas. Arribèt en cò d'el,

retrobèt tota la familha e los collègas d'enfança. Totes èran implicats dins de pichòts afars amb la Mafia, mas la Mafia grèga. Fanjò se'n fotiá, perque fasiá parièr ambé los Còrses de sa banda a Marselha, levat qu'aquí lo trafic de sos collègas d'enfança èra un trafic de fetà (lo fromatge grèc). Alara Fanjò s'introduisguèt dins aqueste trabalh. E lo faguèt ben, fòrça ben, tament ben que montèt en grada dins la Mafia grèga. E lo temps passèt.

Fanjò aviá 38 ans. Èra vengut un mafiós vertadièr, venal, forbe, e mai assassin, tament que cada setmana, aviá lo privilègi de manjar amb lo bòss. Pendent un d'aquestei repaisses, lo bòss diguèt d'un èr grèu : « E Fanjò, es tu que siás anat en França, a Marselha ? » Fanjò respondèt fierament : « Òc, es ben ieu ! »

- Alara ai una mission per tu. Se passa quicòm de grèu, sabes, nòstre mercat de fetà es a tombar, e sabes a causa de qué ?! Te lo vau dire, a causa d'un putan de fromatge de Corsega ! Lo brocciu ! Nos prenon totas las parts dels mercats, alara vai a Marselha e destruse la ret còrsega. Te sufis per aquò de fracassar l'entrepaus que fai lo relai entre Corsega e Euròpa. Se tròba a la Jolieta. Alara, vai, pichòt, vai, mas se te mancas, siás un òme mòrt, te retrovarai pertot e te farai lo còmpte.

Alara Fanjò partiguèt, arrivèt a Marselha dins la nuèch, trobèt l'entrepaus sul pic. Aqueste luòc li rapelava fòrça causas, sa banda de collègas, aquesta bèla lenga...

A... èra un grand moment per el. Mas caliá pas rabalar, èra un mafiós, un verai, e los sentiments duran pas, s'introduisguèt dins l'entrepaus sensa pena. Aquò l'espanta un pauc. Èra aisit, tròp aisit, mas li restava pus qu'a pausar la bomba, a l'amorçar, e repartir.

Aviá quasi acabat, quand un òme tustèt a la pòrta. Èra una nuèch d'auritge...

Amandina VIEU (Sant-Gèli-de-Fesc, Erau)
Concòrs literari « *Escrire en Lengua d'Òc 2003* », deis *Amics de Mesclum*,
prèmi Antòni Bigot (cònte, estudiants e liceans)

MARÇ : Antonina

Li ensenhavan d'idòlas. Ne riguèt tant, que se neguèt dins la bota qu'aviá pas acabat de beure.

CORSA APRÈP UNA ENTREVISTA

Èra per una polida jornada de prima quand Jiròni sortiguèt de son ostal, vèrs 8 oras 30. Deviá se rendre en cò de son futur emplegaire a fin qu'aqueste l'embauche. Jiròni, 25 ans, èras pas malcontent de trobar enfín un trabalh. Quand arribèt davant la pòrta de l'edifici, aguèt un sentiment d'angoissa. Avia pres totes sos papièrs ? Dobriguèt nerviosament son sac e agachèt los papièrs qu'aviá. S'avisèt amb esglasi qu'aviá doblidat lo document mai important : son C.V. Sens aqueste, auria pas de trabalh. Agachèt sa mòstra : 9 oras manca lo quart. Per astre li restava un quart d'oras abans son entreten. Corriguèt a pèrdre alen vèrs son domicili. Fasiá de zigazagas entre los pedons quand survenguèt un parelh de personas vièlhas al canton d'una androna. Jiròni aguèt pas lo temps de las evitar e las embronquèt amb violéncia. Totas doas tombèron pel sòl mas Jeròni s'enfugiguèt sensa se desencusar. Mai luenh, un òme transportava d'uòus vèrs una especiariá. Jiròni turtèt lo platèl d'uòus e l'òme se retrobèt amb un molon d'uòus brisats sus el. Enfín Jiròni arribèt a son ostal : dobriguèt la pòrta, prenguèt son C.V. qu'èra sus la taula e lo metèt dins sa pòcha. Lo relòtge marcava 9 oras manca 5. Tornèt partir a tota vitessa, butassant mantun passants. Perseguèt sa corsa quand una butasseta li barrèt lo passatge : sautèt per dessus mas la reversèt, daissant una maire isterica li cridar dessus. A cent mètres del bastiment, traversèt un passatge pedons alara que lo fuòc èra roge. Ausiguèt un fracàs de pneumatics crassians e de vitras brisadas après un truc. Quand arribèt davans los burèus, dobriguèt la pòrta amb violéncia. Èran 9 oras passadas de 5. Diguèt son nom a la secretària e aquesta li respondèt qu'aviá plan un entreten a 9 oras mas lo lendeman matin.

Michaël CHADI (Pueglacher, Erau)

Concours literari « *Escriure en Lengua d'Òc 2003* », deis *Amics de Mesclum*, prèmi La Fara-Alais (umor e galejada, estudiants e liceans)

ABELHAIRE

Ont es lo temps que mon paire e mon papet, coma totes los païsans d'aquela epòca, s'ocupavan de quauques bruscs ? En d'aquel temps s'acontentavan de prendre aquò que las sasons avián ben volgut i metre dedins ! Ges de visita de printemps, las abelhas qu'avián pas passat l'ivèrn, tant pièg per elas, se i aviá un eissam aquò remplaçariá aquela caissa voida. La seleccion naturala se fasiá coma aquò, las qu'avián pas pro trabalhat davant la marrida sason crebavan de la fam pendent l'ivèrn.

Arribat lo mes de mai, e encara en junh, mon papet preniá sa bicicleta e cada jorn anava veire se i aviá pas un eissam de penjat a una branca de son apièr de Carriàs. De fes que i a, s'aviá pas pus de caissas voidas n'en faliá faire una lèu lèu. Pas besonh de maquinars : èra lo sistèm « tres pòsts, quatre còps de martèl ». Quauques còps de ressa, quauques clavèls, dos còps de vironhièras par faire los traucs a mieja auçada per i manchar los crosilhons que servissián a manténer las brescas, e la caissa nòva èra prèsta. Las cambas d'amorièr que son sovent cavas servissián tanben. Una lausa dessus per aparar de la pluèja, e l'ostau èra prèst.

Quand un eissam se penjava dins lo vilatge e que quauqu'un lo voliá amassar, i metiá una pelha per de dire de lo marcar. De còps que i a aquò s'acabava a corsa, qu'aquelas domaisèlas son pas totjorn amistosas.

Los eissams qu'espelissián après Sant-Joan èran pas amassats, que coma s'emplegava pas de sucre per los arribar, pensavan qu'avián pas lo temps de trobar pron de nectar per passar l'ivèrn sens crebar de fam ; los laissavan partir onte volián ben anar.

Lo mèu se levava pas qu'un còp per an, en luna vièlha d'agost. Èra considerat coma una potinga, e s'en manjava pas que quand quauqu'un èra malaut. Es verai que las abelhas trobavan pas mai que de flors sauvatjas : frigola, mentas, aronzas, picas, corniers, èune e rabanèlas quand arribava l'auton. I aviá tanben de flors cultivadas coma lusèrna e esparcet, mas los tractaments e los engrais empoisonavan pas la tèrra coma l'ora d'ara.

Amassavan pas que la mitat dau mèu que se trobava en dessus dau crosilhon. Un còp menadas a l'ostau, las brescas èran

esquichadas entre las mans, mesas dins un linge e penjadas per laisser s'escolar aquel mèu perfumat a fòrt gost de cera.

Las abelhas mai que la rèsta dau cabau èran sentidas un pauc coma de bèstias celestialas que las faliá respectar mai que mai e que fasián partida encara mai que las autras bèstias d'una mena de divinitat. I a pas que de veire que quand i aviá un mòrt dins la familha, las cresenças popularas disián que faliá anar penjar un morsèl de crèpe negra a l'apièr per de dire de li faire portar lo dòl, se de non totas las abelhas anavan morir. Quand quauqu'un o fasiá pas, e que sas abelhas crebavan, disián que se o aviá agut fach aquò li seriá pas arribat !

E ara que « per astre » me tròbe fasent partida d'aquel novèl mestièr que se ditz « abelhaire », de que son devengudas las abelhas e de qu'avèm fach de la natura ?

Ara, se cercatz « abelhaire » dins la tiera de noms de mestièrs tocant lo monde païsan a la *Mutualitat Sociala Agricòla*, trobaretz los que fan venir las cagaraulas, mas trobaretz pas lo nom d'abelhaire ! Aquela d'aquí empega ! E se coma diguèt Albèrt Einstein « se las abelhas venián a desaparéisser, quatre o cinc ans après l'òme fariá parièr », aquò fai paur tanben ! Tot aquò per dire l'importància de l'abelha au nivèl dau monde entièr.

Quand ai començat, fai totara trenta ans, las causas èran fòrça mai simplas que uèi. N'en coneissiái encara quauques-uns que dobrissián sas caissas pas qu'un còp o dos per an, per veire se i aviá de mèu per prendre.

Aquel temps es acabat ! Uèi, un abelhaire, e mai se fai aquò per passar lo temps, es obligat d'anar veire çò que se passa mai sovent. I a de malautiás que datan pas d'ièr, coma las lòcas, mas ai jamai vist aquò prendre un ample tròp bèl, e i a totjorn mejan de trobar un biais natural de s'en desempegar.

Ai patit quauques fes de tractaments, mas sens efiechs tròp pesucs. Lo mai grèu que m'es arribat s'es passat en 1988 : èra la venguda dempuèi Asia d'aquela bestieta que se sòna *Varroa jacobsoni*. Bestieta pichiteta de gaire mai d'un milimètre de costat, que sembla pautuda, mas qu'es pro lèsta per saltar d'una abelha a una altra, o d'una flor a una abelha. Es capabla de faire crebar una colonia en quauques mes. A trobat dins lo desenvolopament de nòstras

abelhas un ritme que li permet de se reproduire d'aquí a n'en petar ela tanben !

Un polit exemple de caludítge. A aquela epòca, m'es agut arribat de trobar de caissas voidas d'abelhas que i demorava pas que la reina. Espectacle de desolacion quand tròbas de desenats de bruscs coma aquò ! Una bèstia que tòca los membres màgers que fai qu'una abelha es pas una formiga o una altra bestieta rebalaira : las alas ! De veire aquelas pauras abelhas desaladas rodar dins la bauca a l'entorn de son brusc, aquò te baila lo vòmit !

Ara nos i sèm fachs e sèm obligats de susvelhar aquò de pròche, e tanben d'emplegar de potingas. Autrament, es un mestier agradiu, ambé de quauques moments penós, mas d'autres mai nombrós, emplits de jòia. De poder decidir de son emplec dau temps, de pas avedre de patron darrìer l'esquina, quante bonur ! De veire au printemps, per una polida jornada las abelhas estirar de cera blanca, e la colonia espetar de son brusc, aquò me baila una jòia, belèu simpla, mai una jòia prigonda. A la mièg febrièr entre que las flors d'ametlièrs e d'albricotiers espelisson, fau menar las abelhas per los vergièrs, de lòng Ròse en país bas. Los albergièrs seguiràn, e los uns après los autres, aquò durarà gaire mens d'un mes. Dau meme temps lo romanin florís en Corbièras, e aquò me fai una bòna estirada per i devalar. Sèm a un moment que se fau pas endormir ! Es ara que las colonias se van desvolopar e que van manjar lo mai. Fau ben faire atencion qu'agan de qué manjar : mai la poblacion crèis, mai li fau un molon de biaça per s'arribar, nectar e agrièra. Es aquí sovent que lo temps deven marrit, e mai s'an dejà amassat quauques liuras de mèu, aquò dura pas lòngtemps : pòdon tot remanjar e vertadièrament morir de fam. Es lo moment de ben espinchar çò que se passa, e tanben belèu de li donar un pauc de siròp de sucre per de dire d'esperar lo bèu temps.

Au mes d'abrieu serà la pollinizacion dals pomièrs, e aquò durarà segon lo temps, un quinzinat de jorns a quicòm proche.

Lo problèma es qu'en mai de carregar las abelhas d'un costat de l'autre, es lo moment de devesir las colonias per faire d'eissams artificials. Alara, quand los bruscs son escampilhats dos per dos, o quatre per quatre dins mai d'un departament aquò's pas simple !

A la fin d'aquela pollinizacion, un còp que las abelhas an fach son trabalh, e davant que lo païsan se metèsse a escampar sas

potingas sus las flors, que de còps que i a, aquò preissa, las fau enlevar au pus lèu.

Après vendrà lo moment de las carregar dins la valada de Ròse, e l'entorn de Lion, per ensajar de faire de mèu de cacièr, melada capriciosa que pas qu'un gròs rusclàs o un còp de gelada coma aquest an, pòt sufire per anullar la recòlta. E alara fau esperar l'an d'après.

Au mes de mai, serà per ieu la darrièra pollinizacion. Lo bilanç de la pollinizacion serà normalament positiu, que nos fasèm pagar per aquò, mas de còps que i a las abelhas se pòdon faire empoisonar, e s'aquò's pas per lo païsan qu'a demandat los bruscs, o pòt èstre per un vesin que n'a pas pres o que los as fachs dejà enlevar que subís una taca de pesolhina e que deu potingar au pus lèu. E las abelhas ne pòdon patir de mes pus tard. Vrai que se lo temps es bèu, i a ren de melhor per las espompir. Lo sol embestiment demòra que los apièrs son desmargats, e qu'aquò fai fòrça trabalh en pas gaire de temps.

Au mes de junh parièr. Es a aquel mes que i a mai de trabalh. Fau tot carregar : a la badassa en Provença, au castanhièr en Cevenas, en montanha sus lo planestèl d'Ardecha, per las passejadas que me tòcan. Après serà lo moment de bofar un pauc, mas pas longtemps, que se lo temps lo mena, faudrà tornamai faire de visitas per veire se fau pas metre de nauças, per bailar pron de plaça, en cas que la melada seriá bona.

Aquí arribam au mes de julhet e que las amassadas màgers de l'annada se fan. Tot arriba d'un còp : la badassa, lo castanhièr e tanben la montanha an finit de florir e se fau bolegar per tirar lo mèu que la sason es acabada per ieu. Las fau montar per ensajar de faire de mèu d'aves se los nierons son aquí, e tanben per faire de mèu de bruga caluna se la secada de l'estiu l'a pas rabinada.

Normalament aquí pòdon començar las vacanças, mas pas qu'a mitat, que l'aves pòt bailar fòrça mèu e i fau donc anar espinchar çò que se passa de temps en temps.

A la debuta de setembre tot aquò serà acabat e totas las abelhas deuràn devalar per passar l'ivèrn en cò mieu, que las temperaturas son mai suportablas qu'amondaut.

Ara faudrà sortir lo darrièr mèu e lo vendre. Alara aquò dependrà de l'annada : se n'i a pas gaire, ges de problèma, mas se tot

lo monde n'a fach fôrça, serà pas parièr ! Sabèm pasmens que França n'impôrta de tonas e de tonas, mas los negociants son aquí per faire de sòus, e son pas filantròps.

Restarà pas que d'espınchar encara un còp se totas las abelhas an pro de mèu per passar l'ivèrn, de las potingar per faire tombar aqueles parasits que li tiran lo sang, e de profiter de l'ivèrn per petaçar las caissas escrancadas o per ne faire de nòvas.

Aquí lèu fach lo torn de la vida d'un abelhaire professional. De bòns moments n'i a de segur, de marrits tanben. Per exemple de se trobar lo camion enfangat a doas oras dau matin, luènh de tot, sota una bona pluèja, aquò's pas çò qu'aime mièlhs. Mas i a totjorn una solucion, e sovent los païsans se fan pas tròp pregar per nos sortir d'aqueles bachàs. De temps en temps i a de bònas susadas, subretot quand fau amassar lo mèu, que los bruscs son pas totjorn a l'ombra, e que l'estiu fai pas freg. Mas per quauqu'un qu'aima la natura, e tanben de barrutlar un pauc, aquò's agradiu. I a de còps de borra, e lo mai penós per ieu, es quand las fau carregar au mes de junh subretot, que las nuèchs son cortetas, e que fau avedre pausat davant que lo jorn se leve, aquò laissa pas gaire de temps quand avèm tres oras de rota a faire per arribar a l'endrech d'estiva.

Fai quauques annadas que me siái mecanisat, es a dire qu'ai crompat un gròs camion e un elevator per poder cargar tot sol, qu'es pas totjorn facil de trobar d'ajuda, que las abelhas an la marrida tissa de ponchonar los que las tafuran de tròp près !

D'èstre son patron e d'avedre tant d'emplegadas, vòu pas dire que se fau pausar tròp sovent : las abelhas fan pas tot. Coma tot elevatge fau totjorn espınchar s'aquò vai e i a de problèmas de còps que i a. E ara la màger part venon d'en defòra.

Tot lo monde a entendut parlar de « gaucho », aquel produch fabricat per la societat Bayer, que destimborla las abelhas qu'après son plus capablas de trobar son brusc. E d'aquel biais, coma i a pas un molon d'abelhas crebadas davant l'intrada, an lèu fach de dire qu'es pas sa potinga qu'a empoisonat las abelhas ! Après estudis se son avisats que lo produch demòra dins la tèrra e que los metabolits que se fan alara son de milierats de fes mai toxics que lo produch de basa, que las plantas que van butar dessus, e mai se son de plantas fèras, seràn tanben contaminadas, e que se florisson, van encara empoisonar los insèctes que las van venir butinar. Mas d'aquò, Bayer

n'en vòu pas entendre parlar : ditz a quicòm pròche que sabèm pas nos ocupar de nòstras abelhas. Per lo moment, a dicha de manifestacions, avèm obtengut pas que la suspension per dos ans d'aquela potinga, e pas que sus lo virasorelh, alara que demandaviam lo retirament definitiu ; mas coneissètz l'istòria dau topin de tèrra e dau topin de fèrri. E aquel produch contunha d'èstre emplegat sus lo blat marés e sus d'autras plantas. S'aquò èra lo sol « pichòt malastre », mas lo problèma es que n'i a un molon d'autres que nos fan de misèrias e qu'avèm pas tot vist. N'an de plenas sacadas prèstas a nos sortir !

D'un costat, comprene los païsans que sovent sabon pas de qué faire quand sas plantas son atacadas per de bèstias de totes menas e qu'an de crèdits a pagar cada mes. Mas se fau ben avisar qu'aquò es una fugida en davant e qu'aquelas bèstia resistisson de mai en mai a totes aqueles produchs que fan pas que seleccionar las mai fòrtas, e qu'a mens de tot destruire, auràn pas lo darrièr mot.

Ara, per badat, i a un autre parasit que vai lèu arribar. Mancava pas qu'aquò ! Pareis que fai de devastacion dins los brusc. Veirem ben.

Per acabar, a l'ora d'ara avèm encara la possibilitat de viure d'aquel mestier e de ganhar sa vida normalament. Per un joine que se vòu installar, quicòm que pòt comptar es qu'avèm pas besonh de crompar de tèrras. Sufís de logar los apièrs en pagant ambé quauques topins de mèu o ambé de sòus, per exemple a l'ONF. Mas aquò vòu pas dire qu'es facil. Ieu ai començat amb un brusc, puèi dos... Ai mes de temps per arribar a quauques centenats, mas èra una causida, èra mon biais de viure, e m'en planhisse pas.

Danis HUGUET

L'ESTAR REAU

L'escala-barris que testejava li faguèt traire un regard. Impassibla, la bestiòta escandilhava la perilhositat dau luec avans de fotre un saut per s'aplanar sus lo relaiiset, tornamai impassibla. Probable que teniá aquela terrassa per lo rostitdor mai perfiech. Lei tres gigants que bevián de cafè a costat anavan pas l'empachar de s'estorolhar just aquí.

« Tè, una lagremusa », faguèt l'un deis òmes. « Mai que fa la polícia, tròn de dieu ! », apondèt, tot espinchant de coa d'uelh lo costumats que, coma se desgaunhava, compreniá pas le sens, o l'absurditat, d'aquela repartida. Amb aquò l'òme de la repression antireptiliana n'en quincava plus una, s'acomentava de clucar leis uelhs tot satisfach, e de risolejar au bèu soleu. Auba decidèt de se n'en mesclar, que lo costumats dins son atupiment finiriá per sospechar la santat mentala de son òme.

« Verai que vesèm plus gaire de lagremusas sus la terrassa despuei qu'avèm lo cat. Te leis a fòrbandidas lèu fach, n'i a mai d'un que i laissèt la coa. Sabètz, mossur Maulan, es un felin redobtable, despuei qu'avèm lo cat, podèm tanben profichar dau cereisier que vesètz ailà, au bot de l'alèia. Avans leis aucèus arribavan totjorn premiers ».

Lo costumats sabiá ara que l'òme èra pas caluc, mai tant vau dire que l'avenança de la dòna lo rassegurava pas per aquò, bòrd que l'òme èra pas jòbi, èra de tot segur tòrt, reborsier, reguèrgue, un maugraciós, un verinós de la còsta plena que seriá pas aisat d'engarçar. « Comprenètz, se rancurèt Olivier, aquò's ma vida ! », e d'un gèst de tragèdia aparèt lo braç vèrs l'oliveta que començava darrier lo reptil e seguissiá se penda tot docetament fins a l'autorota. Olivier s'encalèt ansin dins la contemplacion de son èstre, transportat per l'extasi d'alucar aquelei pètges noseluts que portavan a cima de braç la frenison de seis aus vèrds.

« Aquò's ma vida ! » aviá dich Olivier, e mossur Mauplan comprenguèt aquela dicha coma una paraula convencionala per dire que li aviá mes tota sa vòlha e tot plen de susor despuei de temps dins aquela tèrra. Olivier lo laissèt dins son ignorància e Auba, aquest còp, intervenguèt pas. Anava pas espedidar per lo menut lei

pensadas mai intimas de son òme, aquò èra pas son afaire au costumat, mai sabiá, ela, qu'Olivier aviá pas emplegat una vana figura de retorica. Dins de moments d'encantament li arribava de projectar sus lo monde fèrme e movedís de l'oliveta d'images ressorgits dei fonsors dau temps, scènas de vida viscuda o rebats de consciéncia que venián preséncia sensibla, ben ordenada. Disiá que de s'ormejar dins lo paísatge èra un biais per pas derivar dins l'espaci. La disposicion ben geometrica deis oliviers l'encanhava pasmens, mai podiá pas n'en reprovar son paire que leis aviá plantats en son onor a sa naissença. Cent aubres que lo papà n'esperava una creissença tant sana coma aquela de son enfant, un plant per cada annada de vida que li sovetava. Seríá pas estat un pauc mesquin lo papà, ara que prometián de repepiar fins a cent vint ans ? « Se pòu viure mens e viure plus », filosofava Olivier. A eu li bastava de venir centenari, mai voliá pas rusticar après seissanta ans, leis annadas de repepiatge n'en fasiá present a la Camarda e ai ministres prevaricaires. L'oliveta èra vertadierament sa vida desplegada davant eu, fasiá lusir un bèl avenir e lo remembre de son passat. A cada aubre aviá estacat un eveniment notable de sa vida. Per lo començament aviá degut se fisar au dire dei parents. Lo macat, per exemple, dins la tiera dau fons, l'aviá rebrondat quand aviá dos ans. Ai de ton cuou ! Puei, tocant, lo premier qu'aviá rebrondat a de bòn sota lo suenh dau papà. Naturalament l'aubre deis amors mancava pas. Mai d'un. Arribat a la mitat de la vida sabiá pas encara çò que voliá estremar dins l'aubre qu'aviá causit per lo cinquantenari. Pensava solament que son enfant a eu aviá oblidat de li desirar lo bòn anniversari, mentre qu'una firma comerciala li aviá telefonat sei vòts. Viechdase ! Aquel eveniment fasiá coma una negror, una desbranda màger tant personala coma collectiva que se meritava a son idèa l'ensertatge memoratiu. Pensava seriosament de la colar dins l'aubre dau cinquantenari, mai ara ren que de se figurar aquelei iènas telefonicas que n'aviá un especimen davant, aquò lo fasiá mai trobar apèu.

- « Mossur Mauplan, per dire lo verai, me sembla pas gaire onèsta vòstra proposicion. Çò que volètz me donar per un aubre es pas lo quart de çò que còsta a la plantoliera.

- Pòdi pas vos donar lo pretz dau vendeire de plants, fau èstre realista, me fau pagar lo derrabament, lo condicionament deis aubres, e tot aquò.

- Alora, s'es tant entrepachós, perqué me venètz a ieu, perqué anariatz pas crompar vòstra aubralha au grand magazin, lèsta per consumir, e mai lo dimenge ? Vos interessa mon oliveta, o non ?

- De segur que m'interessa, leis aubres son quasiment totei ben formats e majestuós.

- Vos crèsi que son majestuós, meis aubres, e vos dirai tanben que son au bèu de son temps. Pòdon viure mai de cinc cents ans, leis oliviers, pasmens es entre quaranta e cent ans que fan mai bòna frucha. Aquò se paga, mossur Mauplan.

- A ieu m'interessa mai l'estetica que la productivitat, o sabètz, mossur Olivier.

- Amb aquò volètz venir quèrre leis aubres segon lei fluctuacions dau mercat, valent-a-dire, crompatz leis aubres, tenètz lo terren, mentre que ieu auríá lei mans estacadas. Es pas de matematica aquò ! Ieu vòli pas m'embullar. Metem qu'un petrolier naufrage dins lo relarg o que tremòle la tèrra, e vòstra practica se levarà lèu-lèu de davant, fugirà de l'autre caire de la planeta, e mai dins l'espaci, per dètz milions de dollars la jornada, dejunar comprés. »

Lo soleu plombava. Lo costumet començava de susar lei sèt pèus, e èra pas ren que de la calor. Olivier sabíá de totjorn que fariá jamai pache amb un trafiquejaire de natura e començava de s'encanhar eu tanben. L'idèa de derrabar son oliveta per la vendre a cha lòt a de gavats que la respectarián benlèu pas, aquela idèa sacrilèga li fasiá venir lo vòmit.

- « Mossur Mauplan, lo regard i fa pas tot, diriáu pas que l'olivier es affaire de religion, seriá d'integrisme, necessita una cèrta devocion pasmens. Prenètz l'exemple d'aqueu Rainier, Rainier lo Bòn, còmte de Provença e d'Anjau, qu'aimava tant seis Occitans subretot quand pagavan ben sa talha, e bè, aqueu cosmopolita tant requist e tant saberut aviá ges de libres en lenga d'òc dins sa bibliotèca, e aimava pas l'òli d'en cò nòstre, a jamai abdicat l'òli de nòse. Alora, s'es per plantar meis oliviers cinquantenaris a l'entorn de la piscina e banhar l'ensalada amb d'òli de cacauèt, aquò me tresvira, comprenètz.

- Mossur Olivier, podètz pas prendre ren que l'amira utilitarista, l'oleicultura es una causa, l'estetica quicòm mai. Vos agrada pas a vos d'agachar vòstreis oliviers ? »

E òc que li agradava son oliveta, l'argentum clar de seis èrsas folassas... o puslèu li aviá agradat... Li plasiá plus fòrça despuei que li avián tirat aquela puta d'autorota sota lo nas. L'aureta venguda de la mar que balançava gentament la tufa espelofida de seis aubres èra pas facha per curbir lo bosin d'aqueu flus de veïculs que de contunha s'escampava e s'alandava a grand gorg lei jorns que leis emlegats de la societat autorotiera avián la bòna idèa de destrabalar. De la beutat emmascarèla de seis aubres n'èra jamai cansat, mai aquò serviá pas per arrestar lo bocan. Ben segur que lo plan d'aqueu maufatan de Mauplan èra de foliá pura, de deliri complet, mai l'agentava lo pegin quand agachava son paradís assetjat, e començava de cantar de ràbia. Dins l'oliveta i aviá naturalament l'aubre que marcava l'annada que comencèt lo malastre, e fasiá quauquei temps qu'Olivier se demandava se faliá encara esperar cinquanta ans per se traire definitivament de l'embolh coma se lo pensava son paire.

L'ataca de Mauplan li aviá donat de vam. Ara aviá l'idèa de li panar son marrít plan per n'en far un monument en exemplaritat d'amor e de venjança. Perqué pas leis arrancar, leis aubres ? Òc. E perqué pas lei vendre ? Mai ren qu'a d'amics e quasiment a donacion. Espelha-me, te vestirai, ditz l'olivier dau provèrbi. Mai eu li fariá pas lo còp de leis espelhar coma au bòsc de Cujas, aqueleis amics que conoissiá pas encara. Olivier se soveniá d'aqueu princilhon que voliá amansir lo rainard, brave, seis amics, elei, aurián d'apriadar leis aubres, una òbra fina tanben. Fau de paciència per leis aprochar, de convivéncia tanben, d'oradas a charrar e de tecnicas a escambiar. Segur seis amics deurián saupre o aprene coma se rebronda un olivier. A son èime deurián pereu conóisser son istòria, despuei la divessa Atena que fasiá dona ais òmes de l'aubre norricier fins ai pacifistas israelians que fan barri de son còrs per fins que lei vilatgés palestiniáns pòscan olivar sensa pèdre la vida ambé sa plega. D'esperelei deurián descurbir e mai aquela intelligéncia de la fuelha que se vira segon lo soleu per li mostrar totjorn ren que son fiu e mermar l'evaporacion. Ambé d'exigéncias talas Olivier se demandava quant de temps prendriá per abenar seis aubres e tresmudar l'òrt encantat d'a passat temps en paísatge lunar tau coma

se l'ameritava l'autorota que passava en dessota. Possible que d'apriadar un aubre pren encara mai de temps que d'amistosar un rainard. Mai en fin finala Olivier desesperava pas de recampar una chorma. Leis aubres lo sonavan. De festejar entre lei batudas fariá s'alargar lo ceucle e la capacitat de resisténcia, e neutralisariá quauquei decibèls. Dins l'estrambòrd de son projèct Olivier entonèt una cançon de sa jovença :

You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one.

Èra son biais de dire sa fisança per la seguida de sa conjuracion. Amb un pauc d'astre restariá pas solet lòngtemps. Un còp de mai mossur Mauplan tombèt de la pibola. Aquela crisi cantarèla lo caravirèt, aviá la fonha, e Auba que s'amusava de lo veire far lo morre assajava pas d'explicar que que siegue. Ara lo costumad crenhiá a de bòn per la santat mentala de l'òme que voliá plumar. Pensava dejà de batre la retirada quand Olivier apondèt un coblet, una variacion inedita que son inspiracion veniá tot bèu just de li porgir.

Imagine there's no highway
Only live trees
Only oil in your salad
No oil for their triggers
Imagine there's no Bush
In the White House, only Democracy.

Mossur Mauplan qu'aviá fach pintar REAL ESTATE sus la faciada de son agéncia compreniá pron l'anglés per deschifrar la significacion politicament incorrecta dau messatge. Voliá pas se far acusar per la concurréncia de frairejar ambé de terroristas, metèt lei cambas sus lo còl, lampèt dins l'endrechiera de la BM coma se l'anticritz lo corsejava e avans que l'agantèsse, l'autò s'amodèt dins un tarabast de motor e un nivolàs de pouça. Olivier triomfèt. De vena coma èra contunhava de poetisar.

« Avalisca, avalisca, Mauplan, vai-t-en fòra de mon plan !
Que mal auvari tei cançons ! N'en volèm d'autres, grand lairon ! »

Ives ANDRIEU

D'ANNIVERSARIS PER 2004

- **1154**. Enric Plantagenêt, cònte d'Anjou e sobeiran dau Maine, de Torrena e de Normandia, deven duc d'Aquitània. Dos ans avans aviá esposat Alienòr d'Aquitània que possedissiá lo ducat de Guiana, Peirigòrd, Peitau, Angomés, Santonja, Gasconha e aviá la sobeiranetat d'Auvèrnhe e dau comtat de Tolosa. Aquestei bens passan aquestei dau rei de França. La meteissa annada Enric deven per eiritatge rei d'Anglatèrra sota lo nom d'Enric II. Lei capecians entamenan una lucha longassa d'annexion que s'esperlongarà sus mai de tres sègles e comprendrà la Guèrra de Cent ans.

- **1154-55**. Viatge de Loís VII en Lengadòc, entornat de romavatge a Compostèla. Cèrca d'ajudas en tèrra occitana e reconois per una tiera de privilègis lei bens e drechs deis avèsques.

- **1204**. Pèire II, rei d'Aragon e cònte de Barcelona, deven sobeiran de Montpelhier, de Gavaudan e de Milhau. Aliat de Ramond VI, vòu bastir un estat occitanò-catalan. Engatjat au caire dau cònte de Tolosa dins la resisténcia au rei de França sostengut per lo papa Innocent III, serà tuat a la batèsta de Mureth lo 12 de setembre de 1213.

- **1244**. Après un setge de sièis mes, tomba Montsegur, lo 16 de març, e i a un lenhier de 200 catars. S'acaba una pagina bèla d'Occitània : la resisténcia despuei 1209 e l'acomençança de la « crosada còtra leis Albigés », ai barons dau nòrd, menada per Simon de Montfòrt, lo rei de França, la Glèisa e l'Inquisicion, qu'arroïnèron lo país sota l'escampa de lucha còtra l'eretgia. Leis avèsques catolics recampats a Narbona en 1243, avián declarat que non i aviá pron de pèiras en Lengadòc per bastir totei lei presons que sovetavan ! Estent aquò, installèron l'Inquisicion e sei lenhiers !

- **1554**. Acomençança dei trabalhs dau canau (acabat en 1559) imaginat per Adam de Crapona, adusent leis aigas de Durença dins la Crau.

- **1554**. Naissença de Pèire Paul, escrivan provençau, mòrt en 1615. Es eu qu'a recampat l'òbra dau poèta grassenc Bellaud de la Bellaudière, publicat sota lo títol *Òbras e rimas provençalas*, en 1595, qu'es lo premier libre estampat a Marselha.

- **1654.** Naissença de l'escrivan sestian (Ais-de-Provença) Joan de Cabannes, mòrt en 1717, autor de comèdias, de poèmas e de còntes. Son òbra es una satira còtra lei mors de son temps.

- **1704.** Fin de la guèrra dei Camisards. Aurà faugut 30 000 sordats e tres marescaus de Loïs XIV per sometre lei païsans cevenòus soslevats despuei 1702 còtra lei dragonadas que seguèron la revocacion de l'Edicte de Nantes.

- **1794.** Repression menada per una comission militarà còtra lo Miegjorn federalista. Despuei mai de 1793, quasi totei lei departaments dau Miegjorn son en lucha còtra la « confiscacion » de la Revolucion per París. Repròchan ai Montanhards d'instaurar lo centralisme, sostenon lo pluralisme e reclaman l'egalitat dei drechs per totei lei departaments. La Terror tomba sus lei departaments qu'an participat a la revòuta federalista : mai de 4 000 execucions, lo vilatge de Bedoin (Vauclusa) es cremat, de vilas federalistas son debaptejadas : Marselha (que mai d'un de sei monuments son tombats) deven la « Ville-sans-Nom », Tolon, « Port-la-Montagne ».

- **1844.** Naissença de Baptista Bonnet (mòrt en 1925). Rafi, vendrà après la guèrra de 1870, un romancier de tria qu'a través son experiéncia mostrarà la vida dura dei païsans de la region de Nimes (*Vida d'Enfant, Lo varlet de mas*).

- **1854.** Acamp au castèu de Fònt-Segunha, à Castèunòu-de-Gadhanha, près d'Avinhon, de poètas que fondon lo Felibritge. Legendariament, la data n'es fixada au 21 de mai ambé 7 poètas.

- **1864.** Mòrt de Jaussemin (Jaume Boé), perruquier a Agen. Autodidacte, sei poèmas an agut un succès espectaculars. Barrutla dins tota Occitània per lei recitar, e sei viradas li vaudràn l'escais-nom de « Troubadour de la charité » estent que donava lei gasanhs per lei paures. Son òbra màger es *Las papilhòtas*. Inaugurant son estatua a Agen en 1870, Mistral dirà : « Ara, entre sei doas mars, la lenga d'òc fai flòri... Ò Jaussemin, nos as venjat ! »

- **1904.** Mòrt d'Auguste Marin, naissut en 1860. Representa la tendéncia roja, anticlericala, federalista e socialista dei felibres populars ; publicarà l'*Armanac Marselhés*.

- **1904.** Frederic Mistral recep lo prèmi Nobel de literatura. Deviá li èstre atribuit en 1901, mai l'Academia Francesa, que sei sòcis èran per la màger part de racistas, s'i èran opausats en sostenent

que Mistral èra « pas francés ». Aqueu còp, l'intervencion dei futurs collaboradors dei nazis es pas entenduda.

- **1914.** Frederic Mistral mòr a Malhana lo 25 de març. I èra naissut lo 8 de setembre de 1830.

- **1914.** Mòrt de Raols Gineste, poèta de Frejús, naissut en 1849.

- **1914.** Afaire dau XV^{en} Còrs (veire article dins l'armanac).

- **1924.** Mòrt de Charlon Rieu, cantaire popular dau terrador.

- **1944.** Liberacion de França. Occitània se tròba après la desfacha de 1940 quasi tota en zòna non-ocupada fins a novembre de 1942. Loís-Ferdinand Céline picarà dei mans a l'invasion de la « *Zone Sud, zone peuplée de bâtards méditerranéens dégénérés... que la France aurait eu tout intérêt à jeter par-dessus bord. Au-dessous de la Loire, rien que pourriture, fainéantise, infects métissages négrifiés.* » Es pasmens en Occitània, mentre que la drecha locala es de cotria ambé lo regim de Vichí, qu'apareis tre 1940, dins Aude, lo premier maquis de França. En Occitània, la Resisténcia aurà un caractèr originau estent son eiritatge de valors umanistas, de tolerància, de mescla culturala e mai de resisténcia ai poders. Ajudats per de refugiats, republicans espanhòus, anti fascistas italians e alemands, lei maquis seràn mai nombrós e actius en Occitània qu'atra part. A l'acomençança de 1944, tot lo país camisard es quasiment liberat. A la prima, de grandei zònas son sota l'autoritat dei maquis. Es çò qu'explica l'acarniment dei nazis a Tula, Orador-de-Glana, au Vercòrs, au Mont Mochet... En fòra de quaquei vilas dau sud-est, Occitània s'es autoliberada sensa l'ajuda dei fòrças aliadas desbarcadas en Provença lo 15 d'aost. Una forma d'autogestion s'instaura espontaneament dins leis empresas a Limòtges, Tula, Seta, Marselha, Tolosa, lei carbonieras d'Alès o de Caramauç... e met mai en activitat l'economia. Aquela experiéncia es encalada lèu lèu per l'Estat ! Serà un grop d'escrivans sortits de la Resisténcia (dont Carles Camproux e Joan Cassou) que fondaràn l'an d'après l'*Institut d'Estudis Occitans*.

- **1944.** Mòrt d'Antonin Perbòsc. Ensenhaire nascut en 1861, utilisava l'occitan ambé seis escolans maugrat l'interdiccion. Poèta e escrivan a escrich fòrça : *Lo gòt occitan, Lo libre dels auzèls, Lo segond libre dels auzèls, Lo libre del campèstre...* A tanben complit un gròs trabalh de collectatge de tèxtes que lei còntes seràn publicats

après sa mòrt e a obrat sus l'establiment de l'ortografia occitana modèrna.

- **1974**. Transfèrt de la prefectura dau Var a Tolon. Aquesta decision presa sensa concertacion ambé lei populacions farà qu'a Draguinhan i aurà de trebolitges.

Ramond BIZOT

ESPACI OCCITAN

**Centre Regionau de Difusion Occitana
Librariá associativa**

(Catalòg sus demanda)

21, charrièra de l'Estampariá, 05000 GAP

Tel / Fax : 04 92 53 98 40

e-mèl : espaci.occitan@wanadoo.fr

ABRIEU : Afraate

Tot solet puei qu'ermita, aviá pas que d'aiga senhada per estancar la set de sautarèlas.

VENDÉMIAS

(Musica tradicionala valenciana)

Ja venon lei vendémias,
Ja venon lei vendémias,
lei pampas gonflas de grans
lo jus qu'escòla d'octòbre
serà lo lach de Sant-Joan,
serà lo lach de Sant-Joan,
Bam ! bam ! bam !

Lei caras son de tèrra cauda (bis),
lei mans an gost de festin,
van desliurar Maire Vinha
de seis enfants de rasim (bis),
Bim ! bim ! bim !

Se la vendémia es de vin blos (bis),
benesit siegue lo most
qu'en genier caufa la boca
e la refresca en aost (bis),
Bos ! bos ! bos !

Joan-Maria CARLOTTI

DITZ VINT VINS DIVINS

Leis anglò-saxons an una especialitat poetica qu'es lo limerick : un poèma de cinc vèrs rimats en *aabba* e que sei vèrs 3 e 4 son mai corts que leis autres. Lei sonoritats l'i son mai importantas que la significacion.

Aicí, ambé l'ajuda d'un pauc de vin, assage d'aprivadar lo limerick a l'occitan.

1

Aqueu d'aquí, quand beu de vin,
De gòts n'i fau mai de vint,
Senon s'estrangla.
Ravit, s'entrambla
E barrutla dins lo ravin.

2

Aqueu d'aquí èra d'ailà,
Beviá mai de vin que de lach :
Un jorn de Pascas,
Qu'aviá la nhasca,
Dins la glèisa s'es entramblat.

Gui MATIEU

DINS LEI VINHAS...

Dins lei vinhas que plan planet se despampan
prenes lei darrierei rapugas de muscat
qu'un soleu d'octòbre finís de madurar.

Ta fatiga s'en vai coma nívol leugier.

Gui MATIEU

LEI CARBONIERS E LEI SOCAS

Tre sa naissença, lo bacin minier de Provença trobèt sa man d'òbra dins la populacion locala compausada de mestieraus e de païsans.

A flor e mesura que Marselha desvolopa son economia, venon lei besonhs d'energia de mai en mai importants. A l'acomençança dau sègle XIX, lei patrons dei minas utilizan totjorn aquela man d'òbra locala compresa aquela deis enfants. Mai demòra fòrça estacat a sa tèrra lo païsan.

Aqueu biais de viure es especial au bacin minier de Provença. Que lo carbonier ganhava pas pron dins lo fons de la mina e aquela activitat agricòla d'un ben que li èra sovent vengut per eritatgi, li permetiá d'aver de fins de mesadas o de quinzenadas melhoras. Facturava aquí de favas, de cebas, de céasers, de trufas, d'amendiers, d'oliviers e subretot de socas. Fasiá son vin au sieu. Aquele situacion de carbonier-païsan va l'ajudar tant per çò qu'es de la lucha sindicala que politica.

Es pas l'esclau dau patron coma dins lei minas dau nòrd onte lei carboniers e sei famillhas vivon dins lei colonias de carboniers que sònna « corons ». En Provença, rèsta dins sa bastida e ten una cèrta autonomia a rapòrt de son emplegaire. Es aquò que li permet dejà a aquela epòca de revendicar lei uech oras de trabalh per jorn mentre qu'autra part, fan dètz oras e de còps dotze oras au fons !

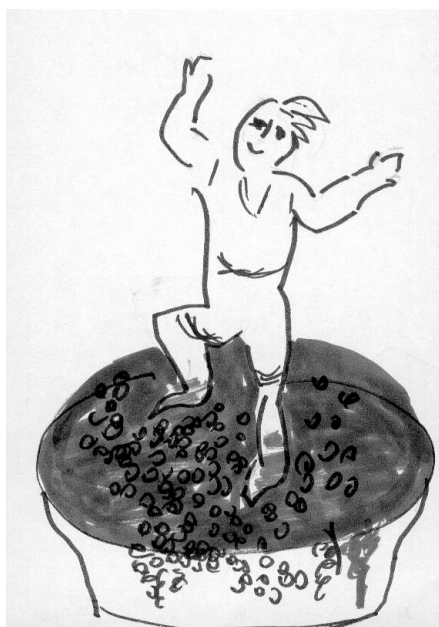
Arriba la guèrra de 1870-71 que França perd Alsàcia e Lorrena e qu'es tanben lo moment de la crisi de la filloxèra que va sagatar tot lo vinharés mediterranèu. Es un còp mortau per nòstrei carboniers-païsans. Son arroïnats e pòdon plus far restanca ai patrons dei minas. Acomença un periòde de lucha longàs, ambé de conflictes durs per subreviure fàcia ai patrons. Lei bòns plants de Provença seràn remplaçats per de plants dichs « plants directs » o « plants americans ». La qualitat dau vin ven mens bòna. Es a aqueu moment que lo vin importat d'Argeriá que fa de 14° a 15° va servir per de copatgis que montaràn lo degrà de nòstre vin que sovent passa pas lei 10°.

En 1962, ambé la fin de la guèrra d'Argeriá, lo vinharés provençau a représ la plaça qu'ameritava dins la produccion francesa,

que la qualitat dei vins, lo blanc e lo rosat mai que mai, si pòu comparar a aquela dei melhors tucs.

Mai, lei carboniers-paisans an dispareissut bòrd que la mina, aqueu bacin minier de Provença, a cessat son activitat au mes de genoièr de 2003. Èra la fin de la bèla aventura escricha per aquestei carboniers-paisans.

Francés PELLISSIER (conselhier generau)

LO VIN DE COLAVERI

A M. Fèlix Eydoux (Èr : *Grand soleu de la Provença*)

Aqueu vin de Colaveri,
Lo bevèm pur, tant que siam.
Conois pas lo baptistèri !
Pasmens siam de bòns crestians.

Es lo vin que fa cantar,
E que dona la santat.
Zo ! Collèga ! Fai sautar
D'una botelha lo tap,
Bòrd que dona la santat,
Lo vin pur que fa cantar.

Aqueu vin canta e peteja ;
Es l'onor dau terrador.
Sa color vos dona enveja,
E n'en siatz jamai sadols.

Aqueu vin fa gaug de veire ;
E mai siegue dau novèu,
Sembla, en chimant, que dau veire
Rajan de rais de soleu.

Mai en fent virar la tèsta,
Es la jòia qu'a donat !
E lei filhas son lèu lèstas,
Après beure, a calinhar.

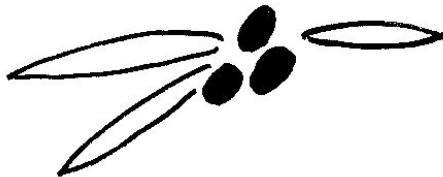
Quand avètz la gaunha palla,
Vò que podètz plus piutar,
Fau agantar la cigala ;
Ren de tau per ben cantar !

Es lo vin que fa cantar,
E que dona la santat.
Zo ! Collèga ! Fai sautar
D'una botelha lo tap,
Bòrd que dona la santat,
Lo vin pur que fa cantar.

Aguste MARIN

Aguste Marin (Gèma, 1860 - Marselha, 1904) ; trobairaire marselhés e felibre, jornalista a París avans de tornar a Marselha gaire avans de desaparéisser, socialista crestian, pacifista, fundador de l'*Armanac Marselhés* en 1889 ; es l'autor de fòrça cançons, poèmas e tèxtes en pròsa, mai que mai la cronica que signava Garlaban, dins l'*Armanac Marselhés*, qu'èra pron engatjada politicament ; sei creacions son influenciadas per Gelu e tot estent liat ai trobaires, es un artista que refusa pas lo Felibritge, sota condicion qu'aquest d'aicí siá popular. Per celebrar lo centenari de sa mòrt donam dins l'armanac de 2004, dos tèxtes sieus sus lo vin e sei plasers.

Colaveri èra un vinharés qu'aparteniá a Fèlix Eydoux, sabonier marselhés, ajudaire dei trobaires, qu'aviá creat lo sabon de luxe « Mikado »; fasiá de publicitat dins l'*Armanac Marselhés*.

CANÇON DE BEURE

Un temps canin redutz la susfàcia dau cèu, ambé la plueja
E la neu, cochiers de Jupiter. Ara la mar, ara la seuva
Sònan de l'Aquilon de Tràcia. Arrapem donc amics
L'instant present, dau temps qu'encara verdejam.
Desnosem puei de nòstrei frònts lo vèu escur dau vielhitge.
Tu, que mon vin foguèt trolhat sota Torcatus,
Oblidas de o dire, un dieu bessai aquelei causas
En benastrugat lei cambiarà. Ara m'agradariá
De persans perfums inondar, ambé la lira de Mercuri
Aleujar lei pitres de tristei pensaments
Que lo nòble centaure anoncièt a son grand escolan :
« Mortau invencut nascut de la diva Tetís,
« Te demòra perilhós lo domèni d'Assarac
« Que fendon lei flòts gaire fregs de l'Escamandre e dau Simòis.
« Aquí de segur te reven, per amor dau fiu de la Parca,
« De crebar. Alora ta blava maire te farà pas mai tornar a l'ostau..
« Ailà seràs aleujat de tot mau per lo vin e lo cant,
« Docei consolacions a la desgracianta pena. »

ORACI (revirat dau latin per Amanda BIÒT)

PANTAIS DE TÈRRA

La tèrra es bèla !
Penchenada a l'africana,
carrats de blat, carrats de vinha,
au luenh, la comba de Vaumala.
Mira, que bèla tèrra !

La tèrra es bona !
Dei perseguiers plantats per l'oncle,
mai d'un passaràn pas l'estiu,
mai plantarai de cereisiers.
Veiràs, la tèrra es bona !

La tèrra es dura !
A pas plougut d'aquesta prima,
n'en es lo blat, seca la comba.
Rainard visitèt la polalha.
Sabes, la tèrra es dura !

La tèrra pega !
De meis aujòls, la tresusor
la banhèt mai qu'aquestei raissas
d'aquest automne enfangassat.
Pasmens s'engòrga !

Pantais de tèrra !
De mei mans fendilhadas
ai podat tot l'ivèrn
lei vinhas dau vesin.
Mai per l'estiu que ven,
Rossilhon¹ es pas luenh :
Vendrai de bachiquèlas.
Putà de tèrra !

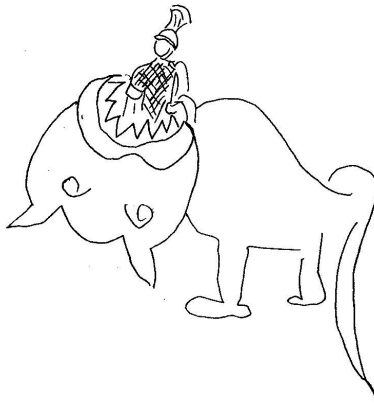
Regina FOURNIER

---

¹ Rossilhon es un vilatge de Vauclusa, près d'Apte.

MAI : Florian

Fadat este Roman, que morèt chaplat per de lions, puslèu que d'agachar lei autrei se far estrifar.

BEU DE VIN !

*Quatrins inspirats de **Omar Khayyam**, astronòme, matematician e poeta persan que visquèt ais alentorns de 1100.*

Adaptacion provençala de Gui MATIEU.

Degun aici nos pòu garantir lei lendemans.
Ton còr qu'es malaut d'amor, regaudís-lo.
Beu de vin au clar de luna qu'aquel astre
se nos cèrca deman nos veirà plus.

Uei florís mai la sason de ma joinessa,
vòle d'aqueu vin que me dona de jòia.
Me critiques pas. A bèu èstre aspre, m'encanta.
S'es aspre, es qu'a lo gost de ma vida.

Leva-te, dona-me de vin; pas besonh de parlar.
Esto ser desire ren de mai que ta pichòta boca.
Dona-me de vin, roge coma tei gautas,
e dins tei blocas oblide que me vòle repentir.

Te lo fau saupre, ton anma se separarà de tu.
Passaràs darrier lo ridèu dei secrets de Dieu.
Sigues urós ! Sas pas de monte siás vengut.
Beu de vin ! Que sas pas monte aniràs.

Tombave de sòm e un savi me diguèt :
« - Jamai dins la sòm floriguèt per degun la ròsa dau bonur.
« Perqué t'abandonas an aquela sòrre de la mòrt ?
« Beu de vin ! Qu'auràs de sègles per dormir ! »

Beu de vin ! Que dormiràs longtemps sos la tèrra
sensa amic ni confident per t'assolar.
Avisa-te de jamai dire en degun aqueu secret :
Lei tulipas passidas refflorisson jamai.

Beu de vin ! Qu'es eu la vida eternala.
Es lo tresaur que t'arrèsta de la joinessa :
Lo temps dei ròsas, dau vin e dei companhs ebris !
Signes urós un instant qu'aquel instant es ta vida.

Requinguilha-me amb una copa de vin
E dona a ma pèu ambrenca la color dau rubís.
Quora morirai, lava-me ambé de vin
E fai-me ma caissa ambé de bòsc de vinha.

Uei avèm gardat que lo nom dau bonur,
Nos arrèsta pus ges d'amic, levat lo vin.
Escartes pas la man d'aquela copa
Qu'a l'ora d'ara t'arrèsta qu'ela !

Aquelei que crèson de messòrgas
Vòlon separar l'anma dau còrs.
Ieu sabe que lo vin solet a la respònsa :
Me dona ben lo sentiment de mon unitat.

Avans que lo destin t'empòrta,
fai-nos servir de vin color de ròsa.
Paure nèci, te crèses d'èstre un tresaur
e que te desterraràn quand t'auràn aclapat ?

Beu de vin, qu'un jorn seràs que pòuça
E d'aquela pòuça faràn de copas ambé de dorgas.
Que t'enchau lo Cèu e mai l'Infèrn,
Perqué se socitariá d'aquò, lo savi ?

Quant de temps serem mai esclaus aiçabàs ?
Que vivessiam un an o un jorn, de qué li fai ?
Vueja-me una copa de vin, vueja mai
Avans que siguessiam terralha d'un potier.

Sénher ! As embrigat mon flasco de vin.
Sénher ! M'as sarrat la pòrta dau bonur.
As escampat au sòu mon vin pur.
Ma paraula ! Aqueu qu'es empegat es tu !

Aquò es lo vin que nos fai pèdre de cran
e que nos fai desfaire lei nos facilament.
Se Satan aviá begut un raiet de vin
auriá, davant Adam, perdut son insoléncia.

Lo vin es una bevenda d'eternitat, lo fau beure.
Au sorgent dau bonur, aiçabàs, se deu beure !
Aquò es coma una aiga de fuòc que cocha lo segren,
coma una aiga de jovença immortala, se deu beure !

Sus lei teules, l'auga s'aganta dins lei rets dau soleu.
Vaquí lo rei dau jorn dins la copa dau cèu.
« Fau beure de vin ! », aqueu crit d'amor travèrsa
lo temps e l'univèrs, quand rogeja a la poncha dau jorn.

Ieu, tant qu'ai de vin, de ròsas, lei gautas redondas
de mon amor a costat de ieu, au bòrd de l'aiga,
siáu urós. Dempuei que siáu au monde
ai begut, beve e beurai tot mon sadol.

Aièr de vèspre, prenguèrre una pèu e gitèrre
ma copa au sòu. S'embriguèt sus lei pèiras.
E montèt coma una votz, piosa, que diguèt :
« Siáu estat un òme, vendrà que seràs que pòuça ! »

Ò vin, tu t'ame e siáu fadat de tu.
Beve de lònga e ai crenta jamai.
Mai beve tant que, fin, finala, me demandan :
« De monte venes, diga, barrica de vin ? »

A de matin, vaquí l'ora dau premier gòt.
Dròlle dau pè leugier, aduga-me un pauc de vin !
La calor de l'estiu, la freg de l'ivèrn
An vist nàisser e morir cent mila sobeirans.

Lo vin es coma una outra vida a nòstra vida.
Patisse ? Empliga-n'en la copa qu'as dins lei mans.
Aqueste monde es qu'un songe, una sorneta.
Aqueu moment, profita-n'en, te lo van prendre.

Te dison : « Se beves de vin, vas veire coma patiràs,
« au Jorn Dernier, dins lo fuoc de l'Infèrn ! »
Benlèu. Mai, vai-t-en saupre çò que pèrdes
Se avans aquò te siás jamai empegat.

Aquela dorga de vin es bòna, es la mieuna.
Beu-n'en un gòt, dona-me-n'en un autre. E diga-te ben
Qu'un potier, aquí, deman, farà una dorga
Ambé la pòuca de meis òs, ambé la tieuna pereu.

Aurem au Paradís, dison, de filhas ambé d'uelhs negres,
De vin pur, e mai de mèu, jorn e nuech.
Pereu, fau pas aguer crenca de beure e d'amar
Qu'aquò, tot còmpte fach, es nòstre destin.

Dison que l'ibronhe e l'amant seràn damnats.
Aquò se discuta, cu ditz qu'es vrai ?
Se deman l'ibronhe e l'amorós van en Infèrn
lo Paradís serà tant vuege que lo clòt de la man !

Quora gitaràn ma tèsta ai pès de la mòrt,
Que serai dins sei mans coma un aucèu plumat,
Aquí vendrai d'argiela, faguetz-n'en una dorga.
L'odor dau vin, cu saup, me reviscolerà !

VIVA LO VIN !

Viva lo vin ! Viva lo vin !
Lo crane vin de la barrica !
A taula fasètz-vos'n servir,
Tot çò-z-autres es de farlabica.

Beguem ! Trinquem !
Que nòstre veire se rempligue !
Trinquem ! Beguem !
Que nòstre veire s'escorrigue !

Un còp de vin dona de sang,
Pintatz-ne donc, me podètz creire,
E de bon vinòt roge o blanc,
Amics, comolatz vòstre veire.

Seretz galhard, auretz bon uèlh
Se potonejatz la cabeta,
Car la tisana de gabèl
Manten florat lo que galeta.

Beguem ! Trinquem !
Que nòstre veire se rempligue !
Trinquem ! Beguem !
Que nòstre veire s'escorrigue !

Pau ALBAREL

Pau ALBAREL (Sant-Andrieu-de Ròcalonga, Aude, 1873 – Montpellier, 1929). Metge a Nevian puei Narbona ; poèta abundant e autor de farcejadas e de pèças de teatre que foguèron subretot donadas dins la region de Narbona ; en 1914 sortèt lo recuelh poetic *La votz de la pineda*, amb un prefaci de Valèri Bernard ; fundador e capiscòl de l'associacion felibrenca *La Cigala Narbonesa*. La cançon « Viva lo vin ! » se tròba dins la farcejada d'un acte « Viva lo vin ! », que la premiera edicion es de 1904, ambé reedicions en 1912 (in « La

Cigala Narbonesa ») e 1928. La seccion d'Aude l'*Institut d'Estudis Occitans*, n'a publicat recentament un edicion nòva. La podètz aver per 4,60 €, de mandar a *IEO-Aude*, BP 105, 11022 Carcassona Cedex.

LO VIN DAU BASTIDON

Anem, vueja de vin,
Vueja, mon cambarada !
S'un còup l'a pus de rims,
Quitarem l'encontrada.
Mai revendrà, ti dieu,
Lo bèu temps dei beveires :
Lo soleu es un dieu,
Son sang raja dau veire.
Tant que lo soleu lusirà,
L'òme beurà
E cantarà.

Au bastidon de la calanca,
Dins lo trauc bastit d'un vièlh potz,
De crenta de n'aguer de manca,
Amagueriam un vin corós.
Lo dimenge e lei jorns de fèsta,
Quand s'atrobam sensa trabalh,
Anam joïr de nòstrei rèstas,
E tiram d'aiga que per l'ai.
Son secs, nòstrei caires ;
Tanben, coma faire ?
D'aiga, s'en beu gaire !

Avèm gardat de la bastida
Un vin pebrat, ros coma l'òr !
Se lei vendémias son marridas,
Durbèm la cròta dau tresòr.
Podèm ansin manjar l'alhòli,
Sensa aver de mau d'estomac :
Quand lo vin resquilha ambé l'òli,
L'alhet n'es que mai perfumat.
S'anam en bastida,
Amb una borrida
Menam bèla vida !

De bèlei filhas son vengudas
Beure nòstre vin d'escondons...
Aviam besonh de son ajuda,
Quand fasiam fèsta au bastidon,
La bolhabaissa èra lèu lèsta :
Manjaviam lei peis mitat vius ;
E Liston que perdiá la tèsta
Preniá mon veire per lo sieu.
La mieja botelha
Fa cantar lei filhas
Coma d'aucelilhas.

Ai tastat de vin de tot caire,
De grands vins tenguts per famós...
Quand èran secs, n'en beviáu gaire ;
N'en beviáu ges quand èran doç.
Lei vins dau Miegjorn son de soca ;
E s'an pa'ncara lo renom,
Fan venir lo rire a la boca,
Lo rire e lei bèlei cançons.
Lo vin de Marselha,
Vin de la paurilha,
Dona la babilha...

Anem, vuela de vin,
Vuela, mon camarada !
S'un còup l'a pus de rims,
Quitarem l'encontrada.
Mai revendrà, ti dieu,
Lo bèu temps dei beveires ;
Lo soleu es un dieu,
Son sang raja dau veire !
Tant que lo soleu lusirà,
L'òme beurà
E cantarà !

Aguste MARIN

LO VIN CUECH DE RÒCAVAIRE

(Cançon sus l'èr dau *Docteur Grégoire* de G. Nadaud)

Nautrei Provençaus,
Que siam pas gornaus,
Nos plai lo jus de la soca ;
Siam sustot lipets
D'un pichon vinet,
Dirián de mèu dins la boca.
Eu, abra lo fuec
Dins lo còr dei calinhaires,
Li dien lo vin cuech,
Lo vin cuech de Ròcarvaire !

Que plesir ! Que plesir, jovença,
De beure aqueu vin de Provença,
Aqueu bòn vin de Provença !

Capochin de lei,
Es un vin de rei,
Tant saup nos faire boqueta ;
Dirián de velós;
Tant es flame e doç,
Viva an eu per far sausseta !
Eu, bota de fuec
Dins lo suc dei galejaires ;
Li dien lo vin cuech,
Lo vin cuech de Ròcavaire !

Que plesir ! Que plesir, jovença,
De beure aqueu vin de Provença,
Aqueu bòn vin de Provença !

Mai que lo muscat
Es vin delicat ;
Dirián de vin d'ambrosia ;
Per far de cançons,

An eu lo pompom,
Fa gisclar la poesia.
Eu, raja lo fuec
Dins lei vèrs dei pantaiaires.
Li dien lo vin cuech,
Lo vin cuech de Ròcavaire.

Que plesir ! Que plesir, jovença,
De beure aqueu vin de Provença,
Aqueu bòn vin de Provença !

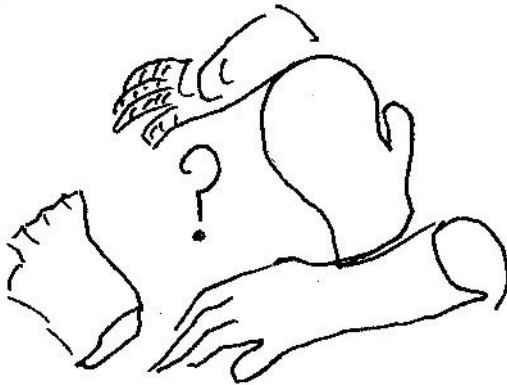
Baptista ARTOU

Baptista ARTOU es l'escais-nom de Modèste Baptistin TOUAR (Tolon, 1841 – Marselha, 1908) ; emplegat dins l'administracion de la Marina Nacionala ; es l'autor de tròbas variadas dins lo biais dei trobaires marselhés ; collaborèt a pron publicacions : *Lo Tròn de l'Èr*, *La Sartan*, *L'Alhòli*, *l'Armanac Marselhés* ; ambé Loïs Pally, fondèt un jornau popular marselhés inspirat de *La Sartan*, que pareissèt quauquei mes en 1894, *Lo Sant-Joanenc*.

JUNH : Gond

Fau metre de gants per se pas enganar escrivent son nom.

UNA ISTÒRIA DAU VIN DEI CÒLAS

Vos vau contar una istòria que sabi pas li demesclar lo cabedèu dau legendari d'aqueu dau verai. Fa lòngtemps, lòngtemps que si passèt, aquela. Tant lòngtemps, pecaire, que sabi pas se mi rementarai de tot. Èra dau temps qu'entre Aubanha e La Ciutat l'aviá gaire que de còlas, de rocàs e de grands bòscs de roves. E au bèu mitan de tot aquest monde de bòscs, viviá un boscatier, tot solet dins sa cabana. Èra un òme brave e mai triste e sauvatgi, amic deis aubres, deis rocàs e dau bestiari de la forèst : amb elei parlava la mema lenga. Un jorn, un rigau lo venguèt veire que fasiá un brave moment que lo voliá visitar. E l'aucèu li diguèt : « Mon bèu, ti fau un present dei bèus... Ti pòrti una grana. La grana que fa cantar leis òmes... »

Lo boscatier plantèt la grana pròchi de sa cabana. E lèu lèu, la planta venguèt; e se faguèt bèla, mai... Ben tament que chasque jorn, lo boscatier deviá tombar dos o tres roves per far de plaça a aquela planta e li far tot lo larg que li faliá. E quora arribèt la fin d'aost, coma li èra pas possible de si manjar totei lei fruchs que s'èra recordat, li fauguèt fabricar de grandeis aisinats per li metre tota sa culhida. De tinas, que ! Vos podètz ben imaginar la seguida. Lo jus de la frucha si metèt a barjacar, chuchotejar, basarutar e puei a s'escaufar coma se vos fasiá la gròssa colèra ; e veniá roge, roge, roge... Rebolhissiá, lo jus ! Lo boscatier calèt. Èra lo grand silenci tot a l'entorn... Bravament, sosprés per tot aquò, s'aprechèt, si clinèt e tastèt d'aquela bevenda : un gobelet, e puei dos, e puei tres... E d'autres ! Subran, una cançon li escapèt :

« En culhent, culhent lei rims

« Lo boscatier au bòn temps dei vendémias,

« En culhent, culhent lei rims

« Lo boscatier s'es begut fòrça vin ! »

E òc ! Lo boscatier sornarut si fasiá galabòntemps, meis amics ! E si retrobava l'alegresa ! En quauqueis annadas, lei roves faguèron la plaça a aquela planta extraordinària que prenguèt de noms de totei menas : granacha, morvedre, genolh d'agaça, pecolh-tòrt... Vaquí l'istòria dau vin dei còlas ; vos lo recomandi francament a vautrei que restatz dins lo relarg.

L'a encara de luecs que si sovenon dau vièlh temps dei roves : la Grand Roviera, lo Pichon Roviera, lo Pònt de la Roviera, Roviera... Autrei còps, lo vilatgi èra a Ròcafòrt ; e puei a la començança dau sègle XIX, quand lei cimentariás si montèron, leis obriers cimentiers, que d'unei après l'òbra li agradava de si retrobar entre collègas per beure un chicolon de bòn vin dau país, devalavan au plan : una bedola se l'i trobava. Es ela qu'a donat son nom a l'endrech d'encuei. Vautrei que lo bòn vin vos agrada, l'i podètz anar crompar vòstrei vins ; n'i a de totei menas e son tras que requists tant a Ròcafòrt coma a la cooperativa de la Bedola. E pas tant cars que d'autres ! E vos faràn cantar, aquestei vins, que ! Coma un rigau...

Pèire SIMIAND

LO PAIRE

per G.B.

S'enanèt just avans Pascas,
leis aubres èran florits.
S'enanèt sensa faire de bruch,
coma l'ivèrn,
coma la vinha sos lo secator
quand podava,
l'esquina virada au vent,
leis uelhs a autor dau soleu
que vòu pas montar aut.

Laissèt tombar
una darniera ponhada de vises
e s'enanèt.

E coma lo sopra sus lei pampas,
lo silenci se pausèt
sus son ostau e sus sei tèrras.

Gui MATIEU

LETRA A MON PAIRE SUS LO VIN E QUAUQUEIS IDÈAS QUE M'A LAISSADAS

Paire, per nautres, lo vin es quauqua ren. E se podriá pas imaginar la vida sensa lo vin. Encar que se pòu tot imaginar. Enfin... Siam pas estats de chocatons, mai n'avèm tastat coma faliá. Siam pas estats ni mai *Grands Beveires* au sens nòble de la paraula, aviam pas tròp de sòus, mai eriam pas tròp colhons per far ribòta. Ti rementas la cançon dei *Mosquetaris au convent* : « *Je les arrose avec largesse de Chambertin et de Pommard...*(en francés) », lei braç dubèrts per cantar e lo gòt a la man que fasiá lo plaser dei vespradas ; coma lei monològs de ma grand, ta maire, en òc de Marselha. Segur lo rosat de la Cadiera èra pas un Borgonha, mai lo monde es tant segur qu'aquò qu'es de sota-degustacion ? An passat la matinada coma tu per adobar lo bolhabaissa, puei a se refrescar amb aquest vin ? Puei, an acompanhat un alhòli o una anchoiada amb eu ?

Paire, e quand t'adusiáu « tant » de rasim a l'ostau, qu'anavi ais Aceptes « far » lo muscat per la taula e lei vendémias, qu'èra mei premierei pagas vèrs catòrze ans, ti rementas ? Que plaser de començar d'esquichar lo rim ambé lei pès en cò dau Roufio, lo mèstre dei tèrras. O en cò de mèstre Julian, lo vesin, qu'èri encar mai pichonet, campanha la Cipiera, ai Quatre Sasons. Ti fasiás una piqueta que n'en posquèri pas tastar fins a tretze ans a despart d'un pauc sus lo bot dei dets. Finalament, èra pas marrida aquesta piqueta e mi donèt lo gost dei vins que son pas « estandards » e subretot qu'an pas lo gost dau « passa d'en pertot », e mai se lo caractèr a sei defaults. N'avèm pron dei vins sensa gost ni gusta.

Lo vin per nautres aviá tanben una significacion mistica e mitica. Lo vin, lo pan, e mai s'es pas dins lei sacraments, l'oliva, mai l'èra dins la representacion mitica de toi lei Provençaus de la campanha coma de la vila. Una significacion dau partatgi, de l'eternitat dau present mai ailàs, mens de la consciéncia dau movement contradictòri de la vida.

Paire, ti devi dire que tei mites, as ben fach de mi lei passar. Lei crestians coma lei grècs. Es vrai que leis òmes son presoniers de

sei mites. Mai lei mites son tanben d'idèas propulsivas per l'umanitat. Son, contradictoriament, lei doas. Coma tot çò que fa lo movement de la vida. Ges de movement sensa contraris. La question dei mites es pas de negar mai de despassar per renovar la vida e la renovar alargada. Es una question « de mòda » : anientar lo negatiu o despassar l'obsolet. Vai, laissi respòndre lo monde. Es soventi còps tant una garrolha de teologian qu'un biais de pas reconéisser çò evident que disturba, crèsi.

Diguem, coma Berlinguer, que se podriá parafrasar : « *la capacità propulsiva di rinnovamento –degli miti è venuta esaurendosi* ». En fach, parlava pas dei mites mai « *della societa dell'est* », de la Revolucion d'Octòbre. Mai m'interessa de far lo parallèl entrei lei mites religiós e lei mites politics, lei mites en generau. Dins aquest cas, lo mite es pas la Revolucion d'Octòbre, que a cada eveniment si pòu trobar de bifurcacions, mai lei sentiments puei lei representacions que n'en naissián e que si fossilisavan perque la realitat si fossilisava tanben e ensems.

Papà, lo dieu deis « observants » es qu'un mite. Mai lo sentiment e l'accion de solidaritat, d'amor, qu'es a l'origina d'aquest mite, cresents e non cresents pòdon lo partejar. Papà, mi siáu passejat, l'autre còp dins lo quartier ont ai trachit au caire de tu e de mamà. Mi passegèri a bicicleta, aquela que mi n'an fach dona lei companhs dau sindicat per ma retirada. Tant de visions, de sentits an reviadat. Ai cantat solet « *Minuit Chrétien* » coma lo cantavas, tu : « *puissants du jour, fiers de votre grandeur...* » e plorèri de dolor e de gaug mescladas. Un veritable Nadau au mes de març.

Va sabi. Metre en comun lei fòrça deis òmes es pas un mite. La vision fossilisada dau comunisme, òc. L'egalitat entre leis èstres umans es pas un mite. L'egalitat d'una republica ont una part deis umans an pas la paraula, onte lei subaltèrns participan pas a la democracia, òc. Pasmens, se siam presoniers d'aquest mite, la democracia, la fau alargat en totei, e dins tota la planeta. Lei condicions de la crisi, l'alargament dei comunicacions d'escambis de mèrças e d'idèas pòdon durbir la possibilitat d'alianças largas per aquesta tòca : una societat non mercanda. Una societat d'escambis non mercants. Despassar la lei de l'escambi mercant que fa disparéisser lei valors materialas e intellectualas qu'an pas un pes pron gròs dins lei reiaumes financiers. Lei valors que demandan de

trabalh de creacion, de trabalh personau, adonc « tròp » de trabalh uman. Que sensa aquest trabalh, l'umanitat s'encala.

Papà, per aquest sentiment de solidaritat, d'amor, trobèm una altra paraula, una paraula diversa que se destrie dau mite e que digue l'unitat de la causa. Dieu, aquò va pas. Es lo patriarcat, lo clan. Es tanben l'institucion que condemnèt la rason, fa un temps. Es pas la diversitat e l'universalitat, aquesta dubertura dau còr, la volontat de coneissença, que nos fa aimar lo pròchi e lo lunschenc, dins l'espaci e lo temps, que m'as ensenhat. E que cresents e non cresents pòscan partejar sensa retenguda.

T'aimi.

Ton Peiron

(Pèire ASSANTE) (8 d'abrieu de 2003)

P.S. E visca la laïcitat e lo vin de Dionosos. Sabi que siás estat d'acòrdi. De lònga.

Pèire ASSANTE

Dins aquest tèxte filosofic, trobatz pron noms de barris de Marselha.

PERQUÉ SIÁS PAS VENGUT ...

« - Perqué siás pas vengut a nòstra vinha, uei ?
« Te l'i esperave, coma promés, soleta. »
« - En intrant, ma bèla, veguèr entre lei socas
« Ton oncle bolegar, e virava e tornava.
« Me siáu lèu esbinhat. » « - Mon bèu, quenta engarçada !
« Aquò es un carmentrant que t'a fach patusclar.
« Paura de ieu, mon Dieu, que l'ai ajudat faire.
« Lo vièlh serà ravit d'aguer cochar l'aucèu
« Que preniá dins son claus e sa nèça e sei fruchs ! »

GOETHE (*Elegias romanas, 17*)
Revirat en provençau per Gui MATIEU

EN DE QUÉ PENSAN...

(Escotisch valsa dau Crèdit Agricòla)

En de qué pensan lei bèus vendemiaires
qu'acaban de faire
bronzir la còla
l'un pensa d'una, l'autra de degun
e lo calabrun
lei fa tirar a mòla
Òu bolegatz-vos
manca plus que vos
e l'aurem finida aquesta vinhòla.
Tot lo monde a fam e languís de la taula
mai lo patron eu pensa au Crèdit Agricòla !
« Se si chabís l'ectò a trenta euròs
« coma farai tantòs
« per remborsar lo crèdit,
« mi siáu estat dich
« que plus degun rigòla,
« mon agent s'es fach picar dessus
« per un autre au dessus
« qu'es cap de la còla,
« un grand mossur
« dau Crèdit Agricòla ! »

En de qué pensan lei bèus vendemiaires
que van chimar l'aire
sortent de taula ?
Aqueu qu'es bòn paire
pensa a sa pichona
qu'es encar tant pichona
e que rintra a l'escòla.
Aqueu qu'es maugrabin
a son lòng camin
a sei quatre sòs dedins sa caçòla.
Aqueu qu'es espanhòu a son Espanhòla.
Mai lo patron eu pensa au Crèdit Agricòla.

« Se si chabís l'ectò cinquanta euròs
« farai pron magòt
« per crompar la maquina
« n'en fan que van pron ben per nòstrei còlas,
« remboursant un tèrç de mai per an,
« emprunti sus quinze ans,
« farà un taus minima,
« mi prestaràn au Crèdit Agricòla ! »

De qué pantaian lei bèus vendemiaires
que se son anats jaire
'mbé sa viòla !
L'un dins son caire
dòrm coma una soca
ambé dins la boca
d'estranei paraulas.
Aquest au championat
qu'es ja començat,
l'autre ais examens 'mbé la castanhòla.
L'un ai parpalhons,
l'autra ai parpalhòlas.
Mai lo patron eu pensa au Crèdit Agricòla !
« Sembla que la quantitat i es,
« mai de degra pas ges,
« serà pas de grand beure,
« au pichon pretz mièlhs vau faire de nhòla,
« se volètz de bòn vin de país
« fau qu'i ague de país
« onte si n'en pòu viure.
« Lo vin norris lo Crèdit Agricòla !... »

Joan-Maria CARLOTTI (1984)

JULHET : Bèrta

La coneissètz, es aquela que fielava totjorn. Dins lo temps.

LA FÒNT DE VEIRE

(A mei grands)

Fai de temps e de temps, i aviá un brave òme de maçon que restava dins una carreireta estrechoneta que vesia jamai lo sorelh. Èra la muralhassa de la gròssa preson que li fasiá d'ombra.

E lo brave Tonin pasmens aimava lo sorelh e lo vent e la tèrra e l'aiga. Capitèt d'esparnhar un pauc de sòus e se comprèt una tèrra, ailalin, dins un endrech qu'òm li disiá Fònt Veirargas.

Èra luencha de son ostau aquela tèrra, ailai vèrs Corbessac. E penjava bravament sus lo sèrre. En mai d'aquò èra tota virada dau costat dau vent freg, dau mistrau.

Mai lo brave Tonin l'aimava que i aviá, en bas, un riu qu'emportava luenh d'aiga linda coma lo veire. Èra l'aiga dei fontilhas.

Veniá de bon matin, avans son trabalh, per lei sèrres, en marchant darrier son ase. E au mes de març, tornava a sa femna un boqueton dei premierei violetas dau bòrd dau riu.

E aquí, qu'un matin de l'automne, coma montava a sa tèrra per lo camin d'Usès e lei Tres Ponts, te veguèt, assetada sus lo paredon dau premier pont, una dama vestida de brun que li diguèt : « Ai ! Paure Tonin ! A la Fònt de Veire, jamai trobaràs çò que crèses veire... »

E lo temps d'escotar, la dama s'èra avalida.

Paure Tonin... Aviá tant plougut, plougut, plougut aquel an, que vos dise que quand arribèt a son oliveta, tota la tèrra aviá devalat en bas, sus lo camin, enrabalada per leis aigas.

Alora, ambé sa femna Melina, trabalhèron e trabalhèron per remontar la tèrra sus son esquina dins de banastas...

E sa paura femna fuguèt ben lassa.

E aquí qu'un matin de l'ivèrn, te veguèt, assetada sus lo paredon dau segond pont, una mamet vestida de negre que li diguèt : « Ai ! Paure Tonin ! A la Fònt de Veire, jamai trobaràs çò que crèses veire... »

E lo temps de l'agachar, la mamet s'èra avalida.

Paure Tonin... Fasiá un freg que pelava aquel ivèrn que vos dise.

Alora, quand amassèron leis olivas, ambé sa femna, la gelada e lo vent marrit lor sanglacèron lo còr...

E sa paura femna fuguèt malauta.

E aquí qu'un matin de prima, te veguèt, assetada sus lo tresen pont, una drolleta vestida de blanc que li diguèt : « Ai ! Paure Tonin ! A la Fònt de Veire, jamaï trobaràs çò que crèses veire. »

E lo temps de li respondre, la drolleta s'èra avalida.

Paure Tonin... Talament la tèrra èra seca que sa vinha capitèt pas solament de florir.

Alora, ambé sa femna, carregèron de dorcas e de dorcas d'aiga per ensajar de salvar la vinha.

E sa paura femna agantèt lei fèbres.

E lo paure Tonin sonhèt sa femna tant ben coma poguèt. E montava pas pus a Fònt Veirargas per trabalhar sa tèrra.

I montava per portar beure a sa femna l'aiga tant linda, fresca e doça de la Fònt de Veire.

Mai sa paura femna moriguèt, saique de la fatiga e dau mau d'ivèrn.

E un vèspre d'estiu que lo Tonin montèt a sa tèrra, que fasiá de temps qu'i èra pas anat, veguèt, a cima dau sèrre, coma una domaisèla tota vestida de roge. E que corrissiá, corrissiá coma se totei leis auras la butavan...

E quand se sarrèt de sa tèrra, veguèt que tota la garriga cremava ; lo fuòc manjava tot : leis avaus, lei bartàs, leis euses e lei pins.

Alora lo Tonin s'entornèt a son ostau, en vila, dins la carreireta que vesia pas jamaï lo sorelh, sota la muralhassa de la preson.

E d'annadas e d'annadas passèron...

E un jorn, una familheta montèt de la plana, a la prima. Ieu crèse que, dins un pichòt canton de sei tèstas se rapelavan lei violetas que lo reire papet Tonin venia cercar lo long dau riu.

I aviá aquí una drolleta qu'escotava la cançon de l'aiga masca. E aquí çò qu'entendeguèt :

« Faustina, ma mia,
« ieu siái la Fontilha,
« siái la Fònt de Veire
« qu'aimava ton reire.
« Faràs ton ostau,
« au sèrre amondaut,
« au país vivent
« de totei lei vents... »

E un jorn, a cima dau sèrre tot ennegresit per lo fuòc, lo monde de Corbessac veguèron un ostau tot blanc que regardava ailalin luenh, luenh, ai quatre cantons de l'avalida : vèrs lei garrigas, vèrs la plana, vèrs la mar e vèrs lo grand Ventor de Provença.

Èran lei parents de la reire, reire pichòta filha dau brave Tonin lo maçon e de sa femna Malina, qu'avián bastit son ostau aquí que bofan lei vents de pertot, a Totas Auras, en dessús de la Fònt de Veire.

Jòrgi GROS

CRAU

Plana deis aigas nascuda
Dau nogau de Tèrra, aquí çai venguda,
Remembre secadís sota ton soleu grand.

Teatre per gigants ; per gigants legendaris
Camp batalhier grandàs e seculari,
Remirable simbèu pivelant.

Veguères sus tei relargs arides
L'uman s'expandissent, expandissent sei cridas,
Agarissent e ufanós rampèu.

Albion e Liggis aquí s'estanquèron,
Ercul ambé sei buous, matats per Zeus pleguèron
Sota l'endolible mortau.

Lei dieus d'aqueu país senza gaug
S'escafèron davant la venguda dei novèus dieus gregaus.
De temples dins lei ciutats tornamai s'aborèron.

E lei sègles a tras debanèron l'escanha
Dei Cimbres, dei Teutons, dei Romans en campanha,
Novèus vabres umans, alabres, conquistaires brutaus.

Lei pastres agrovats dins sei cròs
Que cavèron dins lo sistre desbauç,
Abalissián sei bèstias oblidant son talòs,
Trevant trevas e mascas.

Que lei trevas deis aupilhas,
A l'ulhard, ais aureilhas
Charravan de mots mascas,
De mots que se chaurilhan.

Puei, plus tard, sus ton esquina rusta,
D'òmes cabords, de la testassa frusta,
A milierats tanquèron sei plantiers.

Lei dardenas, lei sòus
Còmptan mai que l'esperit,
Deis arpas e mai dei cais a cha pauc
Te violèron, cobés coma lèris.

E rosigant ton arma, nafrèron ta beutat.

Coma ne siás restada, ò Crau, planura bèla,
Dau soleu arderós que te fa cabucèla,
De l'aiga e dei legendas as quitat lo partit.

Siás rintrada, despartida, tu tant rica e tant paura,
Dins la nuech d'oblidum
Tota lèsta per t'enclaire
Au monde d'escobilhas capolier en bordilhas,
Au monde de ferum.

Enric DAMÒFLI (26 de junh de 1992)

SANT-FLOR

« La blonda de Sant-Flor, aquò es una vaca sòrre bessona de la blonda d'Aquitània », mi diguèri lo jorn que veguèri aqueu títol dins un jornau. Mai non, a costat dei vacas, dei buous, dei vedèus que faguèron la reputacion dau país, pròche aquela ciutat quilhada sus son planestèu dau bèu departament auvernhat de Cantau, crèisson o puslèu creissián de modèstei lentilhas nomenadas blondas de Sant-Flor. Èra bona la dicha blonda, pichòta e redonda, e lei vièlhs dei planesas se n'en congostan encara dins son sovenir. Mai vaquí, plan planet lei païsans avián abandonat sa cultura e pus degun sabiá en que semblava.

Aürosament, dins un fons de mastra, quauqu'un trobèt quauquei granas de blonda qu'avián pus ges de qualitat per èstre semenadas mai que permetèron ai cercaire de l'INRA de faire de comparasons ambé sei seleccions dei melhors genotipes. Forma, color e qualitats organolepticas faràn la diferéncia entre lei lentilhas candidatas a l'eleccion de « miss Blonda ».

Perqué mi diretz, donar tant de plaça a la lentilha que siguèt sempre lo manjar dei paures e dei malaürós ? « Es estat pagat d'un plat de lentilhas », l'ai agut ausit mai d'un còp a prepaus de quauqu'un que son patron colhonèt lo jorn de la paga... Vos dirai que sensa saussissa o sensa ventresca devi estirar lo gavalh per engolir de lentilhas !

Mai que volètz, çò que leis americans vòlon, Dieu va vòu. Ara, ais Estats-Units, lei lentilhas son de mòda e dins lei melhors ostaus si sèrve de lentilhas coma si serviríá d'ortolans dins lei castèus gascons. Esperem lo torn dei césers e dei faiòus.

Andrieu ABBE

FENASONS AUVERNHATAS

Quand son òme partiguèt dins l'autre monde, la tanta Maria se trobèt sola dins la bòria vuèja, amont, pròche lei grands bòscs negres d'Auvèrnha, au país de Gaspard dei Montanhas.

Vuège l'ostalàs e plen de bèstias d'abarir, l'estable. Lei vacas, lei conilhs, lei pòrcs e lei galinas contunhavan de manjar e faliá faire tirar.

L'Anna, la sòrre discreta e maigrostèla menèt lei vacas au prat, copèt a riba de caminets l'èrba per lei conilhs e ajudèt coma podiá. Trantalhava de còps qu'i a, tant èra maigra, pauròta, quand lo vent la butava un pauc tròp fòrt. Tirava son chal sus seis espatlas freulas, enfonsava un pauc mai son capèu sus son front e fasiá tindar seis esclòps de fusta sus lei peirassas negras.

Veniá enfin l'estiu e l'ajuda sauvaira de la familha miegjornala. Una altra sòrre, la Glaudina, montava de Nimes ambé son òme, sa filha, son gendre e sei doas felenas.

Començava alora la fenason, l'aventura granda de la fenason.

Lo carri de bòsc blanc sortissiá de la granja ont aviá dormit tot l'ivèrn. Lei vacas rossinèlas cargavan sei vèstits de trabalh : jo sus l'esquina e ridèu franjat davans seis uèlhs per leis aparar dei moscas bronzissentas. Darrièr detalh : lo parfum d'Emochina que leis environava totei doas e emplissiá nòstrei nasicas e qu'èra supausat leis aparar de la moscalha.

Lo papet Camilh, lo retirat dau camin de fèrre, preniá l'agulhada e, tre lei rastèus e lei forcas embarcats sus lo carri, tota la tropa s'adralhava per lo prat de Sanhida.

Passat lo Codèrc, lo prat comunau, vertadièr agachon vèrs la cadena dei Puegs, tota la familheta te devalava lo camin pendós au ritme de la mecanica sarrada e dessarrada que gingolava tant fòrt coma un pòrc sagatat !

Nosautrei, drolletas, tot lo long dau camin escondut sota lei falhards e lei saps grands, manjaviam lei fragas e lei cabròlas fèras e perfumadas, lei brimbèlas violetas e coma entubadas. Desnisaviam a la lèsta lei giròlas escondudas ras lei ribas sota la mossa, darrièr lei falguièras gigantas dau bòsc dau Clausvièlh.

« Zo ! Venètz ! Mèfi lei vipèras ! nos badava la maire. »

Ombres immenses, corridor de verdura, bronzinament de la moscalha sota lo bòsc, lo camin serpatejava e devalava encara e encara.

Espelissíá enfin l'espandi grand dau prat de Sanhida, traucada sorelhosa que l'èrba i grelhava, druda e bèla. Aquela èrba copada dempuèi dos jorns esperava la chorma. Lo moment èra vengut de la metre en gòrgas, per la cargar puèi sus lo carri. Quand lo temps se mascarava, se la recampava a la lèsta en feniòts, sèrres pichòts qu'aparavan lo fen de la pluèja.

Començava alora lo cargament.

Un passava davant lei vacas per lei menar. Ieu, espaurugada per aquelei bèstias banudas que me rapelavan un pauc tròp lo buòu negre e sauvatge dau miègjorn, aviái una brava paur d'i passar davant per lei téner ambé l'agulhada. Aquela d'aquí, pausada sus lo jo leis arrestava e lo crit sortit dau fons de la garganta : « Veni ò beuch ! » lei comandava. Mas de còps que i a, sota la fissada dei moscas, aquelei bestiassas partián totei solas e la Maria badava tant que podíá en corrissent de galís sus lo terren en penda.

L'èrba seca agantada per lei forcas deis òmes emplissíá pauc a cha pauc lo carri. La faliá ben pausar aquesta èrba, ben la quichar, puèi picar a grands còps de forcas per cargar regularament de pertot. Darrièr lo carri, femnas e enfants rastelavan per pas res laisser pèdre.

Lo carri se cambiava lèu en montanha de fen que lei vacas tiravan pesugament e penosament. Se n'en metiá a bodre, que lo viatge fins a la bòria èra longàs e levava l'enveja d'en faire un de tròp !

Puèi veniá lo retorn, perilhós, que lo carri trantalhava, e mancava de bassacolar sovent sus lei rocàs dau camin. La Maria badava : « Lèu lèu ! Òm vèrsa ! »

Tota la còla se sarrava dau meme costat, ambé rastèus e forcas, e cadun butava de totei sei fòrças per sosténer lo carri que penjava dau costat que voliá tombar.

Lei vacas ancoladas sus sei patas, bufavan, uèlhs redonds coma de balas e tot aquel equipatge arribava a la bòria tibet, susarent, empegat de pertot d'èrbas secas que te gratussavan tant que podián.

Tot bèu just lo temps de beure un canon, de s'eissugar lo front ambé lo grand mocador e lo papet se cargava la forca e

escalava dins la fenièra. Mon paire, d'en bas, li fasiá passar de forcadas de fen que venián quichadas au fons de l'espaci larg copat per lei fustas pesugas dau fustatge.

Dos còps dins l'après dinnar se fasiá lo viatge, e lo darrièr còp, nosautrei, drolletas, aviam lo drech de nos quilhar a cima dau fen per lo retorn. Quante viatge, per de dròllas dau miègjorn, mai acostumadas ai pastières dei vinhairons ! Nos arrapaviam a la barra granda que teniá tot lo cargament per pas cabussar pendent lei brandussadas.

De còps que i a, lo prat de dalhar èra talement en penda que la maquina, la dalhaira, i podiá pas anar. La Maria pagava alora una còla de dalhaires que se logava d'un vilatge a l'autre per faire lo trabalh a la man. La copa acabada s'entornavan a la bòria per se faire pagar e faire quatre oras en se pausant un pauc.

Aqueleis òmes èran mai que mai de jovents, druds e valents, lèsts de se trufar e de s'escacalassar.

La cosina Miquèla, la polida Parisenca, que fasiá sa bèla, n'en paguèt lei frais un vèspre que, se balançant sus sa cadiera, levèt lei forcòlas e faguèt una polida cambareleta, per la jòia mai granda dei dalhaires. La paura venguèt roja mai que lei flors de son davantau florit !

La jornada de trabalh s'acabava enfin, ambé lo repàs alentorn de la taula granda, sota la lampeta baissada. La Maria sortissiá dau tirador immens de la taula, la torta de pan rosset que i talhava de lescas finas. Cadun pausava una lesca dins son bòl e esperava la sopa cauda que l'esmoliriá. Un pichòt fum perfumat montava cautigar lei nasicas e lo papet apondiá una lagrema de vin roge sus sa sopa de caulet. La crosta dau formatge de la fin dau repàs groava d'artisons que la mamet levava per nosautrei, drolletas desgostadas, ambé la poncha dau cotèu. Nos regalaviam puèi e balhaviam la crosta au chin escondut sota la taula. Projèctes per l'endeman, comentaris sus lo trabalh de la jornada passada, uèlhs d'enfants que cluquejavan, la nuèch podiá venir.

La tanta Maria, la mamet Glaudina e ma maire, l'Iveta, levavan taula e gardavan menimosament l'aiga cauda de la terralha per i apondre lei trufas esquichadas qu'esperavan dins un topin de fonda sus lo fornèu negre. Tot aquò mesclat ambé de ponhadas de bren te fasiá un regal dei pòrcs, trefolissents dins l'estable. Darrièr

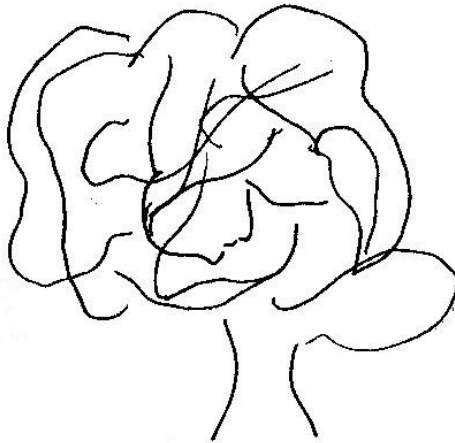
trabalh d'aquela jornada de pena granda e de jòias teunas,
ailamondaut au país dei grands bòscs negres.

Lisa GRÒS

AOST : Clàudia

Se la vesètz, vos fau o dire que degun saup quala èra, ont èra, que fasiá. Bessai fielava ambé Bèrta ?

Ont es Clàudia ?

CAÇOLET

Avèm intrat dins lo tresen millenari e pasmens la part màger deis especiers e dei restaurators son encara per nomenar « tapenada » un esquichum compausat unicament de pasta d'oliva e d'òli. Per que siguèsse una tapenada convendriá que l'i aguèsse tanben dins l'esquichum de tapenas. Lei dichas tapenas èran apondudas, dins lo temps, per escondre una pasta d'oliva de marrida qualitat.

Parier per la pissaladiera que pron sovent es ren de mai qu'una ordinària tarta de ceba, mau cuecha e moligassa. Per que l'i ague pissaladiera, conven que l'i ague de peis salat sus la ceba, drech anar d'anchòia mai pòu èstre un autre pichon peis, pron que siguèsse estat salat dins una bota.

Insistarai pas sus la confusion facha ambé lo « pisto », que totei crèson qu'es lo nom provençau de *basilic* mentre qu'aqueu mot ven dau vèrbe « pistar » (*presser, écraser*). *Basilic* si ditz en provençau « balicòt » o « basèlic », depende deis endrechs. Si pòu faire un « pisto » sensa balicòt e si pòu consumir de balicòt sensa lo pistar !

Vaquí aquelei tres exemples per mostrar que mièlhs vau conéisser un peçuç de provençau e de son etimologia per cosinar dins lo drech camin dau gost e dei sabors. D'aitant que lo vocabulari culinari provençau e mai generalament occitan, a fach son intrada dempuèi l'an pebre dins lo vocabulari dau francés. Cadun pòu devinar que dins *bouillabaisse* l'i a l'accion de bolhir mai gaire son aquelei que sabon la significacion precisa dau mot : « bolh abaissa » (abaissa quand bolh) vòu dire que conven de faire bolhir ensems totei lei peis contenguts dins l'ola, d'un solet còp, peis blancs o peis de ròcas, maugrat lo fach que la carn deis uns e deis autres a pas la mema consisténcia. Cu conois, en defòra dei locutors lei mai lipets de la lenga d'òc, l'origina dau mot francés « çaçolet » ? Quasi degun n'ai paur. Per cosinar un çaçolet cu si sèrve encara d'una çaçòla ?

Andrieu ABBE

LA RESPELIDA DE LA CASTANHA

Respelida de la castanha... Respelida de la Cevena... Respelida de la lenga d'Òc ? Lo títol es emfatic. Es permés de pantaisar. E pasmens i devèm crèire. Se l'òm parla de respelida --e dirai mai prosaïcament, de renovacion--, de la castanhareda, es que dempuèi un sègle pauc o mens, lo castanhièr a pas jamai quitar de s'aborrir.

Aquò per tres rasons al mens :

- Las malautiás : la “tinta” (*encre*) apareguda dins las annadas 1870, e lo “cranc” de la rusca (*endothia*) dins las annadas 1970 ; aprèp 1870 un fum d'arbres foguèron tombats e las castanharedas matrassadas per lo “tanin”.
- Lo cambiament de costumas alimentàrias de la societat : las castanhas se manjan pas tant coma dins los sègles passats, o coma encara a la debuta del sègle XX.
- L'exòdi rural.

De totas las plegas, aquesta darrièra es ben la pièger, que lo castanhièr a besonh de l'òme per perdurar.

Onte se pòt trobar de castanhièrs ? En Occitània : dins lo sud del Massís Central (Cevenas, Ardecha, Peirigòrd), en Lemosin, en Provença (Var subretot) e als entorns de las Pirenèus. Endacòm mai : Corsega e Bretanha.

Lo castanhièr es dich « arbre de civilisacion ». A permés de poder viure e mai de sobreviure a de poblacions autre temps nombrosas, dins las tèrras siliçosas. Arbre prolífic, s'a pas jamai procurat a l'estatjant la riquesa, almens es segur qu'al país de castanhièr se morís pas de fam.

De mai bailava tot : la frucha, lo bòsc per los paissèls, per las botas e la menusariá, las fustas per la carpenta, la bridola per los panièrs e.c.a... e las fuelhas per la lichiera.

En Cevenas (Gard, Losera), lo castanhièr s'expandissiá al sègle XIX sus 35 000 ectars e la sola produccion de las Cevenas de Gard (17 000 tonas per an) èra mai que çò que produetz ara tota la França. Mas la poblacion èra nombrosa per lo trabalhar. S'èra establít un equilibri entre l'arbre e l'òme. Cal fòrça monde per se mainar d'aquelas expandidas importantas de castanhièrs e aquel arbre

prolific lo rend plan en noirissent las populacions. Sus los 35 000 ectars onte lo castanhièr existís totjorn en Cevenas, 1 400 al mai son encara entretenguts. Mas todas las castanhas son pas perdudas dins la natura que la salvatgina las manja.

Al jorn d'uei, la produccion francesa (comercialisada) es de 11 000 tonas, ambé 1 400 per las Cevenas (Gard, Losera). Aquò basta pas e se ne deu importar 10 000 tonas.

Una politica nacionala es estada mesa en plaça per la renovacion de 5 000 ectars dins los 15 ans que venon, çò que permetriá de provesir una bona part del tonatge qu'es ara importat. Aquò se farà per lo biais d'accions de renovacions de la castanhareda tradicionala : lo rebrondatge sevèr, l'empeut sus las sagatas de las socas ancianas, e tanben per la plantacion de varietats interessantas e novèlas. La tendéncia ara es de plantar o d'empeutar de varietats ibridas, primierencas e gròssas (per lo còp d'uelh), de bon vendre sus lei mercats, exportadas mai que mai dins los païses del nòrd.

Mas los Cevenòls vòlon aparar sas varietats tradicionalas (figaretas, pelegrinas, daufinencas...) benlèu mai pichòtas, mas doças e sucradas. Son las melhoras per las confituras, bajanas (castanhas assecadas) e farina. Aquò assegura una bona avalorizacion : lo calibre a pas mai d'importància, es lo gost que compta.

Lo castanhièr es de mai en mai considerat tanben coma productor d'entornament e de païsatge tant per los ciutadans coma per los passejaires. Lo Pargue Nacional de las Cevenas es atentiu en aquel aspècte actual de la castanhareda. Es aquí una altra rason d'aparar las varietats tradicionalas que representan l'essencial d'aquel païsatge.

Per acabar, dirai que lo castanhièr es subretot arbre simbolic en Cevenas e dins los païses ont a totjorn demorat, mai que mai los païses de resisténcia, que siá aquela dels Camisards o aquela dels maquisards. Perque a totjorn assostat, aparat e noirit aqueles pòbles. E clavarai en citar mon amic Danièl Travier qu'escrivíá dins la revista *Causses et Cévennes* (lo tèxte es escrich en francés e ne faguèri la revirada en occitan) : « Ben mai que l'arbre d'aur -l'amorièr--, lo castanhièr demòra, ambé lo protestantisme, lo testimòni màger per l'ensemble de las valadas cevenòlas. Ciment vertadièr del país, n'es devengut lo simbòl ; bòsc del breç coma bòsc de la caïssa ; bajanas noiriduras del còrs ; afachadas que se fasián a la

velhada a l'entorn del fuòc ; amagatal dins un fust bornhut ; castanhals del « desèrt » coma del maquí, onte dins la clandestinitat, una comunautat s'es acampada, matrassada dins sa carn. Testimòni intim e ligat a l'istòria dels òmes, aquest castanhièr es ben aquel de la permanéncia de la « cevenolitat ». El tot sol ne pòrta l'essencial de memòria e d'identitat. »

Robèrt SAUVEZON
Ostal de la Castanha e del Castanhièr,
Sant-Martin-de-Bobau (Losera)

LO CASTANHIÈR DINS LA LITERATURA POPULARA

Coma l'oliu en Provença o l'irangièr en Africa del Nòrd, lo castanhièr marca d'afons l'identitat cevenòla. Pel felibre Leon Rozier¹, las gents d'aquela encontrada « tot l'an rosigan la castanha » çò que permetèt a la poblacion d'escapar a las grandas faminas que faguèron tant de mal dins la plana lengadociana e d'autres luòcs. Arbre noiricièr, tant per l'òme coma per lo bestial, dona en mai una fusta de granda qualitat que se corcossona pas e, s'es copada a la bona luna, passa las annadas, dedins coma defòra, sens cap de tractament. De mai porgís la lenha per passar l'ivèrn e sas fuèlhas quand son vèrdas pòdon remplaçar lo fen e quand son secas servisson de sostre dins los estables. Encara las sagatas permeton de confeccionar diferentas aisinats coma vertol, descas e palharons. « Del breç a la tomba » coma se ditz sovent, lo castanhièr s'enrasiga dins la memòria populara tant coma dins lo sistre fendasclat dels penjals cevenòls.

Es saique aquela poèsia que devèm a Jòrgi Fontane², « L'òme vièlh e lo vièlh castanhièr » que resumís al mièlhs aquela realitat :

*Amondaut sus lo sèrre i a un castanhieràs
Qu'a fòrça brancas secas mai pas gaire en fuèlhas
E son vièlh propriò l'autre jorn l'espinchava,
L'uèlh pentit, l'arma trista, doçament li parlava.
Vejaici a pus près çò que disiá lo vièlh
Au varlet que levava sos braç crebats au cièl :
« Te siái ben redevable ! Pòde pas t'oblidar,
« Soven-te castanhièr, per ieu tot ce qu'as fach !
« Quand l'èrba èra tròp corta e la seja escaudada
« M'as sovent ajudat a escotir ma nisada.
« Que seguèsson bolhidas, rostidas, en bajanat*

---

¹ *Contaires de la Cevena*. Musèu de las Valadas Cevenòlas. Sant-Joan-de-Gardonena, 1983.

² *Poètes et conteurs cévenols*, t. 1, per Amat Vielzeuf. Librairie Occitane editor.

« Una bòla de castanhas m'a totjorn regalat !
 « A ! Vai ! Avèm agut totes dos nòstras penas
 « Fau per viure sus tèrra una ruda codena ;
 « Ieu, ai fach las duas guèrras ai mancat i restar
 « E tus, un oragan t'a mitat esclapat !
 « Tanben siái pas ben fièr de ce que vau te faire !
 « As un pauc de bòn bòsc mai t'en rèsta pas gaire ;
 « Vene te demandar un ultime servici :
 « La branca que te rèsta, fai-m'en lo sacrifici !
 « Es la sola que vese que siá encara en saba
 « Lo rèsta es bòn per coire una sopa de rabas !
 « Manilhe encara un pauc varlòpa e mai cisèl
 « E per tirar un trach me rèsta encara un uèlh.
 « Balha-me-la ta branca, aquela qu'es valida
 « Per juste envelopar çe qu'èra una vida ;
 « E puèi, excusa-me, mai fau que t'o diga
 « Es pas un lòng discors, crese pas que fatigue ;
 « Ta rusca es esglausada mon frònt es ben ridat
 « Per tus coma per ieu tròp de temps a passat ;
 « Quand siam en plena fòrma, avèm viscut ensembles
 « Ara, que sèm fotuts, que la mòrt nos rassemble
 « Sabe ben que per ieu as fach tot çò que pòs
 « Alòr, vièlh castanhièr.
 « Baila-me quatre planchas per recaptar mos òs. »

Cal dire que la literatura cevenòla d'expression franchimanda cava, ela tanben, dins lo meteís domèni. Seria un trabalh del mai interessants mas que trespasariá largament nòstre pretzfach que d'analisar en cò de Chamson o de Chabrol las evocacions de la castanha e del castanhièr. Nos acontentarem de citar la cançon pro coneguda de Jean Ferrat, « Mon Chataïgnier ». Dins tota las amassadas uganudas se canta ambé fervor « La Cévenole » qu'escriguèt al sègle XIX, Rubens Saillens de Sant-Joan-de-Gardonena e una estròfa s'adreça directament a l'arbre simbòl :

*O, vétérans de nos vallées
 Vieux châtaigniers aux bras tordus,
 Les cris des mères désolées*

*Vous seuls les avez entendus !
Suspendus aux flancs des collines,
Vous seuls savez que d'ossements
Dorment, là-bas dans les ravines,
Jusques au jour du jugement !*

Evocacion de las guèrras de religion onte, segon l'autor, l'arbre que passa los sègles s'enrasiga en cò dels camisards persecutats per portar sa fe e son coratge als cresents de l'ora d'ara. L'amassada annadièra que recampa la premièra dimenjada de setembre al Mas Sobeiran prèp de Mialet, dins Gard, de milierats d'uganauds de totas nacionalitats, se ten sota los castanhièrs « secularis » que los orators mancan pas de saludar.

Es pas per còp d'asard que lo marquès Gustau Valentin de La Fara-Alais causirà coma títol general de son òbra « Las Castanhadas »³. Per el, lo temps de castanhada, l'auton, es temps de longas velhadas, es temps de contes.

Lo castanhièr boleja la Cevena, los rares que se pòdon trapar dins la plana sota Alès son pas gaire espompits, aquí çò que ne ditz La Fara-Alès dins la poesia « Ròcha e Planhòu » :

*Dès qu'òm a passat la masada
Que rescònd, coma una nisada,
La coròla d'un amorièr,
La castanha es a son darrièr.
Un pauc pus bas, lo diable-luna !
Se ne trobariatz, la coa d'una.
Lo pelossier qu'aima lo freg,
Pelegrís, gaujós, figaret,
E qu'ençaval fai la grimaça,
Aicí drech moloneja en massa,
Per nos faire sos adieussiatz.
A ! Sèm pas pus a Senechàs,
A Peiremala, a la Mialosa,
Monte, sagata verturosa,*

---

³ *Las Castanhadas*, T. 1, 2, 3, per lo marquès de La Fare-Alais. MARPOC editor, Nimes.

*Lo daufinenc, qu'i ven tot sol,
Frucha, sans òbra, a plen vertol,
Coma lo cebam dins l'Egipta.
Se fai aici quauque vesita,
Es pas que per faire plesir ;
E son pelós aperesit,
Rarament, quand drueba son mòtle
Nos trai quicòm de mièlhs qu'un gaule.*

Lo pelegrís evocat aquí es la varietat fòrça presada en Cevena que baila de fruches gostoses qu'an ren d'envejar a la daufinenca qu'en Ardecha se ditz « marron ». En aquel prepaus e tojorn dins La Fara-Alais trapam aquela polida scèna de la « Bauma de las fadas » onte la fada del riu Galeison es assetada sota un castanhièr d'aquela mena.

*La Fadeta d'aquel canton,
Escogonhada en escauton,
Coma un talhur dessús sa banca,
Dins un plis de sa rauba blanca
Triava un fricòt d'arcielons.
Un pelegrís, de sos pelós,
Pompona sa tèsta imortèla,
E de son beguin de dentèla,
Quand l'aura los fai balotar,
S'amusa a la descanhotar.*

Evocarem encara lo pelegrís dins un poèma d'Eugèni Plantier paregut dins « Contaires de la Cevena » (veire nòta 1), « Bèu pelegrís, salut » :

*Salut castanhièr pelegrís !
L'aubre segur lo pus cherit
De ma montanha !
Beutat del país cevenòu
E providéncia del raiòu
Per ta castanha !*

*Vau pas cercar, ben entendut,
Se siás d'Itàlia vengut
O ben d'Espanha !
De tot furgar n'ai pas lo gost
Me siás segur que del pelós
Ven ta castanha !*

*Qu'es polida quand tot renai
Ta tenguda del mes de Mai
Dins la campanha !
De pus bèu, coneisse pas res
Quand lo sorelh levat de fresc
I beu l'aiganha !*

*Dins tas brancas, quand lo quinçon,
L'estiu vengut, ditz sa cançon
Per sa companha !
Quante plaser de s'assetar
Per a ton ombra, n'escotar
Tota l'escanha !*

*En automna, bèu castanhièr
Que fai bon promenar planet
Quand lo soèr ganha !
Que d'amoroses espaurits
A causa del rabaladis
D'una castanha !*

*Enfin, près del fuòc chaca soèr,
Quau dirà los ris en ivèrn
Dins la campanha ?
Quau dirà los jòcs innocents
Que se fan tot en afachent
Una castanha ?*

*Ò cotinèls ! Ò pelegrís !
Sens vautres, vesètz, a París
Tot me delanha !*

*S'aquò dura tant m'es un dòu,
Vendrai pus sec que lo pelhòu
D'una castanha !*

De segur se poiriá trapar un fum de tèxtes qu'evocan de son biais l'arbre a pan de la Cevena, se poiriá parlar d'aqueles vièlhs castanhièrs del fust cavat qu'amaguèron de camisards e mai tard de maquisards... Mas per l'ora ne direm pas mai, lo bajanat, la sopa de castanhas nos espèra...

« ...Per lo restant vivián coma lo mond, trabalhavan fèrm e s'acontentavan de pas gaire. I aviá pasmens aquela estranha costuma del bajanat. Lo bajanat de la nuech de Nadal. La cledada acabada, lo papet devistava dins lo molon de bajanas, de castanhas gròssas calibradas, sens cap de cremadura. Un còp afachadas, la bajana d'un ros pallinèl gaireben blanc servava just çò que caliá de bodoscas per far onctuos e gostós lo bolhon del bajanat. O sabián totes a l'Estelam, las aurián reconegudas entre de milhassas las bajanas de Nadal. Èra la frucha d'un arbre solet, la frucha del pelegrís de l'Everset. Cada nuech de Nadal s'aprestava lo bajanat de las pelegrinas de l'Everset. Entre pic e repic de miejanuech la mamet descabucelava l'ola e la sentor incomparable emplenava doçamenet l'ostal... »⁴

A taula !

Jòrgi PELADAN

Vocabulari –

Alara que per çò que concernís la castanha e lo castanhièr lo francés deu adjectivar o compausar a partir dels mots « châtaigne » e « châtaignier », l'occitan ten en aquel domèni un vocabulari ric e especialisat. Aquí qualques exemples :

Tèta : castanha bolhida.

Afachada : castanha rostida.

Bajana : castanha seca.

---

⁴ *L'estelam*, per Jòrgi Peladan, in *Enfanças*, Licèu de Camarga, Nimes.

Cruveluda : castanha non plumada.

Brisa : castanha secada e embrigada donada ais animaus pichòts coma los anhèus o anotges.

Bajanat : sopa de castanhas.

Cleda o *secador* : secador per las castanhas.

Bridola : estèla, arescle, listèu (en francés : *éclisse*) de castanhièr.

Bodoscla : trocelet de pèu que rèsta sus la castanha plumada.

Polsa : brisum de pèu de la castanha plumada (servís per moderar lo fuòc dins la cleda e a far de fum).

SETEMBRE : Rotland

Vestit ren que de fulhacas, se gelava lei glòrias. Per encausa d'aquò sautejava d'un pè sus l'autre en esperant la prima.

ISTÒRIAS D'AURUOU

LEI VIÈLHS

Ma grand si sonava Malena. Es un nom que tròbi polit. Ma grand tanben m'agradava fòrça. Èra naissuda en Auruou lo 5 de junh de 1885. Avia un fraire, l'oncle Mouriès, lo paire de Figa, e una sòrre, tanta Fina.

Li disián lei « Sanbòrs ». Perqué ? E ben, quora lo grand de son grand èra vengut restar en Auruou, avia sus la tèsta un capèu sensa bòrd : un « sanbòr » !

Bessai es per aquò que ma grand, mon paire, meis oncles, avian totjorn un beret sus la tèsta e qu'a ieu m'agradan tant lei capèus !

De son enfança, Malena nos a jamai ren dich.

S'es maridada ambé Jaume lo 30 d'abrieu de 1907. Eu èra naissut en Auruou lo 12 de novembre de 1883. Èra un « Choà Moton ». Perqué ? Son paire èra frisat coma un moton e si sonava « François ». Aqueu « Choà » èra fòrt e tanben un pauc capon. Ai ausit dire que quora rescontrava una frema que li plasiá la menava dins la palhiera. Mai, dins lei vilatgis, tot si saup. Un jorn qu'èra dins la palhiera ambé sa bèla, quauqueis òmes èran adabàs per veire la tèsta de la filha.

Vesent aquò, Choà l'a mesa dins un gròs balòt de fen, a cargat tot aquò sus l'esquina e a descendut de l'escala. S'èra pas avisat que dos pès sortián dau balòt. Aquelei qu'èran adabàs an pas vist la tèsta mai an vist lei pès. Si son ben garçats d'eu, mai sensa tròp va faire veire perque lo Choà èra pas comòde.

Ansin, un jorn qu'anava au ben ambé sa carreta, rescontrèt sus lo camin de Sant-Pèire una altra carreta. « Mi sarrarai pas ! », si pensèt Choà. L'autre faguèt parier. E lei ròdas dei carretas s'embaranhèron. Alora si charpinhèron, si piquèron, si tabasèron e l'aguèt ges de vinceire. Rintrèron toi dos a l'ostau esquintats... La setmana d'après si rescontrèron mai sus lo camin e si sarrèron tant l'un coma l'autre qu'una carreta de mai auria poscut passar au mitan !

LO REVOLVÈR

Mon oncle Maurici calinhava amb una filha d'Auruou. Mai aquò v'agradava pas a ma grand. Perqué ? Es qu'aquela filha aviá ges de paire. Èra, sa maire, una filha-maire ! E d'aqueu temps, amb aquò si n'en galejava pas !

Adonc, Malena li aviá defendut de la veire. Mai, d'escondons, Maurici contunhava de la frequentar. Si podían plus separar ! Un jorn, per la fèsta que se fasiá a Sant-Zacariá, èran totei au balèti a l'Ostau dau Pòple. Una marrida lenga ven trobar ma grand per li contar l'afaire. Es venguda vèrda Malena. Pren lo revolvèr de Jaume, lo mete dins son saquet. Ditz : « Lei vau tuar ! » E va quèrre Dudula lo taxi. Aürosament que li faguèt l'esperar un gròs moment !

Neta faguèt vinaigre ! Anèt lèu au balèti e trobèt lei calinhaires : « Partètz lèu, laissatz l'ostau, anatz viure ensems, maridatz-vos ! Mamà se fa carregar per Dudula per venir vos tuar ! »

Mai Maurici s'enanèt pas qu'aguèt pas lo còr de desobeïr a sa maire, e se quitèron lei calinhaires. Quand arribèt Malena, Maurici èra solet. A tornat a l'ostau e a plus jamai vist aquela filha.

Si maridèron cadun de son caire... Mai lo jorn que morèt Maurici, venguèt a l'ostau aquela frema. Plorèt e mi diguèt que l'aimava totjorn.

Maurici e Leon escotavan totjorn Malena. Neta fasiá çò que voliá. Fèlix aviá lo biais per far acceptar lei cavas a Malena. Un jorn eu a vougut si maridar ambé Joaneta. Voliá pas Malena. Pensatz un pauc ! Joaneta èra estat fòrça malauta dins sa joinessa ! Mai Fèlix li a dich : « Es coma aquò e pas autrament ! Se vòles pas, m'envau amb ela ; s'avèm de pichòts, lei veiràs pas, e revendrai jamai a l'ostau ! »

Malena carculèt un pauc e finalament diguèt d'òc. E nosautrei siam naissuts. E foguèt fòrça contenta Malena.

Jaumeta PORTALIER

Auruou : vilatgi de la vau d'Evèuna, entre Aubanha e Ais-de-Provença, ara vengut vilòta estent l'arribada deis urbans, mai que mai dei Marselhés, qu'an fach bastir un molon d'ostaus.

AOST DE 1914 : « L'AFAIRE DAU XV^{en} CÒRS »

Lo 1er d'aost de 1914, mobilisacion generala dins una èrsa de nacionalisme extraordinària. Es l'*Union Sacrada*. Lei mobilisats parton estrambordats ai crits de « A Berlin ! », segurs que son d'una victòria brillhanta. Lo deliri nacionalista va fins a pretendre que lei balas de l'enemic, incapable de fabricar d'acier, son fachas d'un aliatge moligàs que s'escracha còntra lo còrs sensa lo penetrar !

300 000 sordats provençaus son mobilisats. La region forma la 15ena region militarà ambé lei subdivisions de Dinha, Niça, Privàs, Nimes, Pònt-Sant-Esperit, Avinhon, Marselha, Tolon e Ajacciu. Lo quartier generau es a Marselha.

Es mandat lo XV^{en} Còrs qu'es dins la 2na Armada comandada per lo generau de Castelnau, sus lo frònt de Lorrena. Sembla capitar l'ofensiva que leis Alemands reculan pendent quauquei jorns fàcia ai tropas francesas. Lo 19 d'aost l'avança es estancada. Lo 22, deis Ardenas ai Vòjas, se parla de desfacha.

Un còp de ponhard vengut de darrier

Lo 24 d'aost de 1914, Gervais, senator radicaü de la Seine, publica dins *Le Matin* un article que ditz en particular : « *Un incident déplorable s'est produit. Une division du XVième Corps, composée de contingents d'Antibes, de Toulon, de Marseille et d'Aix, a lâché pied devant l'ennemi. Les conséquences ont été celles que les communiqués officiels ont fait connaître. Toute l'avance que nous avons prise au-delà de la Seille, sur la ligne Alincourt, Delme et Château-Salins, a été perdue ; tout le fruit d'une habile combinaison stratégique, longtemps préparée, dont les débuts heureux promettaient les plus brillants avantages, a été momentanément compromis. Malgré les efforts des autres corps d'armée qui participaient à l'opération, et dont la tenue a été irréprochable, la défaillance d'une partie du XVième Corps a entraîné la retraite sur toute la ligne.(...)* »

Surprises sans doute par les effets terrifiants de la bataille, les troupes de l'aimable Provence ont été prises d'un subit affolement. L'aveu public de leur impardonnable faiblesse s'ajoutera à la rigueur des châtiments militaires. »

La censura impausada per temps de guèrra empacha qu'i ague una respònsa.

Un molonàs de calomnias

L'informacion es difusada mai dins d'autrei jornaus. Se parla de desonor, de traïson. De regiments entiers formats de sordats dau Miegjorn aurián fugit davant l'enemic e aurián desertat. Circulan a l'arrier de blagas coma l'istòria d'aquela frema provençala que son enfant part per lo frònt e que plora, disent : « Mon Dieu, es tant pichòt, quand leis autres fotràn lo camp, arribarà pas a lei seguir ! »

Jòrgi Clémenceau racontarà aver vist dins un espitau de Bordèu, un nafrat dau XV^{en} Còrs que fasiá constatar que lei cinc balas qu'aviá recebudas dins lo piech èran « intradas per davant ».

Dins aqueu contèxte de chauvinisme demasiat d'aost de 1914, d'unei anaràn fins a demandar se l'òme dau Miegjorn es capable de defendre sa patria e s'es un Francés per part entiera.

Faciant la reprovacion unanima de tot lo Sud de la França, leis autoritats que veson que l'*Union Sacrada* dei premiers jorns de combat es a se fendasclar, reculan e acomençan de publicar de desmentits prudents.

Una brava rostassa

Lo comunicat oficiau de l'Estat-Major au ser dau 21 d'aost èra aquest : « *On sait qu'après avoir reconquis la frontière, nos troupes s'étaient avancées en Lorraine sur tout les front du Donon jusqu'à Château-Salins.*

Elles avaient refoulé dans la vallée de la Seille et la région des étangs les troupes allemandes et nos avant-gardes avaient atteint Delme, Dieuze et Morhange.

Dans la journée d'hier, plusieurs corps d'armée allemands ont engagé sur tout le front une vigoureuse contre-attaque.

Nos avant-gardes s'étant repliées sur le gros, le combat a commencé, extrêmement vif de part et d'autre ; en raison de la supériorité numérique de l'ennemi, nos troupes, qui se battaient depuis six jours sans interruption, ont été ramenées en arrière(...).

L'importance des forces ennemies engagées ne nous eût permis de nous maintenir en Lorraine qu'au prix d'une imprudence inutile. »

Aquò es un desmentit clar au chauvinisme de la propaganda oficiala que se fasiá glòria de la superioritat de l'armada francesa, de son armament, de son invincibilitat.

Un bòchi emissari

L'infantariá francesa, en braias rojas, carga encar ambé la baioneta coma dau temps dei guèrras napoleonianas. Despuei lo 14 d'aost, la 2na Armada fa avans sus Morhange. Enardida per la reculada alemanda, lei tropas intran dins la trapèla qu'es lo circ de Dieuze. I a ren qu'un accès entre leis estanhs per desbocar dins una planassa qu'es una mena de ratiera. L'enemic es invisible e tira de totei lei caires. Lo terren es minat, de trencadas de beton armat son estadas adobadas, tota l'atura es fortificada. L'artilhariá gròssa alemanda es mai poderosa e mai importanta. Dins lei boscatges son escondudas de mitralhairas. Èra un camp de manòbra costumier de l'armada alemanda.

Aost de 1914 mòstra lei falhiments de l'Estat-Major e leis incapacitats militaras e politicas. Tota la preparacion èra estada pas facha ni mai a faire ! Estent lo chauvinisme vengut deis ostilitats, èra impossible de reconóisser una desfacha e faguèron una intoxicacion psicologica per escondre lei mancas. Per aquò avián de besonh d'un bòchi emissari : l'òme dau Miegjorn, l'Occitan

« Le bourrage de crâne pratiqué par le presse, les discours officiels ou l'enseignement avaient tellement persuadé les Français de leur invincibilité que le constat de la défaite ne pouvait s'expliquer que par la présence de français de seconde zone. Le chauvinisme tournait au racisme ». (A. Armengaud et R. Fafont, *Histoire d'Occitanie*, 1979).

Una lenta cicatrisacion

En octòbre de 1914, lo XV^{en} Còrs recep una premiera citacion. L'òrdre « *émanant du général en chef, et qui fait justice de toutes les calomnies répandues contre les troupes du XVième corps d'armée, par des gens qui n'étaient pas là pour le voir à l'œuvre* » es signat Joffre.

Lo senator Gervais reconoisirà que plus tard d'aver escrich son article a la demanda expressa de son amic Messimy, lo ministre (radicau) de la guèrra. De mai, Messimy èra un adversari de Clémenceau, senator radicau dau Var que criticava severament lo comandament. Cargar l'ase dei tropas provençalas èra tanben un biais per lo tocar.

Lo coronèu Boucabeille, cap de gabinet dau generau Galliéni, ministre nòu de la guèrra, escriurà en junh de 1915 : « *Rayez de votre mémoire les absurdes calomnies répandues contre le XVième Corps. Rien de tout cela n'est vrai. Le XV° Corps a fait tout son devoir.* »

Mai, acusats de coardiá e de traïson, designats a la colèra populara, durarà l'òngtemps la calomnia. Per de centenaus de milierats de sordats dau Sud de la França, e mai que mai aquestei dau Sud-Èst, ais orrors de la guèrra s'ajustaràn cada jorn lei trufariás, lei misèrias, lei vexacions.

Après l'armistici, estent qu'an la vida dura lei calomnias, de comunas an donat lo nom dau XV^{en} Còrs a una plaça o una via. En Lorrena, leis abitants dau vilatge de Bidestroff, tocant Dieuze e Morhange, an fach bastir a sei frais un monument per commemorar lo sacrifici dei sordats dau XV^{en} Còrs.

Dos exemples : lo 141en Regiment d'infantariá de Marselha comptèt lei 19 e 20 d'aost de 1914, plus de 1400 mòrts o desapareissuts sus 3000 òmes. Lo 112en de linha, de Tolon, 48 oficiers de tuats sus 61. Totei dos èran dau XV^{en} Còrs.

Ramond BIZOT

LO PROBLÈMA DE L'AIGA A MARSELHA AU SÈGLE XIX

Mestrejar l'aiga es totjorn estat un pensament dei gròs per lei Marselhés, tant per son alimentacion que per son agricultura. Dins lo passat, e fins a la mitat dau sègle XIX, lo terraire èra particulament sec. En 1815 i aguèt cinc mes sense un degot de plueia (ren de nòu sota la capa dau soleu !...). I aviá pasmens un contrast entre lei còlas e lei baissas onte se trobavan de rius coma Evèuna, Jarret e mai mai.

Tomba cada annada aperaquí 500 a 600 milimètres d'aiga sus Marselha, parier de París. Adonc, lo problèma ven pas de la quantitat mai de la frequéncia dei plueias. En zòna mediterranèa, i a doas sasons pron umidas : la prima e subretot l'auton. Mai en aquelei moments, son sovent de chavanas que fan mai de mau que de ben. D'estiu, es la secaressa, e l'ivèrn es sovent fresc e sec.

L'irrigacion, lei ressorças

L'aigatgi evidentament, es estat una necessitat car i aviá per de verai un problèma d'aiga. E l'un dei signes evidents d'aquò n'es qu'una bona part dei campanhas èran tapadas per de pinedas per au mens 60 % dau relarg.

Estent la preséncia de quauquei rius permanents coma Evèuna e Jarret, dejà citats, e tanben Carpauliera, Caravèla, Plombiera, Gironda, s'í fasiá de presas d'aiga. Se cavavan de canaus per adralhar l'aiga dins lei bens que volián aigar. Reglavan lo debit per lo biais d'una marteliera o esparcier. Se fasiá tres tipas d'irrigacion :

- per submersion, dins lei fons de valons onte se trobavan de pradas ;
- per infiltracion, degot a degot ;
- per regolament.

L'asagatgi si fasiá entre lo 1er de març e lo 1er de setembre, de 6 oras de vèspre fins a 6 oras de matin. Dins lei situacions de crisi, la prioritat èra donada, alevat per lei gents, ai molins puslèu qu'ai culturas. Lo trabalh de susvelhança èra fisat ais aigaliers o fontaniers

qu'èran nomenats per lo prefècte sus proposicion dau municipi. Èran fòrça contestats que si disiá que donavan pas en totei lo meme tractament : « *Se siás collèga ambé l'aigalier, mancaràs jamai d'aiga...* » (aquí mai ren de nòu sota la capa dau soleu !)

Si podiá tanben far l'arrosatgi ambé lo sistèma de la posaraca, e mai per lo biais de cistèrnas. E la preséncia de potz un pauc d'en pertot dins la vila e lo terrador permetiá ai gents d'aver d'aiga per son alimentacion, çò qu'èra una bona causa.

L'agrandiment de la vila e la secaressa de 1834

Mai ambé l'agrandiment de la ciutat partent deis annadas 1830, lo problèma de l'aiga venguèt gròs, subretot qu'en 1832 i aguèt una epidemia de colerà e qu'en 1834, i aguèt una secaressa dei bèlas. Es en seguida d'aquò que lo municipi decidèt lo 18 de julhet d'aquela annada d'intervenir per obténer lo drech de prelevar dins Durença 5,75 m³ d'aiga.

Lei trabalhs acomencèron lèu e partent de 1849, una bona part dau terrador recebrà l'aiga de Durença. Despuei la presa pròchi lo pònt de Pertús (Vauclusa), fins a l'intrada de Marselha, lo canau a 84 quilomètres, que 17 son en sosterranh, ambé 9 pòrtaigas (aquest de Ròcafavor es lo mai grand), e 220 obratgis divers.

Un còp arribada a la Gavòta, a l'intrada de Marselha, lo canau si partisse en doas branca :

- l'una que si partisse mai en dos per anar vèrs Sant-Andrieu e Sant-Loís ;

- l'autra que va vèrs Castèu-Gombèrt en passant per leis Aigaladas, amb una branca que servirà per alimentar la vila per l'usatgi domestic.

Lei dimensions dau canau son estadas calculadas per dar un debit de 10 m³/segonda au començament dau percors e 0,50 m³/segonda en fin de percors, a Mont-Redon.

Leis aigas de Durença son arribadas lo 8 de julhet de 1847 dins lo riu deis Aigaladas, e en octòbre de la meteissa annada dins Jarret. Es lo 19 de novembre de 1849 qu'arribèron a Lôngchamp, onte an bastit lo palais que pòrta aqueu nom e qu'assosta lei musèus dei Bèus-Arts e d'Istòria Naturala.

Aquela aiga que s'en disposava desenant a bodre, va modificar lo terraire marselhés. Fòrça ortaliers s'installaràn per la produccion d'ortolalha per la populacion marselhesa e mai de pradas permetràn lo desvolopament de l'elevatgi. Méry a escrich que « l'arribada dins la banlèga de Marselha deis aigas de Durença a cambiat l'aspècte de nòstre terraire e butat lei proprietaris a una veritabla orgia idraulica ! » Mai empacharà pas aquestei d'aici de perseguir de se servir dei mejans ancians coma lei cistèrnas o lei potz.

D'autors van emplegar lo tèrme « huerta » que definisse una zòna seca irrigada per l'aiga venguda dei montanhas per parlar dau terraire marselhés nòu. La « huerta » de Marselha aurà tre 1850, mai de 6 000 ectaras e amb una produccion ferratgiera pron importanta permetent l'elevatgi d'un fube de vacas que donaràn de lach, sensa parlar dei campanhas enriquidas per leis aigas ambé de cascadas, d'aubres, de barquiús e de canaus.

Fins ais annadas 1950, aquestei ròdols istaràn nombrós. Puei, a cha pauc, la vila en s'alargant, a remandat dins lo passat çò que marquèt lo cambiament d'una epòca : aquela en fin de l'abondància de l'aiga per lo premier còp dins la lònca istòria de Marselha.

Miquèu SALDUCCI

LA TARTARASSA

(Bèuveser² deis annadas 1950)

La tartarassa virava aperamont, leis alas tibadas d'una aureta dejà printaniera.

S'anauçava plan planet e mandava a cada virada son quilet que semblava aqueu dau caton que brama la fam.

Lo galinier fasiá coma s'èra de ren.

Nosautres nos eriam pas avisats de que que siegue e de fèbre contunha assajaviam de desencombrar lo galetàs qu'un fais de neu cabussada de la teulissa l'aviá sepelit.

Chauchaviam ambé de palas dins la molonassa blanca. Èra pas aisat de la faire cabussar e de la mandar a barut dessubre la baranda.

L'aucèu fèr que virava a la muda despuei una passada s'èra desvirat a la lèsta, dos o tres còps de reverseta, puei coma un massacan s'èra profundat au bèu mitan de la galinalha. Galinas que seis alas bacelavan l'aire ambé de grands « flac-flac ». Sa crida fasiá que de regrandir sa paur. Se besuscavan entre elei, patusclant d'aici e d'ailà, sensa saupre lo coma e lo perquè.

Una arpada, una picada de bec, pas mai ! E nosautres, esbarlugats, atupits, badaviam lo raubaire poderós que bracejava a non plus per tornar trobar l'autura.

La galina estrementida pendolava entre seis arpas coma ropilha. Soventei fes l'aviam agut vista venir, aquela bestiassa fèra, ambé son biais matrassaire e tot d'una agantaviam de caçairòlas e picaviam dessus ambé de forquetas, de trissons o que que siegue que nos tombèsse entre lei mans.

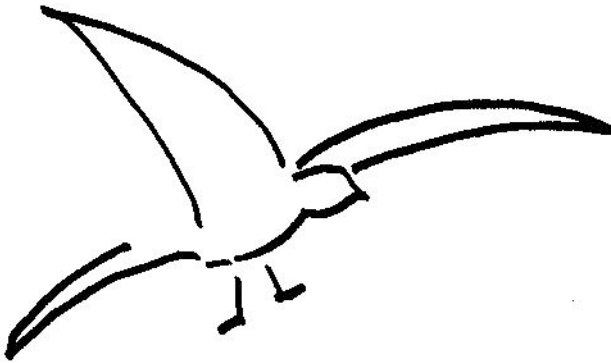
E ansin tot d'un vam, sensa balançar, tota la vesinalha se metiá sus son balcon e fasiá parier. Cu cridava, cu picava, pron que lo chamatan foguèsse grand. Lei chins tanben se butavan a bramar. E ma fista, capitava pron sovent que la bèstia n'en agantèsse lo lordum o que l'esfrai la faguèsse se desaviar de sa bòna fortuna.

---

² Bèuveser : vilatge de la vau d'Alòs, dins leis Aups-de-Provença-Auta, entre Sant-Andrieu-de-Muelha e Colmars.

Alan FOURNIER (junh de 1986)

N.B. De mon temps, ailamont, sonaviam *tartarassa*, que normalament designa l'aucèu que sònna en francés « la buse variable » (*Buteo buteo*), tot çò qu'èra raubaire de galinas despuei lo moisset dei grands (*Falco peregrinus*), l'astor (*Accipiter gentilis*), etc... Solet l'aigla negra (*Aquila chrysaetos*) aparava sa solemna e reiala distincion.

TENGUT

L'estandardisacion e l'uniformisacion fan de l'avans dins tot e d'en pertot. Nautrei, Provençaus, que siam bastian contraris, si descarrassam per escapar a aquelei calamitats dins de domènis tant alunchats l'un l'autre que lo vin e lo rugbí. Còtra l'envasiment dei cepatges cabernet franc e cabernet sauvignon, avèm gardat lei qualitats tradicionalas provençalas, lengadocianas o espanhòlas : morvedre, sirà, granache, rossana, clareta, pecoitoart, cinsaut... Ambé lo cabernet si fa de bòn vin, mai de Mendoza en Argentina, au laus Balaton, en Ongria, de la California a l'Australia, totei lei vins si semblan un pauc ambé leis aromas caracteristics de fruchs roges. Nòstrei vins elei, gardan sa tipicitat, dins lei tres colors, encar que si cavilha tanben de cabernet dins de vinhaus provençaus.

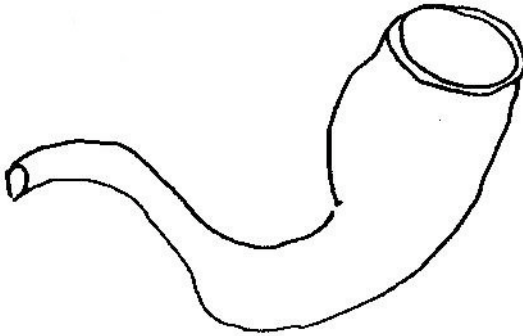
Es pas totjorn aisat de mantèner lei diferéncias. Lo rugbí n'es un exemple revelator. Dins totei lei país dau monde onte si juga, a l'excepcion d'Australia, lo rugbí a XV a mandat lo rugbí a XIII (onte mancan lei flankaires n° 6 e 7) dins un anonimat injustificat. A la television vesètz quasi jamai de XIII. Pasmens, aquel espòrt a gardat seis afogats en Provença, mai que mai dins la Vauclusa. L'i a pas mai de dètz ans, lei dos rugbís si semblavan gaire, ni dins l'esperit dau juec, ni dins son desvolopament sus lo terren. Lo XV èra basat sus lei desplaçaments tactics dau balon, amb una prioritat au juec dau pè. Conveniá d'escapar a l'adversari. Lo XIII privilegiava l'acarament fisic, d'òme a òme. Aqueu qu'atacava e que son adversari arrestava deviá faire un « tengut » en donant ambé lo talon lo balon oval a un equipier plaçat darrier eu. L'estrategia aviá mens d'importància. Encuei, lo XIII a gardat sei « fundamentaus » mai lo XV leis a perduts. Eu tanben fa la plaça bèla a l'afrontament fisic, ambé de jugaires de mai en mai pesucs e de mai en mai rapides que van espoutir aquelei d'en fàcia. Siáu pas segur que leis afogats de rugbí l'i trobèsson son còmpte. L'espectacle a perdut sa diversitat ; lo juec s'uniformisa. Leis esquèmas tactics si podran lèu comptar sus lei dets de la man.

Andrieu ABBE

OCTÒBRE : Pipa

Pairin deis oleoducs, prega per l'Irac, Chechenia e nòstrei paumons.

DAU COSTAT DEI ROSÈLAS

Per Delfina, la cantairitz

I

Occitànias d'aicí e d'ailà...
De Betelem e de la Jordania,
Deis Afars e dau neolitic
De Cabol, Madrid e de la trica.
Contra lei fusilhs, contra lei bombas,
Siam d'aquel partit dei colombas :
Aquelei de Picasso sus un fíu,
Ambé al bèc lo ram d'oliu,
Que totjorn venon per cantar l'estiu. (bis)

Repic 1

Tornarà lo jorn ont de la Tèrra,
La cançon regaudida e leugiera,
De sorelh --umid de ros-- que trescòla,
Se bandirà coma una farandòla.(bis)

II

Basta per aquelei forra-borras
D'un terraire que nos bota fòra,
Basta per leis enarcas de musèu
Lo parlar d'Òc l'an clavat ai comuns.
Pron dei messòrgas d'aquelei gândols,
Blus de breç, blanquetas e garrolhas³ (1).
Lo sang gastat es pas jamai estat
Lo cantar ais escolans es pecat
E lo dire escòrna l'Umanitat. (bis)

---

³ Garrolha : mena d'erba de color roja que ven sus lei roves.

Repic 2

Tornarà aquel jorn d'amontanhatge
Ont s'acabarà lo barrutlatge
Tre la prima de libertat al quasèrn
D'aquelei qu'an pas viscut que l'ivèrn. (bis)

III

Siam contra la còla dei pegots
Dau costat dei rosèlas subretot
Que ne pòdon mai d'èstre chauchadas
Ambé lei grilhs que festejan sota.
Ambé leis aucèls dau pòrt de New-York
Que cascalhan fòrça dins l'estrambòrd.
Aucèls dei nuechs de Sheherazada
Lei de Sant-Joan, Esclamonda e Morada,
De Guernicà, Hiroshimà, Bagdad. (bis)

Repic 3

Tornarà aquel jorn de la ròsa,
Occitània, cardabèla espelida
Ont, dins un vam umil e blos, ensems
Se dubriràn lei pòrtas de l'Eden. (bis)

Miquèu AGUILERA (Nimes, 28 d'abriu de 2003)

PICHÒT CÒNTE TRUFAIRE

Un jorn, Dieu descendèt sus leis Aupilhas.

Un pastre penequejava au pè d'un morre.

Remarcaretz que Dieu fa sovent fòrça visitas ai pastres.

Dieu deu aimar l'anhèu.

Un nivolàs se venguèt tancar subran dessus lo morre, un tron petèt, una man escartèt una cortina de nebla ; Dieu pareguèt.

« Putan de monge udolèt lo pastre que se retrobèt d'a patas : Ben laden ! »

- Per de vrai, diguèt Dieu, son de mai en mai nècis leis òmes !

- Cu siatz allora ?

- Dieu !

- A, basta, podètz dire que m'avètz fach prendre una brava estomagada... E que volètz ?

- Ai de besonh d'un messatgier.

- Sabètz, Senhor, crèsi pas tròp d'èstre l'òme que vos fau. E puei me devi pas alunchar de mon bestiari.

Dieu brandèt un ulhauç, puei : « N'i a pron, pastre, a Dieu se refusa ren ! »

Lo pastre se metèt a tremolar.

« Puei, de mai, sus aquesta còla, ai pas tròp de chausida per lei messatgiers. Adonc, es tu que seràs aqueu d'aquí ! »

- D'acòrdi, faguèt lo pastre ribon-ribanha. Mai vos demandi ren qu'una causa Senhor : me faguetz pas lo còp de Moisés qu'avans de pòrger vòstre messatge deguèt talhar una taula dins un rocàs e se la carregar dins lo plan. Ieu, que volètz, ai un mau d'esquina cronic. Adonc podrai jamai.

- N'i a pron, faguèt Dieu qu'acomençava de regretar sa chausida. Vas calar de gemir ! Per badat, siás pas au fiu ! Es acabat despuei l'òngtemps lei taulas de pèiras. Encuei, lei messatges son carregats per la pensada. La man dau messatgier fa ren que transmetre ma volontat.

- Flame ! diguèt lo pastre. E onte devi anar ?

- A Sant-Romièg, que se tròban ailà una banda de pelòfis que me lei vòli un pauc bassacar. A prepaus, queta lenga parlatz, tei amics e tu ?

- Lo provençau.

- Adonc ta man reproduirà mon messatge en provençau.

- Òc Senhor, mai... en queta grafia ?

Dieu s'escacalassèt : « M'en trufi ; escrivi jamai. »

- Belèu, mai aquelei de Sant-Romièg elei, se n'enchautan pas !

- E quinei son aquestei grafias ? diguèt Dieu que se despacientava.

- La fonetica e la classica !

- Fonetica, fonetica... Ai un morre de fonetica ieu, diguèt Dieu ambé la votz d'Arlety, que Dieu, se saup, a una gròssa cultura cinematografica.

- Vos ai pas vougut fichar en caire, murmurèt lo pastre.

- Va sabi, va sabi, mai m'agrada temps en temps de talonar.

Non vai, après reflexion, escriuràs en grafia classica que Dieu deu èstre classic ; ambé lo temps, me siáu fach a l'ime dei pintres.

- A non ! Vos n'en supliqui ! Podètz pas far aquò, venguèt lo pastre.

Dieu durbèt d'uelh de dugàs : « Qué ? Mai que t'arriba ? »

- Forçar meis amics a la grafia classica es la condemnacion suprèma. I resistaràn pas. Non Senhor, faguetz pas aquò, vos n'en supliqui !

Dieu cabecegèt un momenton, puei se decidèt : « Pastre, vòstre garrolhas me conflan ; mon messatge, lo transmetràs en francés ! »

Romièg JUMÈU

PAGNOL E LO MAMELOC

Un Mameloc o Mameluc, en Egipte dei Temps Mejans, èra sòci d'una milícia poderosa e redobtabla encargada de velhar sus lo sultan, o de còps, de lo sagatar ! Conspirators, assassins, ferotges, causits especialament per sa fòrça de gigant e son aspèct espaventable, èran la garda de bòna man. Tre lo veire, aquelei bestiaris, te seriás tombat de la paur !

Quauquei sègles puei, a la començança dau sègle dètz-e-noven, son encara en activitat, dau mens sei successors ! Mai, après l'expedicion de Bonaparte de 1798, Mehemet Ali, cap de l'armada turca fuguèt mandat en Egipte en 1799 ; mèstre d'aqueu país tre 1805, farà un chaple dei Mamelocs en 1811.

Fau dire que pron d'elei, dau temps de la campanha d'Egipte, --rescapats de la batalha dei Piramidas--, s'èran raliats puei au Bonaparte. Lei subrevivents ajudaràn a congrear lo premier regiment dei Mamelocs de la Republica, puei de la Garda Imperiala. Lo Bonaparte, vengut Napoleon Premier, lei mandarà se curbir de glòria e de sang a Austerlitz. En pagament, lei tot darriers subrevivents a la retirada seràn quasi totei chaplats a son torn per lei Verdets, au moment de la segonda Terror Blanca, dins son depaus de Marselha.

E Pagnol dins aquò ? I anam venir.

Dins la garda de Napoleon, lei Mamelocs èran de cavaliers auborant un pòrt rude e supèrbe, e portant de gròssei mostachas. « Mostachas ne's que peu », se ditz ; ajuda pasmens a faire un retrach morrut e reborsier, pron retipaire d'un franc guerrier.

Sabe pasmens un òme que portava mostachas ansin, pas per se donar un èr ferotge, mai per tapar, autant que se podiá, una cicatriz dei gròssas, sovenir dolorós de la guèrra dei trencadas, morre rot per una bala enversada, dins una batalha en « Champagne Pouilleuse », en avans de Souain, pròche la « Ferme Navarin », lo 25 de setembre de 1915. Ambé Marcèu Pagnol se donavan pas dos ans, nascut qu'èra lo 11 d'octòbre de 1893 a Ròcamaura, dins Gard, mentre que lo Marcèu veguèt lo jorn lo 28 de febrier de 1895. Vaquí coma s'encontrèron.

Après s'èstre illustrat brillhantament au teatre, Marcèu Pagnol, totjorn bòna babilha, pivelat per lo cinemà parlant e deçauput

per son darrièr realisator, lo fotre e lo virús cinematografic l'agantèron, e per se sonhar a son biais, comencèt de montar seis estudiòs de presas de vistas a Marselha. Eriam en 1932.

Adonc, li fasiá besonh d'un bòn scenarista --çò qu'èra pas sensa problèma--, d'actors e de tecnicians, que se chausiguèt amb un sentir dei melhors, se volèm se remembrar per exemple Raimu, Fernandel o Charpin. Entre lei tecnicians, lo mai indispensable après l'òme de la camerà èra l'electrician ; e l'òme dau morre mostachut qu'ai dich, engenhaire electrician a la Societat Radiolà de Marselha, e coma de just, especialista dei cabinas de projeccion, foguèt retengut.

Nòstre electrician, que restava au 186 dau baloard Nacionau, èra d'una granda rigor tecnica, precis dins sei mesuras e seis intervencions, d'una abiletat d'artista, e d'un biais avenent ; mai, Dieu garde ! que degun toquèsse a seis installacions electricas ! Defendiá son territòri coma un Mameloc que n'en portava mostachas tanben ! Seis ussas negras e espessas tiblavan son regard. En mai d'aquò son pichon nom --Aquiles--, s'endeveniá pèu amb un retrach guerrier, e mai aquel òme, bòn coma lo pan, aguèsse jamai cercat leis estramàs en fòra dei prats batalhiers. Disiá pasmens de tròns e d'ulhauç quora leis artistas o lei figurants --e de còps d'espectadors--, anavan e venián au mitan de sei fïus, aïnas e montatges electrices ; mentre que d'artistas bramavan, elei, còtra lei tecnicians qu'entrepachavan son jòc d'actor. E lo Pagnol, ambé son biais de caracterisar sei personatges e sei collaboradors dins una lenga imajada, i aviá mes, a son electrician d'elèi, « lo Mameluc »; es ansin que disiá, e pas « lo Mameloc ».

Tot aquò charrava, vonvonejava, viviá ; e Pagnol, luòga de desparaular son monde, sovent laissava anar, aürós d'agantar sus lo viu repartidas e jòcs de scena nòus. Dins aqueu varalh se compren que faliá, pron d'un còp, començar mai la presa de vista ! « Vetz, aquí drech, aqueu tecnician, de tot segur serà dins la boita (la camerà !), fau tornar faire ! », « Vos encanhetz pas, lo còp d'après serà melhor, parai ? », veniá Pagnol. E lei quilomètres de pellicula s'amolonavan. Sovent, l'endeman d'un tornatge, se projectavan lei scenas mesas « en boita » la velha ; lei presas non retengudas, lo Mameloc se lei conservava preciosament a l'ostau. Mai quora se maridèt, tot Mameloc que semblèsse, posquèt gaire aparar sa

colleccion, que sa frema cercant de plaça, faguèt virar aquelei ravans de ròdas negras. Ara, cu saup quant vaudriá aqueu rafatum poussós ?

Pagnol e lo Mameloc, totei dos visquèron gaireben lo meme temps : se donèron tres ans quand moriguèron. Lo Mameloc defuntèt en Arles lo 9 de març de 1971 e fuguèt enterrat dins son Ròcamaura d'enfança. Pagnol se moriguèt a París lo 18 d'abrieu de 1974, e fuguèt enterrat en son país, dins lo cementèri de la Trelha.

Totei dos plegats dins sei tèrras natalas.

Lo Mameloc, quand bofa lo mistrau, dison que manda sei sovenirs a son vièlh amic, e qu'eu li respònd au temps dei marinadas. Adonc escotatz ben, de nuech, quand fa vent ; se charran totei dos en lenga d'òc, se charran en lenga nòstra.

Vos ai pas dich, lo Mameloc, lo coneissiáu ben ; èra mon paire.

Pau COLOMBIER (Velaurs, març de 2003)

LO MIRACLE

« Miracle ! Miracle ! Ai vist un miracle ! » Aquelei brams restontiguèron sus lo còp de onze oras dins la carriera nauta, davant la botiga dau perruquier. La gent sospresa, sortiguèt, tafurada e esglariada, per veire çò que se passava.

I aviá aquí, de genolhons au mitan de la carriera, lei braç en crotz, davant son ase atalat au carreton, e que li bavava subre l'esquina, blocant la navegacion, ignorant lei trompetadas dau liuraire de cervesa e de limonada e lei crits dau mercant de cebas, lo vièlh Lieutaud, leis uelhs levats au cèu, testimòni e principal autor d'aquel eveniment excepcional.

« Miracle ! Miracle ! », cridava Lieutaud, leis uelhs gròs coma de bòchas pariers a aquelei d'un celèbre cordurier parisenc anonciaire d'apocalipsi. La gent l'envirotava, en chancèla, atupida : un miracle, cossí ?

« Onte ? Qu'as vist ? La Santa Vèrge ? Lo Diable ?... Parla, mila dieus !... Sant-Estève ? »

Fau dire qu'aqueu vilatge es mai roge que blanc, mai puslèu rosat coma lei rafes e fach coma elei, roge defòra, blanc dedins ; lo sant patron n'èra Estève que foguèt acairat a Jerusalem sabi pas per de qué ! Çò que sabi es que lei pèiras costèron ren ais estatjants dau ròdol. E çò que sabi mai, es qu'aqueu sant agradava a totei : una part dau vilatge èra contenta de saupre qu'a passat temps òm podiá mandar de calhaus ai prega-dieus (mila dieus, èra dau temps que Bèrta fielava !), e daumatge qu'aquela practica siguèsse estada enebida ; e l'autra part, aquela qu'anava a la glèisa pregar e se faire sostar per Estève, tirava glòria e s'espompiá de se veire tractada en martira e victima per la cacibraia pagana e radicala.

Lieutaud èra de la rafatalha pagana e radicala. Adonc, èra aquí, au mitan de la peirada, un doç sorire ai bregas.

- « Zou ! Parla ! Qu'as vist ? »

- Parlarai a mossú lo curat, a eu solet. Aquò es de sa competéncia, me comprendrà », respondiguèt Lieutaud, la cara extasiada, lei braç en crotz, de genolhons au mitan de la carriera e dei petas dei cavaus, ases e autrei muous.

I aviá tanben lei granhòtas de benechier, quauqueis-unei d'abausons, d'autrei de genolhons, que s'èran recampadas au sant nom de « miracle », e que recitavan amb estrambòrd, fòrça fervor e afeccion, l'Ave Maria.

Un tau borrolís dins la vida pasibla dau vilatge onte raubar un ambricòt o un melon èra passible de la guilhotina, deviá se tractar lèu lèu que senon leis esperits serián a rebolhir. Lo garda anèt quèrre l'abat au presbitèri ; eu ensajariá de desbulhar l'istòria dau miracle de Lieutaud. Èra un capelan d'autre temps, vièlh, quiet coma Baptista, e coma èra onze oras, se preparava una verdala a l'ombra de la tona. « Bonjorn mossú lo curat. Fau venir ! »

« - Que se passa ? De mòrts ? Una reguitnada ? Un negadís ? Un fuòc ? Belèu la revolucion ? demandèt lo capelan se passant la man subre la gargamèla e fasent la beba en agachant sa verdala que l'entubava lo veire.

- Nani ! Nani ! Es Lieutaud ! Ditz qu'a vist un miracle ! Mai a pondut que lo dirà a vos, e solament a vos !

- Lieutaud, aqueu pagan, radicau manja-capelan ! Un miracle ! Me trufatz ! S'èra Anfoncina, ela que florís l'autar, qu'escoba la glèisa, qu'ensenha la doctrina ai pichòts, que m'alestis l'escaufeta quora l'ivèrn fa freg dins la sacristia, que fa uech còps per jorn sei novenas, òc, o creiriáu ; mai Lieutaud, galejatz ! »

Un miracle aici dins lo vilatge ! Fau dire que l'unenc miracle que lo paure curat aviá vist, epicurian e òme de glèisa sincèr, èra aqueu dau treble de l'aiga que vujava cada jorn dins sa verdala, e se pensava en bevent, qu'èra una dona dau cèu.

- « Un jorn, lo veguèri escampar d'aiga sus lo presbitèri, e es eu que prepausèt au conseu municipau de bastir una pissadoira còtra la glèisa, çò que lo cònsol e lo conseu faguèron a la lèsta. Aürosament que leis autoritats intervinguèron sota la quichada amistosa e energica de l'evèsque, per la tombar ; mai lo Lieutaud se passegèt dins lei carrieras amb una cresa de dòu una setmanada de temps. Alora, un miracle ! Laissatz-me rire !

- Vos fau venir ! Qué que vos pensaviatz, qu'es au mitan de la carriera de genolhons e qu'a estancat tota la vanegacion ! Ditz que revelarà lo miracle a mossú lo curat solet !

- Oblidatz-me e laissatz-me !

- I a tanben leis aficcionadas de la preguiera ; vòli dire vòstreï parroquianas mai ferverosas. Anfosina es d'abausons, recita lo Sante Regina, a lo nas dins de petas d'ases ! »

Tant i a que lo curat, tafurat, mesfisós, dubitatiu de segur, sosprés pereu (onte se ten la gràcia divenca !), aneguèt, escortat per lo garda-campèstre e quauquei devòtas, veire Lieutaud lo miraculós. A tusta balustra aviá pres lo ferrat e l'aspensor. I aviá pressa que quasi tot lo vilatge èra aquí, barjacant coma d'agaças, lei devòtas en espaimè.

« Anfosina, e vosautreï tanben, levatz-vos d'aquí ! Faretz de preguiera quora aurai acertat o non la causa. Alora ! Grand mescrent que vales pas l'aiga que beves, e vosautreï paganàs, soi aici ; cònta-me çò qu'as vist, s'as vist quauqua ren ! »

Lo curat èra pasmens pertocat per l'aire ravit e extasiat de Lieutaud e de son biais de restar de genolhons. « Leva-te, que debes aver mal ai cambas, e diga-me çò qu'as vist, nega Bòn Dieu ! »

- Un miracle, un miracle ! Mossú lo Curat ! Dieu m'a tocat de sa gràcia ! Grandmercé Bòn dieu, grandmercé Sant-Estève ! »

Cala, lei uelhs flamejants, lei braç totjorn en crotz, totjorn de genolhons coma s'èra palaficat per sòu. Son ase tanben aviá l'èr emberlugat.

« Parla, au nom de Dieu, parla !... Leis uelhs te fan bavarilha, as agut la berluga, as tetat a la damajoana... Parla, te lo demandi !

- Mossú lo curat, èri sus mon carreton, tirat per mon ase, Gabrièu, e es aici qu'arribèt lo miracle !

- Òc ben, diga-me, despacha-te que m'as fach mancar lo moment de la verdala... Alora, parla au nom de tot lo clergat, per lo sant nom d'Estève, per apasimar lo vilatge... Parla ! O te balhi un còp d'aspensor e te cofi ambé lo ferrat, palhassa !

- Figurat-z-vos... Adonc, anaviam mon ase e ieu a ma vinha de Nagafedas, enlevar lei correjòlas e tirar lo regon... E l'ase aguèt un besonh naturau... Leva la coa coma fan totei leis ases dins aqueu cas e... e... e...

- Òc ben ! Qué ? brama lo capelan e la fola ensembles, mentre que Lieutaud, sus lo còp de l'esmoguda aviá la gargamèla tant sarrada que pareissiá plus poder parlar.

- Òc !... Duèrp son culard qu'es rond, tot rond e... e... e...
e !

- E de qué ? Vas parlar, carementrant, piòt ! »

Lo curat èra en susor, n'en podiá plus mai èra encanhat. « E son culard es tot rond e... e... e... e a fach de petas carradas. Miracle ! Miracle ! »

Lieutaud foguèt l'eròi dau vilatge e nòstre brave curat vengut mut en seguida d'aquò, foguèt mandat a l'ostau de retirada dei curats ont i a pas mai de verdala.

Marcèu PUJOL

PAS QU'UNA CHAUCHA-VIÈLHA

Remenava dins sa mementa de sovenirs dau passat. Per quina vila èra passada e per de qué i faire ? Leis images totei s'engolissían dins son pensar. De tot biais es pas necite, se disiá, Margarida, de soscar en aquò. L'autre jorn quora l'ai vist saique me i a fach pensar. Mai es pas una rason per m'encafornar dins aquelei pensaments que de tot biais o sabi, desembocaràn sus ren mai.

Èra un pauc complicada, aquela femna, aumens es çò que quauqu'un aurí pogut se dire de la veire antau clinada sus sa pagina blanca, pensativa.

Fasiá de temps que voliá escriure mai que trobava totjorn una rason per o pas faire. Bessai que sa fotò encontrada a l'asard èra estada coma una bomba qu'espeta tardiera. L'aviá tant aimat sens qu'el o saupèsse pas jamai. Èra terribla de viure aquela istòria incredibla d'un amor pas jamai realisat çaquela dins lo pantaissar. Avia lo desir que i montèt dins lo sang coma totjorn quora i somiava ; mai ara sa tòca, o sabia, èra de pas pus se laisser desvirar de sa dralha. Comencèt de far córrer sa pluma sus la pagina e s'avisèt qu'èra pas tant malaisit qu'aquò. D'abòrd foguèt coma un jòc, puèi pauc a cha pauc se mainèt qu'una istòria se perfilava sota seis uelhs. Ren avia pas d'importància dins aquelei moments.

Lo temps èra dins son còrs e se sabia pas s'èra ela meteissa o lo temps que menava lo debanament dei mots.

Quina importància ? se demandèt. Deman serà un autre jorn. Mai aquelei rasonaments forra-borra n'aviá son conflè, e decidiguèt de pas mai pensar ansin tre ara. Perseguiguèt d'escriure en s'aparant de temps en temps per laisser córrer son èime. Subran se pausa drecha e pren sa saqueta, la pòrta, fa bèu ! Sortís e crida un taxi : « Menatz-me a la plaça Sant Sebastian se vos plai ! »

Lo menaire la gaita d'un uelh sospachós. A pas jamai ausit parlar d'aquel cafè, pasmens fai bèl temps que de carregar lei gents es son mestier. Tè ve, un quite jorn, una parla ponchut li avia demandat de menar son chin onte se lavan. Ma fista s'aquò èra ben pagat. Çò d'emmascant es de pas saupre onte lei menar. Li venguèt : « Òc, vos i meni subran ». Entamenèt la corsa. Quora se sarrèron de l'endrech, Margarida diguèt au conductor de s'arrestar. Sosprés de pas aver

landat mai, la laissèt dins un barri onte i aviá degun . Lei botigas èran totei barradas. Lo vent bufava leugier. « Siatz segura que vos laissi aquí ? » Margarida lo regardèt sensa dire ren, paguèt e partèt. Ausissiá son còr bombir dins sa peitrina. Non sabíá s'èra de paur o de non-fisança. S'arrestèt per alenar un pauquet e n'aprofichèt per regardar alentorn. Lo darrier còp qu'èra venguda aquí... Sei remembres se debanavan sota seis uelhs. D'aquel temps lo temps èra bèu, lo soleu escandilhava belèu dins son còrs tanben, mai ara tot li semblava negre ; tament que se demandava se trobaríá lo vam per contunhar son projècte. Caminèt mai, puei s'endralhèt dins una androna. Lo camin de la Calada. Quora arriba a cima, dintra dins lo cafè. S'assetta al comptador e demanda un guinhollet. A la telé i aviá una partida de balon e d'òmes que d'un uelh la regardavan, mentre que de l'autre espinchavan la femna que veníá de dintrar. La serviciala, una joventa ambé d'uelhs negres de matagòt l'agachava tanben. Que veníá faire aquela femna un vèspre de Nadau dins un cafè tant isolat dins la vila ? Margarida li venguèt : « Es que coneissètz un òme bèl, grandàs, amb un pendent e qu'es totjorn vestit coma un marinier ? »

« - Òc. De qué li volètz ?

- Voudriáu li parlar. Sabètz onte lo pòdi trapar ?

- D'aqueste moment trabalha a la fièra, s'entrevia d'un luòc que se ditz « la barraca »; lo podretz trobar ailà.

- Es luenh d'aquí ?

- Pas gaire. Avètz pas que de caminar per la carriera dau Pont Nòu puei d'enregar a senestra per lo baloard de Sant Joan. I trobaretz lei vira-vira. Mai mesfisatz-vos dei nòis ! »

Ausèt pas demandar Margarida çò qu'èran lei nòis e s'enanèt. Quand arribèt a la fièra cerquèt « la barraca », mai i aviá tant de monde qu'una canha i auriá pas trobat sei canhòts. Allora acomencèt de virar au mitan de la fòga. S'avisava pas que despuei quauquei minutas una drolleta mau penchinada la seguissiá. Margarida se sentiguèt coma acompanhada, virèt lo cap mai i aviá degun prèns d'ela. Se pensèt : « Siáu a devenir bauja, que me crèsi qu'ai de longa quauqu'un a l'après ! » S'avisèt qu'aviá pas engolit quicòm despuei lo dejunar ; s'aplantèt davant un vendeire de pomas rojas e li demandèt una part de trufas fregidas. Dau temps que parlava au mercant sent una man qu'assaja de li raubar çò qu'a dins la pòcha. L'arrapa. Es la man de la

drolleta que per s'escapar la morsegura e fugís puei a cambas ajudatz-me. Margarida reluca sa man sagnosa au mitan dau tarabastal de la fièra. Lo vièlh Antòni a vist la scèna, a un risolet e li ven : « Avètz que de regardar a man senestra ! »

Veraí, aquí, davant « la barraca » i a l'òme que cèrca. Mai ara que li pòu parlar, ausa pas. Se sarra d'eu e finalament li ven : « Vos remembratz de ieu ? »

El, de la veire, passan dins seis uelhs de recòrds desvelats per lo temps. Margarida clina docetament la tèsta e li ven d'una votz tremolanta : « Ne voliá plus ausir parlar d'aquela istòria. El me cresiá pas qu'aquò nos menariá al fracàs. »

« - Escotatz, Dòna, vos o dise, laissatz-me en patz. Cal pas desrevelhar lei mòrts.

- Vòli comprèner çò que s'es passat, vos pregui de me lo dire

- Venètz ambé ieu. »

Margarida seguís l'òme sensa repotegar. S'endralhan dins la fola. Li sembla que toteis aqueleis uelhs fan pas qu'un coma se un ciclòpe la susvelhava. Pantais o realitat, seguir, seguir de l'onga aquel òme que la carreja dins de carrieras que leis ostaus semblan formar de paretz de castèus. E el que se revira pas jamai. Margarida ausa pas li dire d'anar mens lèu. S'encala. Bolega pas mai qu'un cat quilhat qu'a vist o ausit quauqu'un, l'òme. Adaut, una femna, apiejada sus la fenèstra branda la tèsta d'un biais de dire de òc. Margarida compren de mens en mens ont es. Acomença de se sentir inquieta e se ditz : « Mon dieu, ma maire, e s'èra una trapèla ? Se me menavan per me chabir au mercat dei blancas que degun saup onte siáu... Vau morir... Non, siáu tròp jove... Prometi d'anar mai sovent a glèisa... » E patin, e cofin ! Tot d'un còp se duèrp la pòrta pintorlejada de blau. La femna qu'es aquí se vetz qu'a ren d'una santa : vestida d'una rauba corteta roja, ambé lei possons que sòrton e de cambas que semblan a aquestei d'una naïada, de sabatas autas qu'a Marselha li dison de « pilòtis ». E de pèus qu'envirotejan sa tèsta coma una èrsa granda. Sembla sortida d'un satiricòm o d'un film de Fellini.

Adamont sus son sèrre, pantaissava. Agachava lo soleu a mitat escondut per lei nívols. Se disiá que la vida èra bèla e granda a l'encòp. Lo blau dau cèu, aqueu blau escaraunhat per lei nívols. Tot aquel temps qu'aviá passat sensa la veire, sensa l'ausir ni mai la sentir. Maugrat el per amor lo temps que passa se desligavan e se debanavan sei remembres ; leis images, leis odors de vendémias...

Lei còlas, aquel ambient que remanda ai bacanalas d'un temps perdut per mièlhs se laisser trobar mai. Ela, sa boca roja coma la limpa, son rire clar coma l'aiga que tinda dins lo riu. Son abséncia li fasiá de ben.

Aviá totjorn aimar se laisser menar per leis aires, lo vent que te fa barrutlar maugrat tu ; que t'ajuda se conoisses son parlar. Èra pas necite de saupre sei noms, lei qu'ai reires li balhèron. De saupre qu'aqueu vent nos veniá dau nòrd, dau sud ; aquelei ponchs cardinaus lo rasseguravan. Pensava que l'ajudavan a trobar son dedins. De tota mena soscava pas. La vida lo manejava. Lo ben, lo mau, leis aviá laissat de caire fasiá bèu temps ja. Aqueu maniqueïsme lo remandava ais entrepachas entre lo monde, coma per se religar sens desturbar l'autre. Son amor per la vida lo laissava sovent tot solet. Li disián sauvatge, mai el sabiá qu'aquò èra son astre, bon o pas, ges d'ambivaléncia mai puslèu un balanç. Subran lo telefòn campanegèt. Respondeguèt pas sul pic que voliá saupre cu lo sonava. Una votz de femna un pauc madura li demandava de lo sonar lèu lèu per un affaire que lo tocava a el. Laissèt un numèro. « La coneissi pas aquela votz. De qué me vòu ? Tòrni sonar o espèri ? »

Sa curiositat èra dei grandas e aquel contact amb una votz estrangiera lo trebolava un pauc. Sa natura fa que li arriba de pas tornar sonar lei gents. Fasiá son trin, solide que lei gents li agradavan per caduna de sei singularitats, mai podiá pas s'entreviar de tot.

Sovetava rendre la causa publica per amor que l'aviá sus l'estomac despuei tròp de temps. Foguèt testimòni d'un viòu. Aquò lo tafurava despuei d'annadas. Mai coma ne parlar ? Contar çò que se cresiá d'aver vist ? Dins quina mesura aquel affaire li tombariá pas dessus ? Deviá èstre enterrat. Premier , perqué pas l'oblidar ? Mai coma ? Assagèt de se laisser carrear per lo temps, qu'aquest obrava per el. Mai de dètz annadas après, vaquí que tot sortiá mai sota seis uelhs parier dau jorn qu'aviá vist una joventa per sòu, ambé d'òmes a son entorn. Ela, coma perduda dins un sòm salvador, e elei a

l'entorn de sa preda, sensa bolegar. Un eveniment vengut dau temps de la pèira, quand per s'apoderar d'un territòri caliá tanben s'apoderar dei femnas. Lei massais dei temps modèrns. Ara pensavan pas qu'a el e a son desir d'oblidar aquela scèna. D'escafar per totjorn aquela scèna onte s'engolissiá sei paur, sei dobtes, sei cresenças.

Lei copables ? Ne son plenas lei presons d'aquelei qu'an pas poscut sortir de sa bestialitat e que li an levat la libertat. Alora, que faire ?

Sonèt mai lo numèro de la dòna misteriosa. Degun respondiguèt qu'aviá tròp esperat. Regardèt lo cèu. S'èran amolonats lei nivolàs. Una cubèrta grisa amagava lo soleu e semblava que lo cèu anava li tombar dessus la clòsca. T'agentèt un mau de mementa tant fòrt que se couquèt. Aquí aumens, degun me vendrà pas desturbar se pensèt Massime. Tornamai tindèt lo telefòn. Respondeguèt aqueu còp : « Òi... »

« - Devètz venir au 7 de la carriera de la Vèrge, dins una ora.

- Mai quau es me parla ? »

Degun respondeguèt. Avían racrocat. Se buta fòra dau liech Es au numèro 7. Une femna sortida d'un satiricòm lo fa dintrar e li pausa una fata sus leis uelhs. Perqué repotega pas Massime ? Se lo demanda. Quauqu'un lo pren per la man e acomença de montar leis escaliers. Adaut lo fa assetar. Puei pas pus ren. Gausa pas bolegar. Mai li sembla qu'a costat d'el i a coma un buf. « Vos rapelatz aqueu jorn terrible ? Perdequé avètz pas ren fach ? Coma avètz pogut laisser passar tant d'annadas sensa n'en parlar ? Ara, digatz ? »

- Sabi pas, es tant luenh e pròche a l'encòp ; crèsi belèu... qu'es la paur... toteis aqueleis òmes aurián pogut me tuar... Mai quau es que parla.... Laissatz-me en patz !

- Ara Massime anatz far una promessa. Anatz sul pic a la gendarmariá per testimoniar.

- Mai es tròp tardier, fa quasiment dètz ans !

- Mai sabi que per vos es coma s'èra aièr !

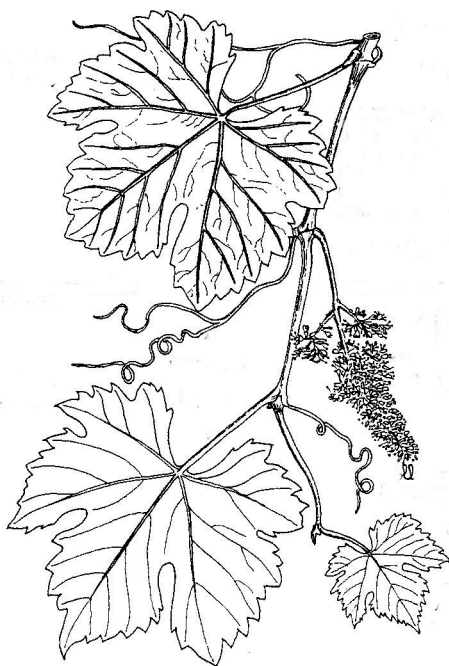
- Digatz-me qu'es pas qu'una chaucha-vièlha...

- Non ! Siáu ben viva, e la votz qu'ausissètz es la mieuna, ara fotètz lo camp ! »

S'entornèt au sieu. Se couquèt, coma totjorn quand compren pas ren. Dins l'escuresina i a un bruch, coma aqueu d'un parpalhon. Fa lume e te vei un chuca-sang ; se sap pas dei dos quau aguèt lo mai

paur. Quand s'apasimèron Massime s'endormiguèt e pantaissèt a son amor de luenh, Margarida...

LA LOBA

NOVEMBRE : Emilion

Cambièt l'aiga d'una fònt dins un vin que li sovetava bòn avenir. Coma èra un pauc masc, aquò capitèt. Demòra per l'eternitat dins lei vinhas de son senhor.

REMEMBRES BANHATS, REMEMBRES ONCHUTS...

Lo vin, l'òli d'oliva, la vinha, l'olivier...

La vinha, l'ai jamai facturada, e mai que... ai passat quauqueis annadas dins lo vinharés que demoravi a la « pòrta dei Cevenas », Alès. Adonc ai vist laurar, sulfatar, vendemiar ambé la muòla, e mai podar, despampar, tot a la man. A despart d'aquò, ieu, lo vin lo bevi !

L'oliveta, i ai jamai pausat lo pè, e mai que... me siáu mai d'un còp passejat dins leis Aupilhas e que d'oliviers n'ai vists. A despart d'aquò, ieu, l'òli n'en fau la salada !

Qué pòdi contar sus un afaire que me sembla tant estranh a ieu lo garri dei vilas, que n'ai un sentit de mantenença, de vielhum, ara que ren se fa sensa protèsis, maquinas especializadas, qu'un solet menaire es encara de tròp estent que còsta tròp car ? S'es jamai parlat tant de « transparéncia », probable perque lei causas son jamai estadas tant foscas dempuei que l'industria agrò-alimentària s'es apoderada de tot çò que manjam, de tot çò que bevèm : sabes tu se l'òli d'oliva que metes sus ta salada ven d'aquí a costat o ben de Siberia ? Alora...

Alora, quand seretz ben vièlh, lo ser a la candèla (tè, es curiós, aquò me rementa quauqua ren...) podretz totjorn me contar d'istòrias de ma grand la bòrnia. Òc ? N'en vaquí !

Un còp èra, qu'èri pichonet, es de dire... lo papet menava tot solet sa « bastida », çò qu'en país de Crau designa una campanha simpleta : èra pas un borgés marselhés, luenh d'aquí. Davant l'ostau, i aviá una tonèla lònca lònca, te sabi ieu, bensai dètz o dotze mètres ! Una soca de rasim blanc de gròs grum, coma ara « l'italian ». Lo demai, lo sonavan de jaquet, dau pichon grum redond, fèrme e que te fasiá un jus negre coma de sang de taur. Immanjable. Es amb aquò que mon grand se fasiá lo vin per l'annada. Ambé l'inchalhença de la joinessa, ai jamai assajat de saupre coma fasiá, de tot biais èra un pauc magic, mai me soveni pasmens de l'aver vist escrachar lo rasim ambé lei pès que te sortián d'aquí roges coma non sai. Lo premier jus, te lo metiá dins de botelhas, per far lo « vin de garda », e te

recuperava per aquò de vièlhei botelhas de champanhe. Puei, probable qu'ajustava d'aiga per far la « piqueta » que se servava pas : aquesta apondiá un brison de fèsta après de sopa d'auton. Probable qu'èra mièlhs d'aguer pas l'estomac pre-traucat, que la piqueta auria reprochat, mai tant pièg ! L'asard a fach qu'ai eiritat dau pegau dedicat a la piqueta, pichòta terralha pançada, jaunassa ambé de motius geopetrics castanhencs que rementan lo rasim. Per çò qu'es dau bòn vin, èra de segur reservat per lei fèstas e, quand arribava l'estiu, s'una botelha petava lo tapon a la dubertura, èra la marca de sa qualitat. Es qu'una alquimia subrenaturala aviá cambiat lo jaquet en champanhe !

Lo papet a jamai « fach rintrar » de resèrvas de bordèu o de borgonha, que bensai n'a jamai begut ! Mai èra d'aquela mena d'òmes que sabián prene la mesura de son saupre-far e s'endevenir per tastar dei plasers simples. Èra un temps que l'argent èra pas l'alfà e l'omèga de tot gausiment. Per parafrasar una cançon d'un còp èra , « vos parli d'un temps que lei mens de... seissanta ans pòdon pas conóisser ».

L'òli d'oliva, aquest produch que, per la França centralista, foguèt tant de marrit gost, amar, fòrt, e que fasiá de fregiduras de la nolor tament òrra qu'èra ren que la marca de sota-desvolopament d'aquelei Canacs d'Espanhòus... L'òli d'oliva qu'un bèu jorn l'industria agrò-alimentària, totjorn la mema, a descubèrt coma aisina de profiech : recampament, mescladissa, copadura, d'un fum d'òlis de tot l'entorn mediterranèu. L'òli d'oliva es venguda un element essenciau de la dietetica (e es que reconoisença d'una realitat) e l'ambassador dau soleu-mi-fa-cantar miegjornau, tant dire un pauc de vacanças e de farniente dins lei neblas dau nòrd...

Non, lo papet aviá ges d'oliveta. Es mai tard dins ma vida, a un moment un pauc vuege, sabètz quand quauqua ren vira pas redond e que cercatz un placebò espirituaü, un derivatiu, que faguèri fòrça bicicleta, non, de velò. Es de dire « d'espòrt », çò mai possible de quilomètres, sus de maquinas perfeccionadas, que ren que sa possession vos classa lo professionau. Lo plan es pas que per lei mametas poussivas, la pojada es lo luec de totei leis embriaguesas de l'esfòrç sensa mesura, la devalada es lo luec de totei leis embriaguesas de l'abrivament. Es ansin qu'ai trevat, entre autras, totei lei rotas deis Aupilhas.

Es ansin que me siáu familiarisat ambé l'olivier. Aquelei campets menimosament tenguts dins lo pendís d'una comba centurada dei dentèlas de cauquier blanc. Lo vent que devala, enganaire, de bescaire, la comba, fa trefolir lei pichòtei fuelhas reddas que dins son forfolhejadís fan mirgalhejar de colors metallicas, de l'argent au vèrd sorn, quasi negre. Ieu, l'òme dins l'oliveta, l'ai jamai rescontrat que d'ivèrn, quora novembre passa de mistralada en mistralada, entre doas pluejas, e que lo freg t'engrepesís lei pès e lei mans. Ieu sus mon velò, eu sus son escala qu'es a olivar.

Vaquí de remembres qu'un bòn quart de sègle dessepara, mai que son encara testimònis d'un rapòrt estrech a la natura, mentre que uei... Es que i a encara de païsans per se gelar lei dets, a la marrida sason, per podar o culhir d'olivas ? Son pas lei supermercats que t'ajudaràn per trobar la respònsa. Repepiadís d'un vièlh colhon qu'a fach son temps ? Perqué pas... mai i a aquí, çò me sembla, una question qu'es ben d'actualitat : de qu'es devenguda l'autonomia de l'individú, ambé son saupre-faire, dins la natura ? Ara, i a d'oenològs per te far analizar l'anament dau vin cada tres jorns, dins de laboratòris especialisats, t'emplegan de creba la fam un jorn per culhir de pomas, l'autre d'olivas e lo tresen de pòrris. E totei s'anam engrunar dins de veituras sus lei rotas de l'enantiment virtuu. Mai lo dieu Mercuri nos a ben encloscat aquò : aquí es lo progrès, basta de pagar !

Joan-Glaudi LATIL

LO REVENGE DE L'OLEASTRE

A temps passat, mai que passat, creissiá dins lo relarg marselhés, e de segur dins tota la Provença, un aubrilhon fèr. Aquel aubrilhon mistolinet, espinós, deis acinas negras e amaras mai que mai, èra un aubre libre que veniá onte voliá sus nòstra tèrra provençala. S'acontentava de tot, dei tèrras mai secas, mai rocalhosas, mai pauras. Leis òmes d'aqueu temps mai que passat, nòstreis avis dei milenaris a darrier, aquelei que se norriásián en culhent çò que la natura li donava, de segur, manjavan aquelei peturgas aspras e amaras.

Quand leis òmes donèron de noms ai causas de son entorn, n'en donèron an aquel aubrilhon. Es lo nom d'*oleastre* qu'es vengut fins a nautres.

Fa dos mila sièis cents ans, venguèron lei Grègos. Un bèu jorn desbarquèron sus lo ribairés dau Lacidon, Marselha futur, nos an dich. N'i a que s'installèron dins aqueu país espitalier, se mesclèron ai gents de l'endrech. Negociants de segur, èran tanben saberuts, coneissián de tecnicas novèlas. Aprenguèron ai gents lo biais de facturar leis oleastres mistolinets, de lei rebroundar, de leis empeutar ambé de bròca qu'avián aduchas de son país. Leis oleastres fèrs, libres, venguèron de bèus oliviers deis acinas mai gròssas, mai popudas, pas tant amaras, manjadissas. L'aubrilhon fèr èra vengut un aubre domestic.

Arribèron puei lei Romans. Es elei qu'espandiguèron l'aubre novèu en fòra dau relarg marselhés e, per començar, de lòng dau ribairés de la Mar de Bèrra. L'olivier èra installat en cò nòstre. Anava conquistar tota la Provença.

Dins aqueu periòde se podiá pas que nòstre oleastre e lei varietats vengudas d'en defòra se mesclèsson pas. La polinizacion crosada faguèt son òbra. Lei varietats que s'esparpalhèron aici e ailà, capitèron mai o mens sus lei terraires ont arribèron. Aquelei que capitavan, que s'adaptèron ben dins un ròde, prenguèron un nom diferent. Ansin, avèm la *selonenca*, l'*aglandau*, la *picholina*, la *saurina*, la *grossana*, la *berugueta*, e fòrça d'autrei encara. N'i a un gròs molon. N'i a tanben que pòrtan mai que d'un nom. Mai se pòu dire, de tot biais, que totei an dins son capítaiu genetic quauqua ren

que rementa l'aubrilhon fèr e libre qu'au temps mai que passat creissiá sus la tèrra nòstra. Lo sovenir luenchenc treva l'aubre, dei recontorns de la soca fins ai brots novèus.

Abrieu començava. Es lo temps favorable per rebrondar. L'òme èra a l'òbra desempuei lo matin. Avia acabat un vintenu d'aubres. Lei brancas joncavan lo dessota deis oliviers. Lo soleu èra encara aut. Decidiguèt de n'en faire un de mai. Chausiguèt un bèl aubre de tres pès, sa cima montava quasiment a doas canas, sa rama èra ben fulhosa. I avia de trabalh de faire. Per lo ben rebrondar, de segur faudriá una bòna orada.

L'òme jutgèt de la forma generala de l'aubre. Dreicèt son cavalet, s'assegurèt de lo ben plaçar d'aplomb e prenguèt son secator a plena man. Faliá un pauc descendre la cima, netejar lo dedins de l'aubre, aerar lei pendoliers, acorchir lei faudas. L'òme, quilhat sus l'escala, se meteguèt a l'òbra.

Subran, l'aubre coma se reguitnava, freniguèt, boleguèt, brandèt de mai en mai, tremolèt de tota sa fòrça retenguda d'ans e d'ans dins sa soca, dins sei troncs, dins sei brancas, fins a sei brondas mai primas. Lo cavalet resquilhèt. Pataflòu ! L'òme èra au sòu, bolegava plus. De segur, la lama dau secator avia entamenat una bronda que servava mai que leis autras la remembrança de l'oleastre que vivia sus aquela tèrra, fèr e libre.

Sus lo còp, lei brondas freniguèron, un murmur quasiment inaudible s'enucèt dins lo vergier. Se podia ausir quauqua ren coma aquò : « *N'en vaquí un que, d'un moment, non vendrà nos carcanhar, nos acorchir, nos giblar coma de chins o d'esclaus a son servici, nos entrepachar de viure libres coma l'èran nòstrei "paires."* »

Guiu GARNIER (lo 15 d'aost de 2002)

E L'OLIVIER REGRELHARÀ

Per enaurar l'olivier secular e l'aur viu que n'en raia, ren se pòu dire que fuguèsse remastegat mant un còp. Dempuei lei trobadors, totei an cantat lo vèrd cendrilhós de son vièstit, d'autrei an benesit sa frucha e lausat l'òli de totei lei terraires. Alòr qué contar de mai ? Seria dich que se posquèsse ren apondre ?

Anem ! La cançon dau rossinhòu aplanta pas la ritornèla dau rigau dins la baranha de la prima. Maugrat l'aigla auturosa que s'emplana, la dindoleta perseguís de contunha lo moissau au ras dau cotrejat.

Ata ! Avètz pitat ! Ara sabètz que lei cimèus de la literatura me fan ges d'entramba per adurre mon grum de sau e mon degot d'òli a la tapenada !

L'olivier, aqueu gigant dei còlas ensolelhadas, fuguèt pasmens descabeçat un bòn pareu de còps dins lo darrier centenau d'ans : en dètz-e-nòu cents vint-e-nòu --leis avis ne an encara remembrança--, puei sembla que i a gaire d'aquò, en dètz-e-nòu cents cinquanta sièis, lo frejàs, vos rementatz coma rasclèt tot, e coma leis oliviers de la baissa, au printemps venent, fasián grisa mina. La sapiéncia pacanilha s'emplanèt e cadun de chifrar ; espedidonèron de temps e faguèron lo deduch dau malastre, tant a l'adrech coma a l'ubac. Venguèt puei la senténcia dei saberuts : lo verdicte èra sensa apèu ! Pron de lei pas derrabar, leis oliviers se devián acorchir au ras dau soquet per faire grelhar lei gromands. Se faguèt pas sensa renar ; lei lobas pasmens, ressas e autrei ressets, lèu lèu afustats, faguèron mestier ; e lei barris de bòsc esperlongats ai raras dei vergiers aculhiràn de temps lei jaç de conius.

Dins la Provença Auta, leis aubres patiguèron fòrça mens ; un rebrondatge sevère, e mant un reverdiguèron. Tot aquò pasmens faguèt nòstra Provença trevirada per quauqueis ans.

De badas ; lei fòrças vivas dau campèstre fugiguèron devèrs la vila ; la joventut se roncèt dins leis usinas e autrei manufacturas. Dins lei bastidas, lei rèires aguèron pas la vòlha de facturar totei lei bens ; d'aqueu temps data un molon de campàs, que lei pinàs crèisson mièlhs que leis oliviers sus lei bancaus dei muralhas abausadas.

Basta ! Anem ! Esquicham lèu la lagrema que perleja, que de contunha vira la baudufa.

Çò que leis avis avián fach, lo faràn lei felens ambé l'ajuda dei mejans mecanics. Vaquí donc, dins lei plans trevirats, e lei semenats reverdissents, lo grifon ; se passeja a l'entorn dei cepilhons que regrelhan. Ara lo caminaire afogat s'aplanta au canton dei bèuvésers, esbaudit de la respelida de l'aubre-rei de Provença. Lei laissats per còmpte son refrescats, lei pins e argelàs tengut d'a ment ; e de plantiers florisson dins lei campàs. Dins lo relarg, lei cataus de la nòva casta son a destriar leis aglandalas e autrei saurinas, dei tripadas e grossanas⁴. De molins nòus son atrencats e cada annada adutz un pauc mai de recòrda. Luenh dau folclòr, aquò es Provença que manda sei rais d'aur sus lei taulas, e la respelida es pas acabada, bòrd que lei majoraus de la confrariá de l'olivier ne son a fargar « d'apellacion contarotlada » per leis òlis.

Tot aquò escafa pas l'òbra de totei lei jorns. Se fai dins l'an dos o tres tractaments còtra l'uelh de pavon, la cochenilha, la mosca e lo vèrme de l'oliva. Tanben un pauc d'engrais e un còp de grifon son benvenguts ; e lo rebrondatge, aquò s'apren, es una sciéncia que lei sabents expandisson, mai cadun la practica a son biais. Vendrà puei la pontannada de la flor, qu'es tant modèsta que fau durbir l'uelh, quora a tanat l'olivier, per avisar son expandida. E lo paisan manda alora una estimada de la recòrda, en pregant Dieu que non plouguèsse ! Un còp la flor tombada se vei pas per autant la mendra frucha ; pasmens es d'aqueu temps que s'ausís dire : « Una per meisson, cent per oliveson ».

Amb aquò l'olivier, per pauc que la tempora i siegue, es reconeissent e abelan, qu'au mes de novembre, maugrat la mistralada e la freg, veirà s'expandir lei fielats e s'aurorar la ronda dei cavalets.

Andrieu REYNIER (Velaurs, març de 2003)

---

⁴ Variatats d'olivas.

L'ÒLI DE VELAURS

Quand se parla d'olivas, lo monde vagan de brandussar lo nom de la valada dei Bauç, deis Aupilhas, de Moriés, de Maussana e que sabi ieu ?

Verai, aquí de ròdols ont l'a fòrça vergiers. Mai nautres tanben n'avèm d'oliviers ! Aquest an Velaurs a quichat sei seissanta tonas d'olivas, dins un molin vièlh mai que fa rajar un òli dei mai gostós de Provença. Es l'un dei molins cooperatius dei Bocas-de-Ròse que còmptan encara nòu molins privats.

Maugrat la tecnica modèrna, faire d'òli a pas tròp cambiat, dison, despuèi que lei Foceans, ben avans Jèsus-Crist, faguèron venir l'olivier dins nòstrei relargs. A Velaurs, coma d'en pertot, vaquí coma se practica.

Leis olivas son engranjadas sus d'una espessor de setanta centimètres a la començança, per tombar a trenta cinc centimètres quora, pron fermentadas, son bònas a escrachar.

Son puei mandadas dins l'embotador avans de tombar, tot seguissent un bornèu, dins lo trissaire d'onte tomban sota lei mòlas que n'en fan una pasta. Aquela pasta, cochada puei sus d'escortins, es pressada ; un bòn centenau de quilòs a cada còp.

La premiera rajada tomba dins un bacin, e d'aquí dins un separator per levar l'aiga ; l'òli eu, es menat dins la tina, puei dins de caissas de zinc d'onte serà retombat cinc còps per que siegue ben per la consumacion.

Alòr es un chale de tastar aquel òli ros e requisit que n'en siam reconeissents a la còla dei trabalhadors, au conseu dau molin e a son baile, nòstre amic Danièl Donnier.

Raols FERAUD

Velaurs es un vilatge, ara vengut vilòta estent la fugida deis urbans vèrs lo campèstre, entre Ais-de-Provença e Ronhac, tocant la mar de Bèrra.

L'EXEMPLE DE L'OLIVIER

Aquest an, per cambiar un pauc, vos vau pas contar de falibordas ni mai d'istòrias fantasticas o de sciéncia-ficcion. Per un còp, vau estar dins la realitat, la realitat vertadiera. L'istòria qu'anatz legir s'es debanada dins l'estiu de 2002 entre Carnolas (lo vilatge onte siáu nascut) e Pinhans (lo vilatge qu'i rèsti), dins Var.

Dins lo caire sonat leis Esperoás, ai doas faissas onte son plantats un quarantenau d'olius.

Mai d'en premier vos devi dire d'onte me ven aquesta oliveta. A passat temps èra propietat d'un que li disián Fèlix Bonnaud. Aqueu d'aquí viviá dins lo vilatge de Carnolas e èra lo grand mairenou de ma maire Adriana James. Lo Fèlix èra mainatgier e tanben pausaire de ralhs per la companhiá P-L-M (París-Lion-Mediterranèa).

A sa mòrt, ma maire Adriana eiritèt de la mitat de l'oliveta, e son fraire Aquiles, de l'autra mitat. Aqueleis olius bèus e chanuts nos balhavan d'olivas e d'òli per l'annada.

Mai vaquí qu'au mes de fevrier de 1956, coma dins tota Provença, i aguèt a Carnolas una gròssa tempèsta de neu. Tombèt pas luenh d'un mètre de neu sus lo terraire, puei i aguèt un freg terrible e lo termomètre devalèt a -22° !

Sus lei restancas de la part auta de l'oliveta qu'èra prerietat de ma maire, quasi toi⁵ leis oliviers morèron gelats. Per çò qu'es de la part qu'èra a mon oncle, una bòna part foguèt esparnhada.

Ambé lo Renat, mon paire, avèm serrat a la loba leis olius au pè e se siam caufats lòngetemps ambé la lenha.

Mon oncle eu, laissèt sa part a l'abandon e a cha pauc, son oliveta tornèt enermassida e foguèt tapada de lentiscles, messugas, cades, ginèstas e mai mai.

Quauqueis annadas passèron e coma la produccion d'olivas e adonc d'òli èra tombada a quasi ren, mei gents decidèron de vendre son ben onte restavan que quauqueis oliviers, per se crompar un ostau a Carnolas.

---

⁵ *Toi* : forma provençala maritima per *totei*.

Se debanèt mai lo temps. E passa que passarà. Un jorn, mon oncle ja pron vièlh, morèt. E cromptèri son oliveta a mei cosinas Marineta e Renada e a son fraire Ives.

M'aviá totjorn agradat d'aver d'oliviers e ben lèu facturèri lei doas faissas e radobèri un vintenau de restancas qu'èran a mitat escrancadas. Puei, ambé l'ajuda d'un amic qu'aviá de mestier, podèri leis olius. E venguèron lèu d'aubres que tornèron donar d'olivas ambé una òli de tria que n'i aviá pron per l'annada.

Ara, ne veni a çò qu'arribèt lo 12 d'aost de 2002.

Dins la vesprada èri dins mon ostau de Pinhans, plaça deis Infèrns⁶, quand subran la lutz venguèt pallinèla. Puei, me cotiguèt lei narras una odor de fum. Defòra i aviá un nivolàs de fum. Un fuec ! Fau dire qu'aqueu jorn d'aquí bofava un mistralàs a te derrabar la coa deis ais. Gaire après auseriam la sirena dei pompiers que disiá qu'èra pas luenh d'aquí lo fuec.

Sortèri e d'après la direccion de la tubèia compreguèri lèu que l'incendi èra sus Carnolas e que s'acaminava vèrs Pinhans. Pensèri subran a mon oliveta qu'èra a mitat camin e prenguèri la veitura per anar sus plaça.

Lo fuec èra ja pròche deis Esperoás. Sus la drecha, cremava la còla. Sota leis alenadas poderosas dau mistrau, lei pinedas èran plus que de flamassas rojassas. Leis aubres s'enfuecavan d'un solet còp e èran environats d'un fais de flametas e belugas esbleugissentas. Tal un dragon, bramava lo fuec e escupiá d'estubadas negrassas.

Èra plus blau, lo cèu, mai tot sorne e lo soleu donava d'èra a un balon roge pallinós. A ras deis aubres, d'avions largavan d'aiga e de retardants dessus l'incendi. Lei pompiers elei, èran agropats a l'entorn deis ostaus per leis aparar.

Mai sensa relambi lo fuec fasiá avans, butat per lo mistrau e rabinava la seuva de seis dents fornarelas. Subran lo dragon aguèt doas lengas. Una s'endralhèt vèrs lo suc de la còla dau temps que l'autra anava vèrs l'avau. Amondaut, siguèt una mar de flamas gigantas mentre qu'ailavau lo fuec arribèt sus la limita de la seuva e sautèt dins un oliveta tornada fèra. Aquí trobèt que mai de fòrça e

---

⁶ *Leis Infèrns* : mai una istòria d(oliviers ; la plaça qu'es sonada ansin, i metian de tinas per l'òli qu'èran sota lo sòu, adonc a un nivèu inferior (l'*Infèrn* religios ven tanben dau mot *inferior*).

ajudat per lei raissas dau mistrau, passèt lo camp enfuecant un bèu cade qu'èra sus la premiera faissa de mon oliveta.

Quand aviáu desembartassat mon ben, aqueu cade li aviáu rebrondat lei brancas bassas e l'aviáu laissat tau coma èra, majestuós, ambé son tronc que fasiá mai de cinquanta centimètres de diamètre e una autura d'au mens quatre mètres.

Èri tocant lo cade quand s'enfuequèt. Foguèri tot estransinat. I aguèt un petejament espectacular e s'expandiguèron un molonàs de belugas. La calor venguèt tant fòrta que deguèri recular, puei s'enflamèt l'èrba de l'oliveta : èran pas autas lei flamas, mai ambé lo vent s'escampilhèron lèu lèu dins leis oliviers.

Tornèri lèu sus lo dralhòu que ribejava mon camp, puei arribèri sus la rota. Èra clafida de monde. De gents de Pinhans e de Carnolas, de toristas qu'agachavan, pivelats, l'espectaclós incendi. Lei pompiers venián d'arrestar la circulacion que lei flamas s'aprovachavan de la rota. Lo temps d'anar a ma veitura que lo fuec sautèt de l'autre costat maugrat lo vira-vira que fasián de lòngra lei Canadairs e lei Folkers.

Desplacèri ma veitura prètz d'un desenau de toristas qu'èran aquí, inconscients dau perill. Just après, veguèri que lo fuec veniá de passar un vinharés e qu'arribava prètz de l'ostau d'un collèga. Anèri ambé d'autrei personas per picar ambé de brancas vèrdas sus lei flamas que resquilhavan dessus l'èrba seca, per leis escantir. Mai, a quauquei mètres de l'ostau, un molonàs de lenha que lo collèga aviá mes aquí per la chaminèa, s'abrandèt. Maugrat lo conduch qu'arrosava, dins ren de temps i aguèt de flamas autas de doas a tres mètres secant de pins qu'èran tocant mai bònastre que maugrat aguèsson leis agulhas de rimadas, s'abrèron pas. Èra un brasàs tau que posqueriam pas tenir car nos auriá faugut l'ajuda dei pompiers qu'èran sus la còla a assajar de protegir tres ostaus enviroatats per l'incendi.

Arriberiam finalament d'escantir l'incendi a l'entorn de l'ostau e tornèri a mon oliveta. Avia passat lo fuec, e lei socas vièlhas geladas en 1956 èran a se demesir d'aise d'aise.

Sus lo dralhòu, de pompiers asaigavan leis oliviers per empachar lo fuec de sautar dins lei bens qu'èran de l'autre caire. Mai, après aver contornat lei tres ostaus, pus luenh, lo fuec èra a cremar

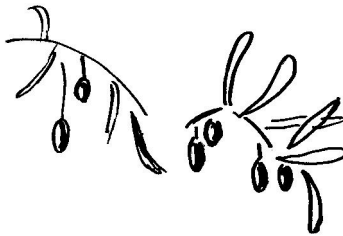
una altra pineda tant espessa qu'èra pas possible ai pompiers d'i anar dintre. Leis avions largavan d'aiga dessus sensa parvenir a l'estancar.

Es de vèspre, après uech oras, que lo mistrau tombèt e que lo fuec foguèt mestrejat en riba de Pinhans. Dins pas tres oradas t'aviá cremat quasi nonanta ectaras. Sabèm ara que foguèt mes volontariament dins tres endrechs, aquel incendi, mai an pas trobat lo criminau. Un criminau qu'a mes en perilh la vida de fòrça monde e qu'a sagatat de seuvas e de camps.

L'endeman de matin, anèri a mon oliveta. Lo sòu èra tot gris, tapat de cendres. Sus mon quarantenau d'oliviers, quinze èran completament rabinats, lei vièlhs troncs èran tot negres e se n'auborava encara de fum. Leis autres avián de fuelhas totei passidas, e leis olivas, encara pichonetes mai ben formadas, èran acorchonidas, froncidas, totei secas...

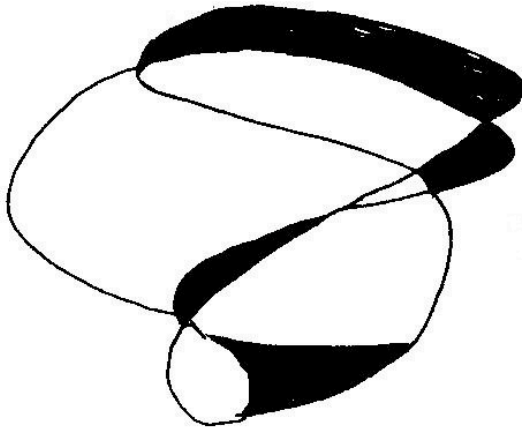
N'aviáu plantat cinc aquesta annada, e ren qu'un servèt de fuelhas vèrdas car èra mai grand que leis autres. Despuei, aquelei qu'avián completament cremat e que semblavan mòrts an partit mai dau pè. Qu'es un aubre que resistisse fòrça l'olivier. E nautres avèm de far parier, que !

Joan-Glaudi BABOIS (29 de genoièr de 2003)

DECEMBRE : Viviana

Faguèt romavatge de Broceliana a Roma onte regnava
Merlin Ier.

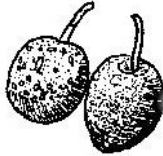
LEIS OLIVADAS

Per toi lei Sants,
L'oliva a la man.
Aquò l'a de sègles que se ditz :
Es mai lèu fach de va dire !
Que leis olivadas es pas ren !
E qu'au mitan de novembre
Sovent fa gaire caud !
Atapats coma en plen ivèrn,
'mbé lei gants e lei passa-montanhas,
Esperaviam un pauc de soleu
Per començar l'olivada.
Totei leis ans, fin de novembre,
Fau culhir en se gelant,
Quilhats au cavalet ;
E la canestèla sovent tomba dei mans.
Quand fasiá tròp frei dins lo vergier,
Fasiam un fuec de ramas
Per se caufar un pauc lei dets.
Mai lo mistrau dins la plana
Ven gisclar per totei lei traucs.

Miegjorn ! Avèm aduch la biaça ;
Manjam, sus lo bot dei dets,
Una saussissa, una anchòia,
Un pauc de pan 'mbé de pastís.
Avèm pas lo temps de taulejar;
Fau culhir avans que la nuech tombe:
Quand vos siatz logat a pretzfach,
Fau pas va prendre tròp a l'aise,
Fau culhir e fau culhir encara
Per faire una bòna jornada.
Lo soar s'acampam a l'ostau
Roges coma de grata-cuous;
Se caufam a la chaminèia,
Tiram de l'ola la part de sopa:

Lo bolhon caud reviscola,
Chaucham de pan per se calar;
Finissèm amb un talhon de buou...
Es l'ora de s'anar cochar,
Sensa tròp faire de discors;
Avèm la nuech per se pauvar,
Mai dau relòtge, pecaire !
Farem jamai lo torn !

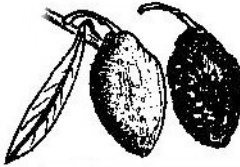
Raols FERAUD (15 de novembre de 1984)

La grossana

La salonenca

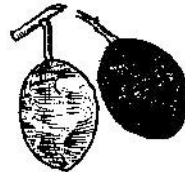
La picholina

La tancha

L'aglandau

Lo Calhetier

FILMS OCCITANS O FILMS EN OCCITAN ?

La tòca d'aquest article es de retrobar, a través de quauquei exemples, l'utilisacion de la lenga d'òc o occitan (« la lenga nòstra ! »), dins d'òbras de ficcion dau cinemà o de la television, e lo sens que donan sei creators a aquesta usança.

A la començança, es de bòn remembrar que lo Seten Art nasquèt dins l'espaci occitan, en 1895, ambé la celèbra « Arribada dau trin a la gara de La Ciutat », dei fraires Lumière. Mai èra pas possible d'ausir la lenga occitana dins lo cinemà mut !

Per lei gents que pòdon legir subre lei labras, se pòu belèu descurbir de dialògs en provençau, en espinchant lei gròs plans de « L'Arlatenca » (de Capellani, en 1909, segon Daudet) o la version virada en 1922 per Andrieu Antoine, l'òme famós de teatre parisenc.

Ambé lo « parlant », lei condicions càmbian ; l'occitan e lo cinemà conoisson de dralhas parallèlas que finisson de còps que i a, per se rescontrar.

A rapòrt deis autrei « lengas de França » (expression pudicament emplegada per designar lei lengas dichas regionalas o minoritàrias), l'occitan es pasmens dins una situacion privilegiada : nòstrei vesins de l'espaci francò-provençau an ren qu'un film, « La Piada », realisat per Bernat Favre, en 1983, qu'es l'istòria d'un mercadier barrutaire, au moment de la pacha de Turin, en 1860, e dau restacament de Savòia a França. Es plasent d'ausir Richard Berry parlar lo savoïard (coma outra part lo francés, lo piemontés e l'alemand), dins sei viatges de montanhas, au mitan de frontieras bolegarèlas. Dins un òrdre d'idèas parier, e per nòstreis amics alsacians, existís solament lo bèu fulheton televisat de Miquèu Favart, « Leis Alsacians o lei doas Matildas », destinada tragica d'una familha d'Alsàcia estraçada entre França e Alemanha, de 1870 a 1953, onte parlan totjorn son dialècte alemanic. Nòstrei cosins còrses, elei tanben, an ren qu'un film tot dins la lenga còrsa : l'adaptacion televisada de « Colomba », de Prospèr Mérimée, per Ange Casta.

Dins leis annadas 30, i a d'ambigüitat sus lei rapòrts entre lo cinemà e l'occitan. Un cinemà provençau espelis ambé Marcèu Pagnol, mai utilizarà jamai la lenga nòstra dins son òbra, alevat d'una scèna unica dins « Mâriüs » (realisat per Alexandre Korda en 1931) : lo còp de colèra de Paniça a la fin de la partida de cartas ; exemple inconscient d'aculturacion per Pagnol, lo provençau estent belèu, ren que la lenga de l'emocion ?

Pasmens, a l'epòca de Pagnol, la lenga nòstra se tròba dins l'òbra dau realisator d'origina varesa Andrieu Hugon, ara injustament oblidat. Aquesta absència de l'occitan se retrobarà curiosament plus tard dins leis òbras de dos cineastas màgers de l'arma marselhesa, lo paure Renat Allio e mai de fresc, Robèrt Guediguian. Permanéncia adonc entre Pagnol e aquestei dos autors.

Per Hugon, de frasas, cançons, expressions, son pronunciadas en provençau, d'un biais just, dins « Maurin dei Mauras » (1932), « L'illustre Maurin » (1933), d'après Joan Aicard, o encara « Gaspard de Bessa » (1935), films marcats per la preséncia e lo gròs talent d'un comedian remirable, Berval que serà lo nèrvi marselhés dau còr grand dins lo film de Maurici Tourneur, « Justin de Marselha », totjorn en 1935. L'usança de la lenga occitana se tròba tanben dins dos caps d'òbras de Joan Renoir, « La Marselhesa » (1937), ambé la Revolucion viscuda per lo pichòt pòple d'aquí que parla de còps que i a naturalament sa lenga, e « Tòni » (ambé l'actor de tria de Pagnol, Blaveta) sus la vida dificila deis obriers dau Martegue. Çò que vouguèt pas far Pagnol, o faguèt Renoir !

La vision nòstra deis annadas 30 seriá incompleta se citaviem pas Jaume de Baroncelli-Javon, nebot dau poèta-felibre Folcò de Baroncelli-Javon, « lo Marqués », qu'en 1930 a realisat una « Arlatenca ». E dins lo domèni de l'influéncia felibrenca, fau remembrar la version parlanta de « Mirèlha » (d'après Frederic Mistral, o sabèm pron !), de Sirvaës e Renat Gaveau, que i caup fòrça passatges en provençau, tot aquò sus la musica de Gounod.

Dins leis annadas negras de la Guèrra e de l'Ocupacion, devèm rendre justícia au film de Sèrgi de Poligny, « La promessa dei tenèbras », virat dins la ciutat de Carcassona amb un scenari de l'escrivan Gaston Bonheur. Aquela bèla òbra intemporal es dins la dralha dei films fantastics de l'epòca (« La man dau Diable », « L'eternau retorn » o « Lei visitaires dau ser »...), mai aici,

l'emocion e l'intriga son ben occitanas : Charpin es un felibre e parla la lenga nòstra, lo vièlh Delmont descuèrp lo secret dei Catars (cita, de mai, dins lei dialògs, « l'occitan, l'anciana lenga deis Albigès » qu'utilisa tanben !). La malediccion deis eretges empachava l'amor entre Jany Holt e Pèire-Richard Wilm. Sortit au mes de març de 1945, dins un moment ontè la poesia èra pas de mòda, « La promessa dei tenèbras » foguèt en plen incompresa.

Dau temps que se duèrp lo premier Festivau Internacionau de Cinemà de Canas, en 1947, se presenta un film devengut mitic dins l'istòria dau cinemà francès, « Farrebique o lei quatre sasons » de Jòrgi Rouquier. Salutad subran coma un cap d'òbra per la critica, especialament per Andrieu Bazin, mèstre de pensada de Francés Truffaut e dei futurs *Quasèrns dau Cinemà*, aquela òbra foguèt realisada per un jovent originari de Lunèl-Vièlh (Erau). Pendent tota una annada, de decembre de 1944 a novembre de 1945, Rouquier filmèt sei cosins, una familha de païsans, a Farrebica, un masatge de la comuna de Gotrens, dins lo nòrd d'Avairon.

Aquela cronica rurala, jogada per de non-professionaus, es un testimòni de la vida dau monde dei campanhas que va lèu disparèisser. Es mai qu'un testimòni etnologic qu'es una òbra esmoventa, que pertòca per sa poesia naturalista. Faguèt aquí, Rouquier, un exemple de *cinemà-veritat*, coma o faràn plus tard, en França l'*èrsa novèla*, o a la meteissa epòca, lo *neo-realisme* en Itàlia. Element fundamentau, l'occitan roergàs, emplegat naturalament per leis actors, ven una partida de la dramaturgia. La lenga es presenta dins cada moment de la vida quotidiana, jòia o pena, e cada sentiment que s'exprimis. Guierdonat per la primera jòia dau Cinemà Francès, « Farrebique » es ara encara estudiat au departament de cinemà de l'U.C.L.A. (Universitat de California de Los Angelès). Te l'an analisat, plan après plan, de realisators americans tant celèbres coma Steven Spielberg, Martin Scorsese, Francés Ford Coppola o Bob Rafelson. Convidat, a la començança deis annadas 1980, au Festivau de Venisa, Rouquier foguèt salutad per aquest d'aquí que se pensava qu'èra mòrt tant son òbra èra venguda mitica de l'autra man de l'Atlantic ! E coma Rouquier èra fonhat per lei productors parisencs per dar una seguida a son premier film, Bob Rafelson l'assegurèt de son ajuda. « Biquefarre » foguèt ansin lo premier film forestier (e adonc occitan) avent reçauput de

dardenas dau govèrn federal american. Au Festivau de Canas de 1983, serà guierdonat.

Lo començament deis annadas 1960 vetz l'aparicion e lo desvolopament d'un mejan nòu de cultura : la television. Es lo moment deis grandei creacions istoricas coma lei dramaticas de la tieria *La Camerà explora lo temps*, realizadas per Stellio Lorenzi. Presenta en 1966 son film, « Lei Catars », en doas partidas, « "La Crosada » e « L'Inquisicion ». Aquela òbra ambiciosa serà a l'origina de l'interdiccion de la tieria per lo govèrn francés. Film militant, « Lei Catars » ten una ideologia quasiment occitanista. Mai i a pas la mendra paraula en occitan per representar lei gents dau Miègjorn. Leis actors, totei remirables, tenon un accent ponchut. Veirem aquò perein dins un autre telefilm de Stellio Lorenzi, « Jacó lo Crocant », virat en 1967 e presentat en 1969. Evoluïrà la television per l'utilisacion de l'occitan dins sei creacions de ficcion. Dins son « Molière », en 1978, Ariana Muouchkine trantalha pas de faire parlar lei païsans lengadocians dau sègle XVII en occitan per pensament de veritat istorica. Dins « La Crosada deis Enfants », en 1988, evocant lo sègle XIII, Sèrgi Moati fa pas s'exprimir leis Occitans dins sa lenga mai pasmens ambé son accent. En 1995, Joan-Loís Lorenzi (l'enfant de Stellio), realisa un bèu telefilm, « Mirèlha e Vincenç », interpretacion personala e modèrna dau mite mistralenc. Mai aquí, lei personatges s'exprimisson per part en provençau.

Ara, avèm de nos interessar a l'òbra originala dau realizator Joan-Pèire Denis. D'origina peirigordina, aquel ancian inspector de la Doana vira son premier film, « Istòria d'Adrian », tot en occitan, ambé de sota-títols en francés. Presentat au Festivau de Canas, en 1980, davera la primera Camerà d'Aur (un prèmi fondat an aqueu moment). Ambé lo recul, se pòu trobar aquela istòria de païsan de Dordonha, dau començament dau sègle XX, un pauc moligassa. La mesa en scèna es classica, lo ritme lentàs. De còps que i a aqueu film desavia, mai mèfi qu'es l'un dei premiers films parlat tot en occitan, s'exceptam aquelei de Joan Fléchet dins leis annadas 60, e mai de Pau Carpita, que ne parlarem dins un autre article.

En 1987, Joan-Pèire Denis presenta son tresen film (après « La Palombiera » en 1983), totjorn au Festivau de Canas, « Camp d'onor ». S'agís d'un cap d'òbra escret, d'una emocion e d'una sensibilitat mestrejadas en plen. « Camp d'onor » es un cas unic dins

l'istòria dau cinemà francés. D'en premier, es l'un dei rarei films sus la guèrra de 1870. Puei, es lo premier film trilingüe qu'aguem en França. Lo jove païsan peirigordin, interpretat per Cris Campion, que s'envà a la guèrra per remplaçar l'enfant d'un borgés, parla sa lenga mairala, l'occitan. Lo pichot orfanèu que va reculhir dins leis orrors dei combats, eu parla l'alsacian. La païsana francesa qu'ajudarà nòstre eròi avans sa mòrt, parla en franchimand.; es jogada per la pòlida Pascala Rocard. Aqueu film deven una fabla sus la foliá murtriera deis òmes e sus aquelei que trespassin lei dificultats de comunicacion ambé son còr. Per son quaten film, en 2000, « Lei nafraduras assassinas », evocacion dei sòrres Papin, Joan-Pèire Denis abandonarà completament son Peirigòrd natau.

En 1978-79, Joan Fléchet, realisator naissut en 1928 (i tornarai coma ai dich avans), prepausa ai cadenas de television, ambé son ostau de produccion *Lei Films Vèrds*, una tiera de telefilms istorics. Lo projèct es abandonat mai Fléchet se bat per virar lo premier films de la tiera. Serà « L'orsalher ». Sostengut per de gents coma Renat Allio e lei militants occitans (amb una soscripcion populara), lo film es escrich per Leon Cordes e Miquèu Pujol. Lo tèma n'es la quista de la libertat per Gaston, paure pacan d'Arieja, au sègle XIX. S'envà per òrta ambé son ors aprivadat. « L'orsalher », evocacion de l'ancian monde pirenèu, sòrt en 1984. Virada la meteissa annada e parlant tanben de l'Arieja deis annadas 1820-1830, « La Guèrra dei Domaisèlas », de Jaume Nichet, cònta una revòlta païsana. Lei conjurats fan seis atacas de nuech, mascarats en fremas, e parlan occitan entre elei, lo francés estent la lenga dei fòrças de repression. A aquela epòca, avèm un lòng metratge tot en lenga nòstra, « La Malastrada », d'Alan Rollando ; es l'istòria d'un sordat provençau que tòrna de la guèrra après la desfacha de junh de 1940.

Despuei, la lenga d'òc se tròba gaire dins lo cinemà francés. Mai, per pensament d'autenticitat, de cineastas utilisan l'occitan dins de dialògs. Ansin, en 2000, dins « Sade », Beneset Jacquot fa de còps parlar lo « divenc marqués » dins sa lenga mairala. E es agradiu d'ausir Danièl Auteuil (originari d'Avinhon), cantar « La camba me fa mau », dins un provençau rodanenc complit.

Totjorn en 2000, Tricia Mazuy, dins « Sant-Cerí », cònta l'istòria de l'escòla fondada par dòna de Maintenon, frema de Loís XIV, per educar, en franchimand, leis orfanèlas de nòbles tombats a

la guèrra, e que venon de tot lo reiaume. Au començament dau film, lei drolletas, raubadas dins sei províncias, contunhan de parlar normand o de formas diversás de l'occitan (lengadocian, gascon, auvernhat o provençau). Aquest besonh d'escafar la diversitat, la riquesa lingüística e culturala, agradarà, tres sègles plus tard ai « soberiranistas », enemics de la libertat, champions de l'uniformisacion e esperits malauts qu'an la *paur de l'autre*.

Crestian SOURRI

LEI FASCISTAS DE LA REPUBLICA

I a ren que la practica per far la pròva de la veritat porgida per la teoria. Senon, restam dins quauqua ren que se pòu pas verificar. Es l'una dei contradiccions màgers de l'escòla borgesa de Juli Ferry, mai que se rescòntra perein dins totei leis escòlas borgesas. Pasmens, en França, aquò t'ajonhèt un nivèu que se tròba gaire autre part ambé la repression dei lengas parladas per lei ciutadans, o pretenduts taus, francés. L'escòla republicana laïca (que o èra bòrd que s'opausava a l'ensenhament confessionau reaccionari) pretendiá desvolopar l'instruccion deis enfants dau pòple partent dei practicas concretas dau pòple. Bèu e vaste programa qu'èra ren qu'una intencion car dins la realitat, se passava pas coma aquò. Es que la comunicacion dins la vida sociala se fasiá dins la lenga dau pòple qu'èra pas forçadament l'occitan car en país franchimand se parlava de dialèctes francés sonats « patés » coma au nòstre e la tòca fisada ai mèstres d'escòla fuguèt d'eradicar totei lei « patés », tot donant ais escolans l'amor d'una republica imperiala e civilisatritz ambé lei conquistas colonias e lo desir dau « revenge » entre 1871 e 1914. Dins aqueu pesquier te pescavan leis escolans melhors per far d'elei lei mèstres d'escòlas encargats de sostenir aquela ideologia borgesa. Lo capitalisme francés se rastelava d'aliats dins lei jaças subalternas. Es pas pes còp d'asard se per la guèrra de 14-18, au mens a l'acomençança, i aguèt un fais de « patriòtas », paurei mastres que s'anèron far tuats sus lei prats batalhiers au nom de França, e per de verai per graissar lei pòchas dau MEDEF de l'epòca qu'èra naturalament pas encara estructurat en sindicat.

Utilisacion adonc dau besonh popular d'accedir a l'instruccion tot integrant lo pòple dins l'ideologia borgesa per que se fargue d'espereu sei cadenas. E contradiccion des gròssas tanben entre l'intencion de partir dau concret e lo fach que la lenga dei drollets e de sei gents, fuguèt enebida d'usatge maugrat, siguèsson forçats de tolerar aquel usatge ! Dintre lei mèstres d'escòla encargats de la repression, i aviá de felibres que quauqueis-uns, mai conscients, utilisèron l'occitan a l'escòla maugrat leis instruccions oficialas. Per luchar lei « patés », lei mejans èran divers, e conoissètz totei l'organizacion generalisada dau mocharatge ambé çò que sonavan lo

« signau » que lo darrièr que l'aviá fasiá la netícia dei cagadors, o se ganhava de punicions divèrsas coma se far picar dessus lei dets. Aquesta organizacion quasi scientifica dau mocharatge tenguèt un ròtle dins la delacion au moment dau govèrn de Vichí e de la collaboracion. Una escòla « modèrna », que !

Mai aquí vos apreni ren e devètz vos dire que siáu a repapier. Pasmens, ai parlat de practica. E la practica deu tanben s'aplicar a nosautrei. Se sabiéu tot aquò que vos ai debanat quand acomencèri de m'entreviar de la defensa de la lenga e de la cultura nòstras, la practica, l'aviáu pas. Me disiáu qu'i aviá bessai d'exageracion dins çò qu'èran contat per Mistral e d'autrei personas. Vèrai que l'un de mei cosins, Lucian Sarlin, naissut en 1926, de Lachaup, dins Droma, prè de Sederon, a l'ubac dau mont Ventor, m'aviá contat qu'aviá degut pron sovent netejar lei cagadors estent que lo mèstre l'aviá ausit parlar « patés ». Aqueu cosin aviá un sentiment aut de « son patés »; èra « sa lenga » e me rementi que mai d'un còp me diguèt : « Ieu m'en foto de pas parlar francés ! Se li agrada pas, es parier, es ma lenga ! »

La revelacion dau crime complit còtra lo pòple de França, l'aguèri un pauc mai tard, dins l'escasença de l'un deis estagis de culture occitana organisats per *Lo Calen de Marselha*. Aquela associacion populara èra estada creada en 1925 per Jòrgi Reboul e quauquei collègas. Seis activitats culturalas èran divèrsas, mai la tòca èra de donar ai gents lo sentit de sa dignitat e de far intrar l'occitan en normalitat dins l'ensenhament. Per aquò, despuei 1945, fasián d'estagis dins de ròdols divèrs de Provença. Ajusti que leis escòlas e universitats occitanas d'estiu d'ara son leis eiritieras deis estagis dau *Calen de Marselha*.

Es totjorn qu'en 1967, l'estagi de Pascas organisat en collaboracion ambé lo *Grop Laïc deis Ensenhaires Provençaus* (G.L.E.P.), la seccion pedagogica de l'*Institut d'Estudis Occitans* e lo *Movement de la Joventut Occitana* (M.J.O.), aguèt luec a Porrieras (Var), entre Ais e Sant-Maissemin, dau 27 de març au 3 d'abriu, Venguèron i far de conferéncias Carles Camproux e Robèrt Lafont. Dins lei animators i aviá Luciana Marrou (qu'èra pas encara Porte-Marrou), Guiu Martin, Ives Poggio, Joan-Ives Royer...

L'estagi se debanava dins l'escòla comunala de Porrieras. E aquí se fasián, au caire d'autreis activitats, de cors de provençau. Ieu,

participavi a l'estagi mai viravi que fasiáu de reportatges per la cronica occitana de *La Marseillaise* e mai per *Actualitat Occitana*, un jornalet qu'aviáu fondat en 1964 sota lo títol de *La Sartan* e qu'aviá pres aqueu títol nòu en 1966. Trevavi lei membres, la cort de l'escòla e lo vilatgi per veire çò que se passava. Dins lo membre onte se donavan lei cors de lenga, arremarquèri lo premier jorn un vièlh qu'èra assetat au fons. Sus lo còp, ne foguèri pas estonat que de gents dau vilatgi venián aquí per s'espacar e seguián leis activitats. Subretot qu'un concors de recitacion provençala per lei pichòts èra estat adobat ; capitèt bòrd qu'i aguèt setanta-uech targaires ; lo vinceire dei jòias, lo pichòt Richard Moutte, aviá uech ans e mieg. L'endeman, o dins l'après-dinnar, sabi plus just e just, èri mai dins lo membre dau cors de lenga. Lo vièlh èra a la mema plaça. Èri ambé Guiu Martin. S'aviseriam que lo vièlh èra a plorar ! Lo cors d'acabat, quand lo vièlh sortèt dins la cort, l'aganteriam e li pauseriam la question : « Sénher, eriatz a seguir lo cors de provençau... Perqué avètz plorat ? »

« - Perqué ? E bè, que volètz, dins aquesta escòla, que i siáu anat quand èri pichonet, se sabètz quant de còps siáu estat punit estent que parlavi « patés », coma disián, e qu'ai degut netejar lei patis... Podètz pas saupre... E de veire que ma lenga, lo provençau, es ensenhada aquí onte m'an tant fach de mau, me fa plorar de la gaug ! »

Sus d'aquò se durbèt una conversacion ambé lo vièlh que nos diguèt que se sonava Simeon Mistre. Èra estat païsan a Porrieras e èra a la retirada. Nos diguèt qu'aviá fach la guèrra de 14-18 e nos contèt son experiéncia viscuda de l'interdialectalitat qu'après èstre estat dins un regiment onte i aviá subretot de Provençaus, l'avián puei mandat dins un regiment ont i aviá ren que de Gascons. Aquí, d'abòrd, se cromptèt un chut e escotèt lei collègas parlar ; capitèt lèu e aguèt ges de dificultats per charrar amb elei. Aprenguèt de cançons gasconas e vaquí que se metèt a nos cantar « Beth cèu de Pau » ! Puei, lo mandèron dins un regiment lemosin. Mema musica : escotèt premier, puei charrèt ambé lei Lemosins, e aquí de nos cantar de cançons lemosinas, qu'una se me rementi començava coma aquò « De lòng de la ribèra... » Per eu i aviá una lenga occitana ! Tot aquò foguèt registrat per Pèire Pessemesse qu'a l'epòca fasiá d'emission a radio-Marselha-Provença. Me pensi que deu èstre recaptat dins lei

archius sonòrs de l'estacion o a l'INA. Agueriam cada jorn de conversacions ambé Simeon Mistre que teniá una cultura larga ; coneissiá fòrça tèxtes d'escrivans occitans, te debanava de tròç entiers de poèmas de Mistral. S'interessava au vocabulari. Ansin, nos citèt un mot qu'aviá ausit un solet còp dins sa vida : « escret » ; son patron l'aviá emplegat per parlar de « palha escreta », valent-a-dire de palha pura, sensa mescladissa.

Nos ramentèt un sovenir qu'èra restat dins la memòria dei gents de Porrieras estent que d'autrei nos lo contèron pereu. A un moment, en 1888 o 89 crèsi, a Porciu, tocant Sant-Maissemin, avián per capelan Leon Spariat, que predicava en provençau e qu'a escrich pron tèxtes en occitan ; venguèt majorau dau Felibritge ; naissut en 1861, morèt en 1936, foguèt aumornier a Tolon. Pareis qu'agradava pas tròp a son avèsque que vouguèt lo cambiar d'endrech mai sensa qu'aquò semblèsse una obligacion ; li prepausèt un autre vilatgi, Quinson se non m'engani, qu'èra d'aqueu temps qu'i avián pas encara mes lo musèu de la preistòria, un ròdol perdut dau departament que sonavan d'aqueu temps lei Basseis-Aups. Nòstre capelan chifrèt una passada, puei aguèt aquesta reflexion : « Porciu per porciu, rèsti onte siáu ! »

Barrutleriam tanben fòrça dins Porrieras, anant veire un fube de monde. A la cooperativa viticòla, lo baile èra un ancian sindicalista d'aperaquí seissanta ans qu'èra estat secretari de la CGT a la Borsa dau Trabalh de Marselha. Parleriam amb eu de l'interdiccion qu'èra facha de parlar « patés » a l'escòla e dei punicions que donavan ai pichòts. Nos diguèt : « Es una vergonha coma nos an tractats ! Dau temps de la guèrra, lei nazís an pas fach mièlhs ! Eriam pas còtra lo francés ! Voliam parlar tanben francés, mai perqué pas nos laisser nòstra lenga luega de voler nos la raubar ? Èra una riquesa de saupre lo provençau ! Quina vergonha çò que nos an fach ! »

Dau temps que parlaviam amb eu, de fremas e d'òmes escotavan, e totei d'aprovar : « Òc, es estat una vergonha de tractar lo monde coma aquò ! ».

Es aquí qu'ai comprés coma se pòu umiliar lo pòple en li refusant sa lenga e sa cultura. Verai que dins lei gents que complissiá aquela porcariá, pron èra sincèrs o enganats per l'ideologia de la borgesiá. Mai s'aquò es una explica, es pas una justificacion. Pas besonh de far d'alònguis : lei « sobeineristas » d'ara que son còtra

lei lengas e lei culturas censament regionalas o minoritàrias son ren que de salòps que sa plaça es dins l'Alemanha de Hitler. Amb una diferéncia fau o dire : vòlon nos « civilisar » e pas nos mandar dins de camps onte se liquidan lo monde fisicament. Lei bravei gents ! Encara que...

Glaudi BARSOTTI

AQUEU DITZ...

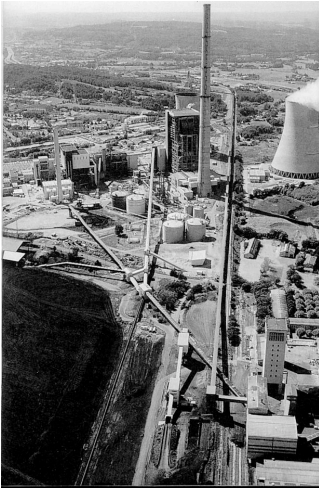
(dire de l'ora d'ara sus lei dets de la man)

Aqueu ditz qu'ama lo soleu,
Aqueu ditz que vòu un ostau
Aqueu ditz qu'a pron de sòus,
Aqueu ditz que lo pretz li fai pas paur,
E aqueu ditz : « Riu piu piu !
« I a pus ren per ieu
« Qu'a trabalhar la tèrra
« Me siáu crebat lo cuòu ! »

Gui MATIEU

A Gardana ren se fa sensa energia

Es una ciutat, Gardana, qu'a una activitat economica gròssa. La carboniera, Pechiney, la centrala termica, Garella... e lei PME – PMI nombrosas participan fortament a la vida economica.

Solidaritat : un centre medicau municipau, un fogau per leis ancians, d'ajudas per aquelei qu'an de dificultats, un centre de suenhs paliatius e mai una vida sociala enriquida per mai de cent associacions.

Joinessa : tres licèus, dos collègis, un servici de la joventut, un fube de clubs per leis enfants e leis adolescents, tres centres de lesers, possibilitat de partir en colonia a còst mendre, d'animacions d'estiu....

Environament : Gardana s'es dotada d'una carta ; collècta de tria selectiva dei bordilhas dins cada quartier ; centre de proteccion de la forèst a Valabre ; la qualitat de l'èr se melhora de l'onga ambé lo tractament dei rejets atmosferics.

Cultura : mai de 10 000 personas per 18 000 abitants, un festivau de cinemà, una escòla de musica, un atalier d'arts plastics, dos espectacles cada mes, un luec permanent de mòstras, de conferéncias pintura o musica.

**AGIR
PER LA SANTAT**

450 000 provençaus an ja fach la causida
dei MUTUELLES DE PROVENCE.

Ambé 90 mutualas e
60 realisacions sanitàrias e socialas

Dins Bocas de Ròse
Òbran per la promocion de la santat
Amb un solet principi :

La Solidaritat

**MUTUELLES DE PROVENCE
MUTUELLES DE FRANCE**

**Per tota entresenha
N° VERD 0 800 13 2000**

QUAUQUEIS ENTRE-SENHAS UTILAS

ORGANISMES

Institut d'Estudis Occitans (IEO centrau) – IDECO

BP 6, 81700 Pueglaurenc ; tel 05 63 75 22 26 ; fax 05 63 75 22 14
e-mel : ideco@ideco-dif.com ; internet : www.ideco-dif.com .

Centre Cultural Occitan « Lo Camèl »

BP 11, 7, carriera Franklin, 34501 Besiers Cedex ; tel 04 67 28 75 36
fax 04 67 28 75 39 ; e-mel : camel.de.fuoc@aprene.org .

Centre Cultural Occitan de Roergue

59, carriera Bêteille, 12000 Rodés ; tel 05 65 68 18 75.

Centre d'Oralitat de la Langua d'Oc (COL'OC)

Ostau de Provença, camin d'Òc, 8 bis, avenguda Jules Ferry,
13100 Ais de Provença ; tel 04 42 26 23 41 ; fax 04 42 27 52 89.

Centre Regionau de Documentacion Occitana

Mediatèca, 201, avenguda de Cannes, 06370 Moans-Sartós
tel 04 92 92 43 75 ; fax 04 92 92 43 77

e-mel : mediatheque@mouans-sartoux.net .

Centre International de l'Écrit en Langua d'Oc (CIEL D'OC)

3, plaça Joffre, 13130 Bèrra l'Estanh ; tel/fax 04 42 74 93 42
internet : www.lpl.univ-aix.fr/guest/ciel/

Centre Inter-Regional de Desvolopament de l'Occitan,

(CIRDÒC) BP 180, plaça dau 14 Juillet – Espaci Duguesclin
34503 Besiers Cedex ; tel 04 67 11 85 10 ; fax 04 67 62 23 01
e-mel : infor@cirdoc.fr ; internet : www.cirdoc.fr

Centre Regionau d'Estudis Occitans – Provença

(CREO-Provença), Ostau de Provença, camin d'Òc,
Pargue Jourdan, 8 bis avenguda Jules Ferry, 13100 Ais de Provença
tel/fax 04 42 22 47 79 ; e-mel : jrpl@club-internet
secretariat telematic : oebmestre.creo-pro@wanadoo.fr
internet : <http://multimania.com/creoprov>

Cèrcle Occitan Albigés, Ostal d'Occitània « Lo Grifol »

3, carriera Perroty, 81000 Albi
tel 05 63 46 21 43, fax 05 63 46 21 68

Espaci Occitan (Centre Regionau de Difusion Occitana)

21, carriera de l'Imprimerie, 05000 Gap ; tel/fax 04 92 53 98 40
e-mel : espaci.occitan@wanadoo.fr

Institut Occitan

BP 326, Castèu d'Este, 64141 Bilhèra Cedex ; tel 05 59 13 06 40
fax 05 59 13 06 44 ; e-mel : institut.occitan@wanadoo.fr

M.A.R.P.Ò.C e I.E.O. Gard

4, carriera Fernand Pelloutier, 30900 Nimes ; tel 04 66 76 19 09
fax 04 66 36 71 01 ; e-mel : marpoc2@wanadoo.fr

Ostau de Provença, camin d'Òc

pargue Jourdan, 8 bis, avenguda Jules Ferry, 13100 ais de Provença
tel 04 42 26 23 41 ; fax 04 42 27 52 89.

Ostau dau País Marselhés

2, carriera dei 3 Mages, 13001 Marselha
tel 04 91 42 41 14 – 06 62 41 74 76.

Sirventés

BP 312, 9, ciutat « Clair Vivre », 15003 Orlhac Cedex
tel 04 71 64 34 21 ; fax 04 71 64 09 07
e-mel : sirventés@wanadoo.fr

Seccion Regionala de l'I.E.O. Lengadòc-Rosselhon

4, carriera dei Mésanges, 30000 Nimes ; tel 04 66 64 17 99.

Seccion d'Aude de l'I.E.O.

B.P. 205, 11005 Carcassona Cedex ; tel 04 68 25 19 78
fax 04 68 71 39 70.

Seccion deis Aups de l'I.E.O. (04 - 05)

Espaci Occitan, 21, carriera de l'Imprimerie, 05000 Gap
tel/fax 04 92 53 98 40.

Seccion deis Aups Maritims de l'I.E.O. « Jòrgi Gibelin »

62, camin de l'Orme, Lo Molin de Brun, 06130 Grassa
tel 04 93 42 79 64 ; fax 04 93 42 78 67.

Seccion d'Auta Garona de l'I.E.O.

1, carriera Jacques Darré, 31300 Tolosa ; tel 05 61 21 22 56.

Seccion dei Bocas de Ròse de l'I.E.O.

« **Frederic Mistral - Provença Terra d'Òc** »

Ostau de Provença, camin d'Òc, Pargue Jourdan,
8 bis, avenguda Jules Ferry, 13100 Ais de Provença
tel 04 42 59 07 13 - 04 91 40 31 14.

Seccion de Cantau de l'I.E.O., veire a **Sirventés**.

Seccion de Droma de l'I.E.O.

Bureau 15, Maison des Sociétés, 26200 Monteleimar.

Seccion d'Erau de l'I.E.O.

c/o Albèrt Arnaud, 41, baloard Voltaire, 34348 Massilhan.

Seccion de Gard de l'I.E.O., veire a **M.A.R.P.Ò.C.**

Seccion de Tarn de l'I.E.O., veire a **I.E.O. Centrau – IDECO.**

Seccion de Var de l'I.E.O.

(Joan Glaudi Babois), 1, plaça deis Enfers, 83790 Pinhans.

Seccion de Vauclusa de l'I.E.O.

Ostau 4 de Chifra, 26, carriera dei Teinturiers, 84000 Avinhon
tel 04 90 67 16 90.

ESTAGIS - ENSENHAMENT

**Estagi intensiu de lenga, estagi de formacion d'animators,
Rescòntres Occitans en Provença** (Segonda quinzenada de julhet)

Ostau de Provença, camin d'Òc, Pargue Jourdan,
8 bis, avenguda Jules Ferry, 13100 Ais de Provença.

Escòla Occitana d'Estiu, (Segonda quinzenada d'aost).

Centre Cultural de Picapol, 47340 Nautafaja la Tor
tel 05 53 41 32 43, 05 53 95 79 57, 05 53 95 71 13.

Universitat Occitana d'Estiu de Nimes, veire a **M.A.R.P.O.C.-
I.E.O. 30** (Fin d'aost - començança de setembre).

Association des Enseignants de Langue d'Oc (A.E.L.O.C.)

Ostau de Provença, camin d'Òc, Pargue Jourdan,
8 bis, avenguda Jules Ferry, 13100 Ais de Provença.

**Centre Régional des Enseignants d'Occitan de l'Académie de
Montpellier (C.R.E.O.)**

C.R.D.P., lèa de la Citadelle, 34064 Montpellier Cedex,
tel 04 67 60 74 66.

Publican la revista pedagogica « *Lenga e País d'Oc* ».

Fédération Pour l'Enseignement de la Langue et de la Culture d'Oc (F.E.L.C.O.)

C.R.D.P., Ièa de la Citadelle, 34064 Montpellier Cedex.

Aprene (Establiment d'Ensenhament Superior Occitan)

M.V.A. n° 111, 15, carriera Général Margueritte, 34500 Besiers

tel 04 67 28 75 36 ; fax 04 67 28 75 39

e-mel : aprene.centre.occitan@wanadoo.fr

internet : <http://perso.wanadoo.fr/aprene/aprene>

Confederacion Occitana de las Calandretas

1, avenguda de Lodève, 34070 Montpellier ; tel 04 67 06 81 10

fax 04 67 06 81 12 ; e-mel : confederacion.calandretas@wanadoo.fr

Calandretas :

Alès « dels Gardons »

Avenguda Docteur Jean Goubert ; tel 04 66 30 78 30.

Auloron Santa Maria « Auloronesa »

46, avenguda Tristan Derême, 64400 Auloron Santa Maria

tel 05 59 39 41 69.

Aurenja « La Granatiera », Ancian Licèu Agricòla

Rota de Cadarossa, 84100 Aurenja ; tel/fax 04 90 34 94 47.

Banhèras de Bigòrra

1, carriera Alphonse Cazes, 65200 Banhèras de Bigòrra

tel 05 62 91 19 95 ; fax 05 62 91 19 99.

Beost (Laruns)

Plaça de la Mairie, 64440 Beost ; tel 05 59 05 33 95.

Besiers

34500 Besiers.

1° « **L'Ametlier** », 7, carriera Franklin ; tel/fax 04 67 30 11 97

2° « **Los Falabreguiers** », 7, carriera Rouget de Lisle

tel 04 67 28 18 53

Carcassona

Carriera dau Plò, Ciutat de Carcassona, 11000 Carcassona

tel 04 68 47 34 64.

Castanet-de-Tolosan

2, carriera deis Ormes, 31320 Castanet-de-Tolosan

tel 05 61 71 29 67.

Castras

47, carriera Marcel Briguiboul, 81100 Castras, tel 06 89 43 90 66.

Cuers

Camin de la Ruol, 83390 Cuers ; tel 04 94 48 52 92.

Drap

Mas Condamine, 06340 Drap ; tel 04 93 91 10 74.

Foish, sénher Cristian Duthil,

3, plaça dau Porche-Ferriés, 09120 Riu de Pelapòrt.

Gap « La Gapiana »

87, rota de Saint Jean, 05000 Gap ; tel 04 92 53 70 11.

Ginhac « La Garriga »

538, camin de la Barque, 34150 Ginjac ; tel 04 67 57 68 00.

Labohèira « Boheirota »

Comuna, 40210 Labohèira ; tel 05 58 07 13 19.

La Testa « Bogesa Navera »

carriera dei Catalans, BP 78, 33260 La Tèsta ; tel 05 56 54 48 00.

Lescar

Carriera Lt de Vaisseau Carnuchot, 64230 Lescar

tel 05 59 81 06 47.

Lesinhan-Corbieras (associacion prefigurativa)

2, carriera Louis Braille, 11200 Lesinhan-Corbieras

tel 04 68 27 37 39.

Limòtges

19, rota de Toulouse, 87000 Limòtges

tel 05 55 06 37 89, 05 55 06 37 90..

Limós « Limosenca »

1, carriera de l'Aiguille, 11300 Limós ; tel 04 68 31 54 35.

Lis « dau Lis »

Maison Pour Tous, 64260 Lis ; tel 05 59 05 72 21.

Mesa « La Cardonilha »

Rota de Villeveyrac, 34140 Mesa ; tel 04 67 43 44 10.

Monenh « La Benjamine »

34, rue Jean Sarrailh, 64360 Monenh ; tel 05 59 21 49 18.

Montpelhier

34000 Montpelhier.

1° « Novèla Candòla », 2, carriera Aigrefeuille ; tel 04 67 60 98 80

2° « dau Clapàs », 146, carriera Mas de Merle ; tel 04 67 07 93 75

3° « Pèira Roja/Lepic », 33, carriera Lepic ; tel 04 67 27 43 66

Mureth

4, avenguda dau Maréchal Lyautey, 31600 Mureth

tel 05 61 56 73 08.

Narbona

Androna Santoline, 11000 Narbona ; tel 04 68 65 81 82.

Nimes « Aimat Serres »

2, carriera André Girard, 30000 Nimes, tel 04 66 26 97 79.

Orlhac « dau Vernhat »

Maison des Associations, 8, carriera de la Paix, 15000 Orlhac
tel 04 71 64 97 66.

Ortès

Maison Trompeta, baloard C. de Gaulle, 64300 Ortès
tel 05 59 69 15 11.

Pàmias « del País de Pàmias »

2, carriera dels Jacobins, 09100 Pàmias ; tel/fax 05 61 60 58 08.

Pau

13, carriera Guynemer, 64000 Pau ; tel 05 59 62 45 57.

Peirigús « Pergosina »

49, carriera Font Laurière, 24000 Peirigús ; tel 05 53 05 78 54.

Pesenàs « dels Polinets »

Carriera Jean Vigot, residència Plein Soleil, 34120 Pesenàs
tel 04 67 98 25 04.

Pessac « de la Dauna »

171, avenguda de la Paillère, 33600 Pessac ; tel 05 56 04 13 83.

Porsuigues

64410 Porsuigues-Bocoa ; tel 05 59 04 43 44.

Lo Pueg-de-Velai « Velava »

Ap. n° 33, Residència Azur, avenguda Dunkerque Guitard,
43000 Lo Pueg-de-Velai ; tel 06 80 61 18 42.

Rodés, plaça Foch, 12000 Rodés ; tel 05 65 73 18 82.

Sanchinhan (associacion prefigurativa)

14, avenguda de la Grotte, 34460 Casedarnes ; tel 04 67 38 09 66.

Seta

Baloard de Verdun, Enceinte de la Caserne Vauban, 34200 Seta
tel 04 67 53 67 06.

Tarbas

1, avenguda de las Pyrénées, 65310 Lalobera; tel 05 62 51 25 66.

Tolosa

1° « Còsta Pavada »

11, carriera Toulouse Lautrec ; tel 05 61 34 28 72 ; 31500 Tolosa

2° « Sant Çubran »

Escòla Primària Patte d'Oie, 87, carriera de Cugnaux ; 31100 Tolosa
tel 05 61 21 11 38

Valauri, En cò dau sénher Comodini
1338, camin dei Bas-Brusquets, 06220 Valauri.

Vic de Bigòrra

5, baloard Castelnaud, 65500 Vic de Bigòrra ; tel 06 81 51 44 64.

Collègi « Leon Còrdas », Domèni de la Valsièra
44, carriera Antoine Jérôme Balard, 34790 Grabels
tel 04 67 04 32 32, fax 04 67 04 32 29.

Federacion Provençala dau Sindicat Occitan de l'Ensenhament,
J.-C. Babois, plaça deis Enfers, 83790 Pinhans.

Bulletin dau Sindicat Occitan de l'Educacion
BP 6, 33450 Sant-Sulpici-e-Camerac, tel 05 56 30 22 39.

ESPECTACLES, TEATRE, CINEMÀ

Claudi Alranq (Teatre de la Carriera), L'Estanth, 34120 Pesenàs
tel 04 67 98 92 50.

Ballet Populaire de Provence, 16, carriera Emile Gaston
13980 Aleins ; tel 04 90 57 33 16.

Centre Provençau de Danças e Musicas Tradicionals (C.P.D.M.T.), en cò de Luciana Porte-Marrou
15, carriera F. Jouve, 84000 Avignon
tel 04 90 82 52 09 ; fax 04 90 82 79 51.

Esquieu Marcèu - Duverger Teresa, contaires
Nadalia, 47340 Nautafaja la Tor ; tel 05 53 95 79 57.

Massilia Sound System - Bouducon Production - Fabulous Trobadors, Rocker Promotion

e-mel : caroline-bonheur@massilia.org ; internet : www.massilia.org

Micmac (Mouvement Innovant en Coordination de Moyens et d'Actions Culturelles) 15, carriera Jean Roque, 13001 Marseille ;
tel 04 91 55 00 07 ; fax 04 91 55 00 31

e-mel : amicmac@wanadoo.fr ; internet : www.assomicmac.org .

La Rampe (Théâtre Talhers Production)
Carriera Adam de Craponne, 34000 Montpellier
tel 04 67 58 30 19 ; fax 04 67 92 41 30.

TECIMEOC, Joan Fléchet, 84430 Montdragon ; tel 04 90 40 62 11.

LIBRARIÁS - DISQUES

Espaci Occitan

(veire a Organismes)

I.D.E.C.O.

(veire **Institut d'Estudis Occitans (I.E.O. Centrau)** a Organismes).

Librairie Le Blason

2, carriera Jacques de la Roque, 13100 Ais de Provença
tel 04 42 63 12 07.

La Boutique des Passionés, Musique Arles

14, carriera Réattu, 13200 Arle ; tel 04 90 96 59 93
fax 04 90 96 59 95 ; internet : www.passionnes.com

L'Ostal del Libre

BP 27, 5, carriera Champeil, 15018 Orilhac Cedex
tel 04 71 43 33 69 ; e-mel : ostal.libre@wanadoo.fr

Pam de Nas Librariá occitana e catalana

30, carriera dei Grands Augustins, 75006 Paris (metrò Saint Michel)
tel 01 43 54 04 84.

PUBLICACIONS

Aquò d'Aquí (mesadier bilingue d'informacion occitana)

c/o Pascalina Barthélémy, 20, baloard Bonniot, 13012 Marselha.

Lo Bram dau Clapàs

Cèrle Occitan de Montpelhier, Ostal d'Occitania
1, carriera Embouque d'Or, 34000 Montpelhier.

La Faraça

c/o Magdalena Froment, rota dei Cevennes, 07140 Los Vans.

Lo Gai Saber

Les Dames, 31320 Aurevila.

Institut Occitan

BP 326, Castèu d'Este, 64141 Bilhèra Cedex.

Lengas (revue de sociolinguistique)
Service des publications, Université Paul Valéry
B.P. 5043, 34032 Montpellier cedex.

Ousitanio Vivo

Uffìcio via marconi, 12020 Venasca (Itàlia).

Occitans ! (revista bimestrala de l'Institut d'Estudis Occitans)
I.E.O., B.P. 205, 11005 Carcassona Cedex.

Prouvenço d'Aro

18, carriera de Beyrouth, 13009 Marselha.

Ressons d'Òc

Lo Ranquet, 30960 Lo Martinet.

La Revista Occitana (revista semestrala)

8, carriera de la Salle l'Evêque, 34000 Montpellier.

La Setmana (jornau occitan d'informacions)

B.P. 86, 64230 Lescar.

Tèxtes Occitans (revista semestrala)

13, carriera Georges Roux, 33800 Bordèu.

Trobadors (revista trimestrala)

Terre Occitane, 16, Grand'Rue, 34800 Brinhac.

TELEVISION - RADIO

France 3 Méditerranée (Marselha-Niça),

emission occitana *Vaquí*, lo dimenge de 11 oras 28 a 12 oras 10.

France 3 Sud (Tolosa-Montpellier),

lo dissabte, a 20 oras 40, informacions en occitan ; emission occitana e catalana *Viure al País*, lo dimenge de 11 oras 28 a 12 oras 10.

Ai mes de julhet e d'aost, leis emissions dau dimenge son remplaçadas per de redifusions. De còps fan petar leis emissions occitanas que son remplaçadas per la direccion parisenca dicha « nacionala » per de causas « prioritàrias » (la copa Davis per exemple !).

Ràdio Lengua d'Òc, (Montpellier)

Difusa de contunha, venon d'obtenir una frequéncia !

tel 04 67 58 30 47. internet : www.radiolengadoc.com

Radio Galère (Marselha) 88,4 Mhz

Emission occitana lo diluns, 19 oras a 20 oras.

MESCLUM

Es una pagina especiala, MESCLUM, que despuei 1985 es publicada cada dijòus dins LA MARSEILLAISE. Aquí dintre, trobatz d'articles de fons, de romans fulhetons, de renduts còmptes, de fotòs, de dessenh, e mai un fais d'informacions sus la vida occitana tant culturala que sociala, politica e economica. Es una experiéncia unica coma n'a pas jamai conoissut nòstra cultura despuei la renaissença dau sègle XIX. Es possible d'aver un abonament especiau per lo dijòus : 35 € ; de mandar a LA MARSEILLAISE - MESCLUM, 17, cors Honoré-d'Estienne-d'Orves, B.P. 1862, 13222 Marseille Cedex 01.

De notar que dins LA MARSEILLAISE avètz tanben lo dimenge, lo dimarç e lo dijòus de cronicas occitanistas, que dins L'HÉRAULT DU JOUR, qu'es l'edicion d'Erau de LA MARSEILLAISE, i a cada dijòus una pagina "Occitanie" qu'es sovent publicada tanben dins l'edicion de Gard, onte cada doas setamans se trôba la pagina "Occitanie-Cévennes".

Dins l'encastre dau concors **ENFANCE – JEUNESSE** de LA MARSEILLAISE un grand concors escolar en lenga d'òc es organisat. I pòdon participar leis escolans de la classa de 3na a la mairala, individualament o collectivament, sota forma de tèxte (pròsa o poèma), cançon, dessenh ambé legenda, benda dessenhada, caisseta audiò o videò en lenga d'òc. Entre-senhas de demandar a MESCLUM.

LEIS AMICS DE MESCLUM organisan perein un concors literari **ESCRIURE EN LENGA D'ÒC**, ambé lei prèmis Victor Gelu (novèla), Jòrgi Gibelin (cònte), Jòrgi Reboul (poèma), Josèp Roumanille (umor e galejada), de la Trobairitz Justina (melhora letra), Valèri Bernard (benda dessenhada), e per leis escolars e estudiants, Max Roqueta (novèla), Antòni Bigot (cònte), Robèrt

Lafont (poèma), La Fara-Alais (umor e galejada) ; de mai i a un prèmi per l'estudi melhor (subjècte tocant Occitània : etnologia, literatura, economia, istòria... redigit en occitan, catalan o francés). Data limita dei mandadís : 5 de març de 2004. Lei tèxtes melhors seràn publicats dins l'ARMANAC DE MESCLUM e dins la pagina MESCLUM. Reglament de demandar a MESCLUM.

L'associacion LEIS AMICS DE MESCLUM qu'es estada creada per sostenir MESCLUM, publican aquest armanac. Cotisacion annala a l'associacion : 10 €, de mandar a la clavairitz : Dòna Joanina Dugas, 52, lèa de la Grande Bastide Cazaulx, 13012 Marselha (chècs a l'òdre : LEIS AMICS DE MESCLUM). Contacts telefonics : Pèire Assante, 04 91 73 24 93 ; Ramond Bizot, 04 91 27 04 31 ; Enric Didon, 04 91 06 68 54 ; Tonin Ollès, 04 91 36 90 33.

LEXIC

- Abaucar : *apaiser*.
Abalir, abarir : *élever*.
Abausar : *abattre, renverser*.
Abausons (D') : *à plat ventre*.
Abelan : *généreux*.
Abelhaire : *apiculteur*.
Abenar : *épuiser, achever*.
A bodre : *à foison, en désordre*.
Abrandar (S') : *s'embraser*.
Abrar : *allumer, embraser*.
Acairar : *lapider*.
Acaptons (D') : *d'escondons, en cachette*.
Acarament : *affrontement*.
Acertar : *constater*.
A cha pauc : *peu à peu*.
Acina : *baie*.
Acorchir : *raccourcir*.
A mand : *sur le point*.
A ment (Tenir d') : *surveiller*.
Acaptar : *couvrir, dissimuler*.
Aclapar : *ruiner*.
Adès : *il y a peu de temps*.
Adurre : *porter*.
Afachada : *châtaigne rôtie*.
Afanar (S') : *travailler avec hardeur*.
Afogat : *excité*.
Afortir : *affirmer*.
Agachar : *regarder*.
Agarrir : *attaquer, harceler*.
Agolardir : *rendre gourmand*.
Agolopar : *envelopper*.
Agrièra : *prunelier*.
Agrovar : *acroupir*.
Ai : *ase*.
Aigaci : *averse*.
Aigatgi, aigatge : *irrigation*.
Aisina : *ustensile*.
Ajocador : *perchoir*.
Ajustar : *apondre, ajouter*.
Alabre : *cupide, avide*.
Alavetz : *alora, alors*.
Alen : *souffle*.
Alenar : *respirer*.
Alesonar (s') : *prendre du loisir*.
Alestir : *préparer*.
Alucar : *allumer*.
Amagatal : *cache, réduit*.
Amb(-è) : *amé, emé, avec*.
Amagar : *cacher*.
Amansir : *adoucir*.
Amira : *point de vue*.
Amodar (S') : *démarrer*.
Amorçar, amorcir : *éteindre*.
Anament : *allure, marche*.
Ancola : *contrefort*.
Androna : *ruelle*.
Aparar : *defendre, protéger, tendre*.
Apasimar : *apaiser*.
Aperesir : *rendre paresseux*.
Apèu (trobar) : *prendre pied*.
Apier, apièr : *rucher*.
Aplanter (S') : *s'arrêter*.
Apoderar : *envahir*.
Apoderar (S') : *s'approprier*.
Apondre : *ajuster, ajouter*.
Ara : *aïra, maintenant*.
Aram (Fiu d') : *fil de fer*.
Arcielon : *sorte de gros champignon*.
Arena : *sabla*.
Arma : *âme*.
Armari : *armoire, placard*.
Arrancar : *déraciner*.
Arrapar : *saisir, prendre*.
Arremicolar (s') : *se blottir, se pelotonner*.
Arribar (S') : *donner à manger*.
Arrucar (S') : *se blottir*.
Artison : *vers*.
Asagatgi, asagatge : *arrosage*.

Assomir : *assoupir*.
 Assostar : *abriter*.
 Asulhar *disparaître à l'horizon*.
 Atapat : *couvert*.
 Atissar : *irriter, exciter*.
 Atrencar : *préparer, arranger*.
 Atupir : *abasourdir*.
 Auborar : *arborer, lever, soulever*.
 Aur : *òr*.
 Aura : *vent*.
 Aurada : *coup de vent*.
 Ausidor : *tympan*.
 Ausir, auvir : *ouïr, entendre*.
 Auvari : *incident*.
 Avalir : *dissiper, disparaître*.
 Avas : *chêne kermès*.
 Avelanier : *noisetier*.
 Avenar : *alimenter une source*.
 Avet : *sap, sapin*.
 Avi : *aieul*.
 Bachàs : *cloaque, mare*.
 Bachiquèla : *sorte de beignets légers*.
 Badas (De) : *en vain, inutilement*.
 Badassa, baiassa : *plante ligneuse, lavande*.
 Bailejar : *diriger*.
 Balhar : *donar, dar*.
 Balustra (A tusta) : *à tout hasard*.
 Bandir : *lancer*.
 Banut : *cornu*.
 Baranda : *balustrade*.
 Baranha ; *haie, clôture*.
 Bard : *dalle de pavement*.
 Bargalhar : *marmotter*.
 Barquiu : *bassin d'eau, réservoir, vivier*.
 Barri : *rempart, quartier*.
 Barrutlar : *roder, errer*.
 Bartàs : *buisson épais, fourré*.
 Barut (-a) : *au loin (ven de a Barut, en francès Beyrouth)*.
 Bassacar : *secouer*.
 Baudufa : *toupie*.
 Baug (-ja) : *fou, folle*.
 Bavarilha : *filament de bave*.
 Beau, biau : *canal d'arrosage*.
 Bedola : *lieu de décharge des immondices ou d'équarrissage*.
 Beluga : *étincelle*.
 Beluguejar : *étinceler*.
 Bescaire (De) : *de travers*.
 Besson (-a) : *jumeau, jumelle*.
 Besusclar (Se) : *se brûler superficiellement*.
 Biau : *besau, canal, prise d'eau*.
 Bidorsar : *tortiller*.
 Blat marès : *blat turc, maïs*.
 Blau : *blu*.
 Blat turc : *maïs*.
 Blos : *pur*.
 Bocin : *morceau*.
 Bodre (A) : *pêle-mêle, à foison*.
 Bof, bofe, buf : *souffle*.
 Bolejar, bolar : *limiter*.
 Bonheta : *beignet*.
 Bornèu : *gros tuyau*.
 Bornhon : *ruche*.
 Borrilh : *flocon*.
 Borrolar : *remuer, bouleverser*.
 Bosca (En) : *chercher*.
 Bosin : *bocan, chafaret, bruit confus, tapage*.
 Botar : *metre*.
 Brand (A, En) : *branle*.
 Breçar : *bercer*.
 Bregas : *machoires, lèvres en mauvaise part*.
 Bren : *son*.
 Bresca : *rayon de miel*.
 Bresilhar, bresilhejar : *gazouiller*.
 Bretonejar : *bégayer*.
 Bridola : *éclisse*.
 Brieu : *moment, instant*.
 Brigon, brison : *débris*.
 Brimbèla : *fruit de l'airelle*.
 Broa (La) : *l'orée*.
 Bròca : *bâton, baguette*.
 Bronda : *rameau, frondaison*.
 Bronzir : *gronder, ronfler*.
 Brot : *jeune pousse*.
 Bruga, brusc : *bruyère*.
 Brusc : *ruche*.

Brut : *salé*.
 Butar : *pousser*.
 Butasseta : *poussette*.
 Cabau : *bêtes de la ferme*.
 Cabeta : *granda botelha, dame-jeanne*.
 Cabord : *nigaud*.
 Cabrifuelh : *chèvrefeuille*.
 Cabròla : *fragosta, ampora, framboise*.
 Cabedèu : *écheveau*.
 Cabussar : *plonger*.
 Cacibraia : *canaille, racaille*.
 Cacier, cacièr : *acacia*.
 Caçòla : *casserole, terrine*.
 Cadèl, cadèu : *chiot, jeune chien*.
 Caire : *choir, tomber*.
 Caire : *costat, côté*.
 Cais : *dents, machoire*.
 Caissa : *cercueil*.
 Caissau, caissal : *molaire*.
 Caitiu : *méchant*.
 Calabrun : *crépuscule*.
 Cara : *face, visage*.
 Calen, calèu : *lampe à huile de forme antique*.
 Calendas (Lei) : *fêtes de Noël*.
 Caler, chaler : *faler*.
 Calimàs : *chaleur étouffante et humide*.
 Cambajon : *jambon*.
 Campàs : *friche, lande*.
 Can : *chin, chien*.
 Canestèla : *corbeille oblongue*.
 Canhòta : *petite chienne*.
 Cansat : *fatigué, las*.
 Cantorlejar : *fredonner*.
 Capitòl : *chapitre*.
 Cara : *face, visage*.
 Carcanhar : *inquiéter, tracasser*.
 Carestiá : *disette*.
 Carreg : *convoi*.
 Carriera : *rue*.
 Castanhòla : *pissa-cauda, blennoragia*.
 Catau : *personnage marquant*.
 Cauna : *cavité, caverne*.
 Caupre : *être contenu*.
 Cauquier : *calcaire*.
 Cavar : *creuser*.
 Cavilhon : *petite cheville*.
 Cèla : *cellule*.
 Cepon : *pilier*.
 Cervesa : *bièrra*.
 Céser : *pois chiche*.
 Chabença : *fortune*.
 Chambre, chambri : *écrevisse*.
 Chaurilhar (Se), carpinhar (Se) : *se prendre les cheveux*.
 Charrar : *bavarder*.
 Chaucha-vièlha, cauca-vièlha : *cauchemard*.
 Chauchar, caucar : *fouler, presser fortement*.
 Chaurilhar : *écouter attentivement*.
 Chiapacan, chapacan : *tondeur de chien*.
 Chic (Un) : *un pauc*.
 Chocaton : *buveur*.
 Chorma : *équipe de travailleurs*.
 Chuc : *jus*.
 Chucasang : *vampire*.
 Cigala (agantar la) : *s'empegar, s'enebriar*.
 Cimèu : *sommet aigu*.
 Cisampa : *vent glacial, bise*.
 Civada : *avoine*.
 Clas (Lei) : *glas*.
 Clavelar : *clouer*.
 Clavèu : *clou*.
 Clòsca : *carapace, crâne*.
 Clòt : *creux, plat, d'aplomb, niche*.
 Clucar, cluquejar : *cligner*.
 Coardiá : *lacheté*.
 Cobés : *avide*.
 Cocha : *hate*.
 Cochar : *pourchasser, faire fuir*.
 Cochier : *cocher*.
 Codena : *couenne*.
 Còdol, code : *galet*.
 Codonhat : *gelée de coings*.
 Cofar : *coifar, coiffer*.

Còla : *colline*.
 Còla : *équipe de travailleurs*.
 Coma : *crinière*.
 Comol (-a) : *comble*.
 Comprar : *crompar , acheter*.
 Conglaç : *verglas*.
 Coniu, conilh : *lapin*.
 Congostar (Se) : *se détecter*.
 Congrear : *engendrer*.
 Corcossonar : *ronger en parlant des insectes*.
 Corós : *agréable*.
 Correjòla : *liseron des champs*.
 Corsejar : *poursuivre, pourchasser*.
 Cortina : *rideau*.
 Cossí : *coma, comment, comme*.
 Cotèu, cotèla : *iris*.
 Cotigar : *chatouiller*.
 Cotrejat : *labour*.
 Cotria (De) : *être lié*.
 Craïnar, crassinar : *grincer*.
 Crivelar : *cribler*.
 Cròs : *creux, cavité, fosse*.
 Cròta : *cave voutée, chai*.
 Cruvèu : *coque*.
 Cuca : *tas, butte*.
 Cujar : *penser*.
 Dalhar : *faucher*.
 Dar : *donar, balhar*.
 Dardenas : *sous*.
 Davantau : *faudau, tablier*.
 Daverar : *atteindre*.
 Debanar : *dévider, dérouler*.
 Decan : *doyen*.
 Degalhar : *gâter, détériorer*.
 Degot : *goutte*.
 Delanhar : *ennuyer*.
 Deluvi : *déluge*.
 Demai : *reste*.
 Demasiat : *excessif*.
 Demesir (Se) : *se consumer*.
 Demest : *parmi*.
 Depenson, despenson : *buffet*.
 Derrabar : *arracher*.
 Desbosigar : *défricher*.
 Desca : *grande corbeille*.
 Descabeçar : *couper la tête*.
 Descabestrat : *effréné*.
 Descanhotar : *décoiffer*.
 Desembartassar : *débroussailler*.
 Desenant : *d'ara endavant, désormais*.
 Desgrunar : *égrenier*.
 Despartir : *partager, séparer*.
 Dessotar : *découvrir*.
 Destapar : *découvrir*.
 Destorbar, desturbar : *troubler, déranger*.
 Destoscar : *dénicher*.
 Destriar : *distinguer*.
 Doas : *2 au féminin ; masculin : dos*.
 Doceta : *mâche*.
 Doga : *berge*.
 Dòler : *faire mal, faire souffrir*.
 Dormida : *sieste*.
 Dorga, dorca : *cruche*.
 Dormitòri : *dortoir*.
 Drud (-a) : *fort, vigoureux*.
 Dugàs : *grand-duc*.
 Ebri : *ivre*.
 Èime : *jugement, raison*.
 Eissam : *essai*.
 Embaranhar (S') : *s'empêtrer*.
 Embarrar (S') : *s'enfermer*.
 Emberlugar : *éblouir*.
 Embocadura : *échancrure*.
 Embotador : *grand entonnoir*.
 Embrigar : *émietter, briser*.
 Embriagar (S') : *s'ennivrer*.
 Embugar : *imbiber*.
 Embullar (S') : *faire une mauvaise affaire*.
 Empacha : *dificultat*.
 Empassar : *avalier passivement*.
 Empeutar : *greffer*.
 Emplanar : *aller dans la plaine*.
 Enantiment : *progrès*.
 Enauçar : *élever*.
 Enaurar : *élever*.
 Encastre : *cadre*.
 Enclaire : *enclorre, enfermer*.
 Encloscar : *mettre dans la tête*.

Endacòm mai : outra part.
 Endalh : *surface fauchée*.
 Endemiadas : *vendanges*.
 Endilhar : *hennir*.
 Endolible : *déluge*.
 Enebir : interdire.
 Enebriar : *enivrer*.
 Enermassit : *en friche*.
 Enfachinat : *ensorcelé*.
 Enganar : *tromper*.
 Engimbrar : *préparer, organiser*.
 Engolir : *avaler, engloutir*.
 Engrepesir : *engourdir*.
 Engrunar : *égrener*.
 Engulhar : *enfiler*.
 Ensertar : *greffer*.
 Entierat : *aligné*.
 Entramba, entramble : *entrave*.
 Entrepaçar : *entraver*.
 Envam : *élan, impulsion*.
     Èrme : *lande, terrain inculte*.
     Èrsa : *vague*.
 Esbarlugar : *éblouir*.
 Esbalauvir, esbalausir : *étonner, ébasourdir*.
 Escabissós : *difficile à comprendre, scabreux*.
 Escafar : *effacer*.
 Escala-barri : *tichodrome échelette (oiseau)*.
 Escampar : *répandre*.
 Escampilhar : *éparpiller*.
 Escandilhar : *sonder*.
 Escanha : *écheveau*.
 Escantir : *êteindre*.
 Escaraunhat : *écorché*.
 Escarchar : *déchirer, mettre en lambeaux*.
 Escasença : *occasion*.
 Escàs (-ssa) : *rare, en petit nombre*.
 Escauma : *écaille (peau)*.
 Escauton : *peloton*.
 Esclapar : *briser en éclats*.
 Esclòp : *sabot*.
 Escobilha : *balayure, immondice*.
 Escogonchar : *acogonchar, accroupir comme un magot*.
 Escondre : *cache*.
 Escornar : *insulter*.
 Escorriir : *déborder*.
 Escrachar : *écraser*.
 Escrancat : *écrasé sous le poids*.
 Escret : *pur*.
 Escupir, escopir : *cracher*.
 Escuresina : *obscurité*.
 Esglariar : *effrayer*.
 Esglasi : *effroi*.
 Esmarrar (S') : *s'égarer*.
 Esmolir : *rendre mou*.
 Espaçar : *récréer*.
 Espalancat : *renversé, éreinté*.
 Espandi : *espaci*.
 Espandir : *épanouir*.
 Espaime : *pâmoison*.
 Esparcet : *sainfoin*.
 Espaurugat : *épouvanté*.
 Espécia : *épice*.
 Espelir : *éclore*.
 Espepissar : *examiner soigneusement*.
 Esperlongar : *prolonger*.
 Espetar : *éclater*.
 Espillar : *épingler*.
 Espleche : *outillage, outil*.
 Espompir : *gonfler*.
 Esquèma : *shéma*.
 Estampar : *imprimer, imprimer*.
 Estar : *rester, demeurer*.
 Estatjant : *abitant, habitant*.
 Estorrelhar (S'), estorolhar (S') : *se chauffer*.
 Estraviar : *égarer, fourvoyer*.
 Estremar : *enfermer, ranger*.
 Estrementir : *étourdir, secouer*.
 Estrifrar : *déchirer, mettre en pièces*.
 Estubada : *fumée répandue*.
 Esvalir : *dissiper, détruire*.
 Esvanir : *évanouir*.
 Eune : *eurre*.
 Eurre : *lierre*.
 Euse : *chêne vert*.

Facturar : *labourer, travailler un champ, cultiver.*
 Fabre : *forgeron.*
 Falguiera, fauguiera : *fougère.*
 Falhard : *fau, hêtre.*
 Falhit (A jorn) : *au crépuscule.*
 Farfantèla : *berlue, fantasma.*
 Fargar : *forger, façonner.*
 Fata : *pata, chiffon.*
 Faudiu, faudau : *tablier.*
 Fedà : *brebis, mouton en général.*
 Felen (-a) : *petit-fils, petite-fille.*
 Fen : *foin.*
 Fendasclar : *éclater, se fendre.*
 Feniòt : *tas de foin.*
 Fèr (-a) : *sauvage.*
 Ferotge : *farouche.*
 Ferrat : *seau.*
 Fichar en caire : *mettre en colère, contrarier.*
 Fins a : *jusqu'a, jusqu'à.*
 Fissada : *piqûre, coup d'aiguillon.*
 Flocar : *orner.*
 Flume : *fluvi, fleuve.*
 Foire : *bêcher, piocher.*
 Fons : *fond, profond.*
 Fontilha : *petite source, petite fontaine.*
 Fòrabandir : *expulser.*
 Fosc (-a) : *obscur, trouble, nébuleux.*
 Frami : *quantité, grand nombre.*
 Fregidura : *friture.*
 Fronsir : *ridier, plisser.*
 Fuble : *foule.*
 Fum : *fumée.*
 Fum : *foule.*
 Furnar : *fouiller.*
 Fusta : *poutre, bois de menuiserie.*
 Gabarra : *chaland.*
 Gàbia : *cage.*
 Gafet : *jeune apprenti*
 Gaireben : *quasi, presque.*
 Galetar : *boire à la régalaide.*
 Galha : *amygdale.*
 Gàndol : *vaurien.*
 Gau : *coq.*
 Gaudre : *torrent*
 Gaug : *joie.*
 Gaunha : *ouie, partie latérale des joues.*
 Gausiment : *jouissance.*
 Gavalh : *gosier, estomac, dins l'estil burlesque.*
 Gelibre : *givre.*
 Genoier, genier : *janvier.*
 Giblar : *tordre, ployer.*
 Gigant : *géant.*
 Gingolar : *geindre, gémir.*
 Gip : *plâtre.*
 Gòrga : *gorge.*
 Gornau : *gobeur, naïf.*
 Gòt : *gobelet, verre à boire.*
 Gramme : *chiendent.*
 Gregau : *vent que bofa dau nòrd-èst.*
 Grelhar : *germer.*
 Grèu : *grave.*
 Groar : *pulluler.*
 Grum : *grain minéral.*
 Inchalhença : *insouciance.*
 Ja : *ja, déjà.*
 Jaça, jaç : *couche.*
 Jaire : *reposer.*
 Jaire (Se) : *se coucher.*
 Jo : *joug.*
 Jòia : *prix des jeux.*
 Jove : *joine.*
 Lacàs : *mare.*
 Lagrema : *larme.*
 Lagremusa : *lézard gris.*
 Lamp : *ulhauç, éclair.*
 Landar : *errer.*
 Lanhar (Se) : *se plaindre.*
 Latz : *caire, côté.*
 Laurar : *labourer.*
 Lausa : *Pierre plate.*
 Lavaci : *averse.*
 Lenha : *bois de chauffage.*
 Lenhier : *bûcher.*
 Lèri : *imbécile.*
 Lesca : *tranche.*
 Lèst (-a) : *prêt.*
 Lèu : *vite, vite.*

Levada : *digue*.
 Levame : *levain*.
 Lindau : *seuil*.
 Linde : *clair*.
 Lisc (-a), lis (-a) : *lisse*.
 Liscar : *resquilhar, glisser*.
 Loba : *scie de scieur de long*.
 Lordum : *vertige*.
 Lume : *lampe*.
 Lutz : *lumière*.
 Mainada : *troupe, compagnie*.
 Mainar (Se) : *s'apercevoir*.
 Maire : *lit d'un cours d'eau*.
 Maissèla : *mâchoire*.
 Mand (A) : *sur le point*.
 Mandar : *envoyer*.
 Manejar : *manier*.
 Manit, mainit : *enfant, garçon*.
 Manne : *durée*.
 Mansè : *doux*.
 Margue : *manche*.
 Mata : *touffe*.
 Masc (-a) : *sorcier*.
 Mastra : *pétrin, huche*.
 Matagòt : *chat sorcier*.
 Maucorós : *malpropre*.
 Maudespiech : *en dépit*.
 Maurèu : *brun*.
 Melada : *variété de miel*.
 Membre : *pêça, pièce*.
 Mena : *sôrta, sorte, manière*.
 Mendic : *aide-berger*.
 Mentre que : *enterin que, cependant que*.
 Mèrça : *marchandise, sorte*.
 Mermar : *diminuer, décroître*.
 Messuga : *ciste*.
 Messòrga : *memsonge*.
 Mestierau : *artisan*.
 Meteis : *meme, même*.
 Metge : *medecin*.
 Mirgalhejar : *peindre de diverses couleurs*.
 Mofa, mozza : *mousse*.
 Moissa : *moite, humide*.
 Moissau : *moustique*.
 Mòla : *meule*.
 Molher : *femme, épouse*.
 Monge : *moine*.
 Mongeta : *sœur*.
 Monina : *singe*.
 Morbin : *dépit*.
 Mormolhar : *murmurer*.
 Morre : *museau, face, mamelon de montagne*.
 Morre bordon : *face contre terre*.
 Mòstra : *exposition*.
 Mudar : *partir*.
 Muelha : *mare*.
 Muscle : *moule*.
 Mut : *muet*.
 Nadar : *nager*.
 Nafrar : *blessar, blesser*.
 Nasica, narra : *narine*.
 Nauça : *hausse, rangée supplémentaire*.
 Nèspa : *nèfle*.
 Net : *propre*.
 Nívol : *nuage*.
 Nòi : *gitan*.
 Nolor : *parfum*.
 Nonren, nonrés : *néant*.
 O : *pronom neutre va, vò, ba, bò, lo, le*.
 Obrador : *atelier*.
 Òdi : *haine*.
 Ofegar : *oppresser*.
 Ola : *marmite*.
 Ondrar : *orner, parer*.
 Ongan : *cette année*.
 Ónher : *oindre*.
 Ora (D') : *de bonne heure*.
 Oralha : *orée*.
 Òrle : *bord*.
 Ormejar : *ancrer, amarrer*.
 Òrt : *jardin potager*.
 Ortalier : *jardinier, maraîcher*.
 Pacha : *pacte, convention, contrat*.
 Pagan : *païen*.
 Pal, pau : *pieu, bâton*.
 Palaficat : *pétrifié*.
 Palhada : *litière des bestiaux*.

Palharon : *panier long*.
 Panar : *voler*.
 Pantais : *rêve*.
 Parabanda : *parapet*.
 Paredon : *parapet*.
 Parpèla : *paupière*.
 Paissèl : *petit pieu*.
 Pasmens : *pourtant*.
 Passejar : *promener*.
 Passeron : *moineau*.
 Passir : *faner, flétrir*.
 Pastis : *pâté*.
 Pata : *chiffon*.
 Patusclar : *déguerpir, fuir en hate*.
 Pautut (-da) : *pataud*.
 Pegau : *pot à verser le vin*.
 Pegin : : *inquiétude, dépit*.
 Pegon : *torche*.
 Pegôt : *cordonnier*.
 Pelha : *chiffon, haillon*.
 Peis : *poisson, poisson*.
 Pelôfi : *pauvre hère, loqueteux*.
 Pelon : *hérissou des châtaignes*.
 Penche : *peigne*.
 Penchenar (Se) : *se peigner*.
 Pendolier : *branches qui pendent
comme celles d'un saule*.
 Pereu : *tanben, aussi*.
 Perseguier : *pêcher*.
 Pertocar : *concerner, toucher au
fond*.
 Pes : *poids*.
 Pescafin : *pêcheur*.
 Pesolhina : *poux, pucerons*.
 Pesquier : *vivier*.
 Pestèl : *pêne*.
 Pesuc (-ga) : *pesant*.
 Pestelar : *verrouiller*.
 Pètge : *tronc d'arbre, pied d'arbre*.
 Peturga, petuga : *sortes de plantes..*
 Peutirar : *tirailler*.
 Pibola : *peuplier noir*.
 Picar : *frapper*.
 Picòssa : *hache à deux mains*.
 Piech : *poitrine*.
 Piconejar : *tapoter*.
 Pièger : *pire*.
 Piòt : *dindon, imbécile*.
 Pitre : *poitrine*.
 Pivelar : *fasciner, magnétiser*.
 Plantoliera : *pépinnière*.
 Podar : *tailler la vigne ; ébrancher*.
 Poderós : *puissant*.
 Pojar : *gravir*.
 Ponent : *couchant, ouest*.
 Pónher : *piquer*.
 Pontannada : *période, époque*.
 Pontin : *estrade*.
 Pòrge : *porche*.
 Porgir : *présenter, offrir*.
 Pòrtaiga : *aqueduc*.
 Portisson : *portillon*.
 Posaraca : *noria, puits à roue*.
 Posson : *bout des seins, mamelon*.
 Pòst : *planche*.
 Postam : *plancher*.
 Pòta : *lèvre*.
 Potència : *puissance*.
 Potinga : *remède*.
 Pòuça : *poussière*.
 Prada : *prairie*.
 Pregària : *prière*.
 Preda : *proie*.
 Pretzfach : *travail à forfait*.
 Prigond : *profond*.
 Prim : *mince, fin*.
 Prima : *printemps*.
 Prusir : *coire, démanger*.
 Quasern : *cahier*.
 Quilet : *cri aigu*.
 Quitran : *goudron*.
 Quora : *lorsque ; et interrogatif*.
 Rabassa : *truffe*.
 Rabinar : *brûler, roussir*.
 Raca : *raffle*.
 Rafatalha : *racaille*.
 Rafe : *rais, radis*.
 Rafi : *valet de ferme*.
 Rai : *escabòt, troupeau*.
 Raiòu : *habitant des Cévennes*.
 Raissa : *coup de vent, averse..*
 Rajar, raiar : *couler*.

Rambalh : *tapage, agitation.*
 Ramblar (Se) : *se garer.*
 Ramentar : rapelar, remembrar,
rappeler.
 Rampelar : *rappeler.*
 Ran : près, tocant, pròchi.
 Ranc : *roche escarpée, rocher.*
 Rancareda : *chaîne de rochers.*
 Rancurar (Se) : *se plaindre.*
 Rapuga : *grappillon, raisin d'arrière-*
saison.
 Rara : *limite.*
 Rasset : *son.*
 Ravasclàs : *averse violente.*
 Rebalum : *restes de repas.*
 Rebat : *reflet.*
 Rebecar : *répliquer.*
 Reborsier : *revêche.*
 Rebrondar : *élaguer, émonder,*
tailler.
 Recaptar : *réfugier, abriter, placer..*
 Recontorn : *circonvolution.*
 Recòrd : *souvenir.*
 Redolent : *parfumé, odorant.*
 Refastinhós : *délicat.*
 Regaçada : *regard de travers.*
 Regaudir : *réjouir.*
 Regolament : *ruissement*
 Regrelhar : *regermer.*
 Rejonch : *serré.*
 Relaisset : *margelle.*
 Relambi : *répit.*
 Relarg : *espace.*
 Remembre : *souvenir.*
 Remembrar : *rappeler.*
 Remenar : *ramener, remuer.*
 Remirable : *admirable.*
 Reprovar : *réprouver, condamner.*
 Res : ren, *rien.*
 Rescaçar : *attraper au vol.*
 Resclantir : *retentir bruyamment.*
 Respelida : *retour à la vie.*
 Ressar/serrar : *scier.*
 Resson, resson : *écho.*
 Ressonar : *résonner, retentir.*
 Restoble : *terre en chaume.*
 Ret : *filet, réseau.*
 Retirat : *retraité.*
 Retrach : *portrait.*
 Retraire : *resssembler.*
 Reviudar : *ranimer, ressusciter.*
 Reviure : *regain.*
 Reviscolar : *ranimer, ressusciter.*
 Riba : *bord, rive.*
 Ribairès : *rivage.*
 Ribòta : *débauche de table.*
 Richonejar : *ricaner.*
 Rifanhar : *ricaner.*
 Rigau : *rouge-gorge.*
 Rim : *forma marsehesa per rasim.*
 Rit : *anet, guit, canard.*
 Robina : *tranchée d'écoulement.*
 Rodam : *ornière.*
 Ròdol, ròde : *place, endroit.*
 Romegar : *romiar, ruminer.*
 Romieu : *pèlerin.*
 Ronçar : *ruer, lancer.*
 Ros : *aignaha.*
 Rosèla, roièla : *coquelicot.*
 Rosigar, rosegar, roigar : *ronger.*
 Rore, rove : *chêne blanc.*
 Rovilhat : *rouillé.*
 Rusca : *écorse.*
 Ruscle : *appétit dévorant.*
 Saba : *sève.*
 Sabata, sabaton : *soulier.*
 Sagatar : *égorger.*
 Sageta : *flèche.*
 Salhar : *tirer, haler.*
 Sap : *sapin.*
 Sapiència : *sagesse.*
 Sargata : *surgeon, rejet.*
 Sartre : *tailleur.*
 Saure : *blond.*
 Savi : *sage.*
 Seda : *soie.*
 Segar : *faucher.*
 Sègle : *siècle.*
 Segon : *selon.*
 Segren : *appréhension, sombre*
présentiment.
 Segur : *sûr.*

Seja : segue, *seigle*.
 Sempre : totjorn, au sens fòrt.
 Senat (-da) : *sensé(-e)*.
 Senestra : *gauche*.
 Sepelir : *ensevelir*.
 Serrar/ressar : *scier*.
 Servar : *conserver*.
 Sicap (De son) : *de son chef*.
 Simbèu, simbòl : *simbole*.
 Sobeiranetat : *suzeraineté*.
 Sobra : *reste*.
 Sòci : camarada, collèga, *compagnon*.
 Solaç : *soulagement*.
 Solesa : *solitud*.
 Soleu de lèbre : *soleil pale*.
 Sòmi : *songe*.
 Soncament : *solament*.
 Sonque : *solament*.
 Sorgent : *naissance d'une source*.
 Sorgir : *sourdre*.
 Sorn(-e) : *sombre*.
 Soscar : *réflechir*.
 Sosta : *abri*.
 Suau : *tranquille*.
 Subran : *tout à coup, sur le champ*.
 Suc : *cime, sommet*.
 Suelha : *bauge, mare à fumier*.
 Tafurar : *foreter, intriguer*.
 Tacheta : *petit clou*.
 Taïna : *ennui, mélancolie*.
 Talent : *appétit, faim, besoin*.
 Talhon : *morceau*.
 Talòs : *bâton court*.
 Tanar : *se couvrir de fleurs en parlant des oliviers*.
 Tanben : *pereu, aussi*.
 Tanpauc : *ni mai, non plus*.
 Tap : *bouchon*.
 Tapar : *boucher, couvrir*.
 Tapàs : *butte*.
 Tapena : *câpre*.
 Tartarassa : *buse*.
 Taulejada : *banquet*.
 Taulier : *tablier, comptoir*.
 Taur : *taureau*.
 Tèbi (-a) : *tiède*.
 Tempora : *temps favorable*.
 Tesar : *tendre, bander*.
 Testimòni : *témoignage, témoin*.
 Tèunhe, tèune : *effilé, léger*.
 Tibar, tibrar : *tendre, crever*.
 Tibanèu, tibanèl : *tente de moissonneur*.
 Tiera : *série, rangée*.
 Tina : *cuve*.
 Tirassar : *traîner*.
 Tòca : *but*.
 Tòrcer : *tordre*.
 Tornamai : *de nouveau*.
 Tòrt (-a) : *tordu (-e)*.
 Traça : *personne chétive*.
 Trachir : *croître*.
 Traire : *lancer, jeter*.
 Trantalhar, drandalhar, trantolar : *vaciller, chanceler*.
 Trapar : *troubar*.
 Trapèla : *piège*.
 Treble : *trouble*.
 Trebolar : *troubler*.
 Trecimaci : *micmac..*
 Tremolar : *trembler*.
 Trepador : *trottoir*.
 Trescolar : *passer au-delà, descendre*.
 Treslusir : *resplendir*.
 Tresvirar, trevirar : *bouleverser*.
 Trèva : *spectre*.
 Trevar : *hanter, fréquenter*.
 Tria (De) : *de qualité, de valeur*.
 Trissaire : *broyeur*.
 Trisson : *pilon*.
 Tròba : *pièce de poésie*.
 Tròç : *morceau*.
 Trolhar : *presser*.
 Tròn : *tonnerre*.
 Trucar : *heurter*.
 Trufa : *tartifla, pomme de terre*.
 Trufar : *moquer*.
 Tubèia : *fumée*.
 Tuc : *cru*.
 Tufa : *houppe, touffe*.

Turtar : *heurter*.
Tustar : *frapper*.
Udolar, idolar : *hurler*.
Uei : encuei , aujornduei,
aujourd'hui.
Uelh (De coa) : *du coin de l'œil*.
Ufanós : *trionphant, magnifique*.
Ulhada : *coup d'œil*.
Ulhauç : *lamp, esluç, éclair*.
Uscle : *brulure*.
Ussa : *sourcil*.
Va, v', vò : pronom neutre *le* ; en
occitan classic, o .

Vabre : *ravin*.
Vam : *élan*.
Vanegacion : *circulacion, trafec*.
Varalh : *fouillis, désordre, confusion*.
Veirina : *vitrine*.
Ventresca : *petit lard*.
Vèrdboisset : *petit houx*.
Vertol : *panier pour le fruit*.
Vèu : *voile*.
Vise : *sarment, pampre*.
Viston : *pupille*.
Vónher : « ónher », oindre.

ENSENHADOR

<i>Pour lire la graphie classique</i>		1
<i>Mesclum : Portisson</i>		3
Amanda Biòt	Genoir : Fabian	7
Gerard Phavorin	Lo ser dau baptisme	8
Ives Segulier	Se l'astrada o ditz...	12
Marineta Mazoyer	L'omenet vèrd	15
Elena Ferrari-Saran	Plor d'ivèrn	19
Amanda Biòt	Febrier : Agata	21
Andrieu Mellira	Conte per lo tems dei sant	22
Joan-Pèire & Laura Pricilha	Murtre al licèu	29
Valentin Belhomme	Lo manequin	31
Amandina Vieu	Fanjò lo grèc	33
Amanda Biòt	Març : Antonina	35
Michaël Chadi	Corsa aprèp una entrevista	36
Danis Huguet	Abelhaire	37
Ives Andrieu	L'estar reau	43
Ramon Bizòt	D'anniversaris per 2004	48
Amanda Biòt	Abrieu : Afraate	52
----- <i>Lo tèma I de l'annada : la vinha e lo vin</i>		
Joan-Maria Carlotti	Vendémias	53
Gui Matieu	Ditz vit vins divins	54
Gui Matieu	Dins lei vinhas	54
Francés Pellissier	Lei carboniers e lei socas	55
Aguste Marin	Lo vin de Colaveri	57
Oraci (Trad. A. Biòt)	Cançon de beure	59
Regina Fournier	Pantais de tèrra	60
Amanda Biòt	Mai : Florian	61
Omar Khayyam (T. G. Matieu)	Beu de vin !	62
Pau Albarel	Viva lo vin !	66
Aguste Marin	Lo vin dau bastidon	67
Baptista Artou	Lo vin cuech de Ròcavaire	70
Amanda Biòt	Junh : Gond	72
Pèire Simiand	Una istòria dau vin dei còlas	73
Gui Matieu	Lo paire	75

Pèire Assante	Letra a mon paire sus lo vin e quauqueis idèas que m'a laissadas	76
Goethe (Trad. G. Matieu)	Perqué siás pas vengut...	79
Joan-Maria Carlotti	En de qué pensan	80

Amanda Biòt	Julhet : Bèrta	82
Jòrgi Gròs	La fònt de veire	83
Enric Damòfli	Crau	86
Andrieu Abbe	Sant-Flor	88
Lisa Gròs	Fenasons auvernhatas	89
Amanda Biòt	Aost : Claudia	93
Andrieu Abbe	Caçolet	94
Robèrt Sauvezon	La respelida de la castanha	95
Jòrgi Peladan	Lo castanièr dins la literatura populara	98
Amanda Biòt	Setembre : Rotland	105
Jaumeta Portalièr	Istòria d'Auruou	106
Ramon Bizòt	Aost de 1914 : « L'affaire dau XVen còrs »	108
Miquèu Salducci	Lo problema de l'aiga a Marselha au sègle XIX	112
Alan Fournier	La tartarassa	115
Andrieu Abbe	Tengut	117
Amanda Biòt	Octòbre : Pipa	118
Miquèu Aguilera	Dau costat dei rosèlas	119
Romièg Jumèu	Pichòt cònte trufaire	121
Pau Colombier	Pagnol e lo mameloc	123
Marcèu Pujol	Lo miracle	126
La Loba	Pas qu'una chaucha-vièlha	130
Amanda Biòt	Novembre : Emilion	136
----- <i>Lo tèma II de l'annada : l'olivier e l'òli</i>		
Joan-Glaudi Latil	Remebres banhats, remebres onchuts...	137
Guiu Garnier	Lo revenge de l'oleastre	140
Andrieu Reynier	E l'olivier regrelharà	142
Raols Feraud	L'òli de Velours	144
Joan-Glaudi Babois	L'exemple de l'olivier	145

Amanda Biòt	Decembre : Viviana	149
Raols Feraud	Leis olivadas	150

Crestian Sourri	Films occitans o films en Occitan ?	152
Glaudi Barsotti	Lei fascistas de la republica	158
Gui Matieu	Aqueu ditz...	162
<i>Quauqueis entre-senhas utilas</i>		165
<i>Mesclum</i>		174
<i>Lexic</i>		176

Tractament dei textes, correccions : Glaudi BARSOTTI
Maqueta : Joan-Glaudi LATIL
Illustracions : Amandà BIÒT,
 Levat per lei paginas : 4 de cuberta, 18, 87, 114, 129, 135, 151, 157 :
 Gabrièl SIMONET

XXXXXXXXXXXXX

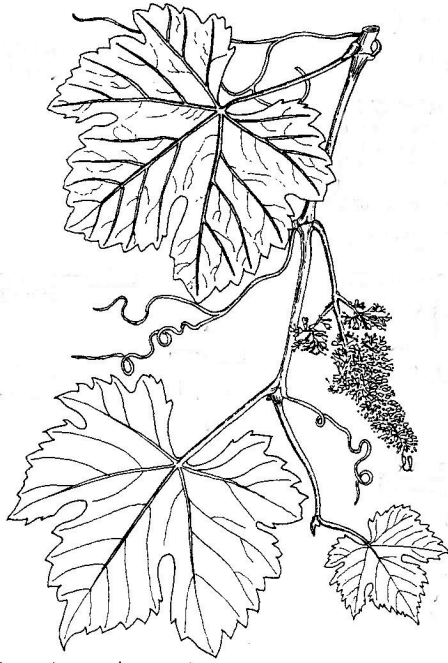
ARMANAC DE MESCLUM 2004

Acabat d'estampar au mes de novembre de 2003
Sus lei premsas de l'imprimariá Robert Gatusso
112, carriera Augustin Aubert
13009 Marselha

© totei drechs reservats

Publicat ambé l'ajuda de :

Pretz : 8 €

© CIEL d'Oc – Mai 2005